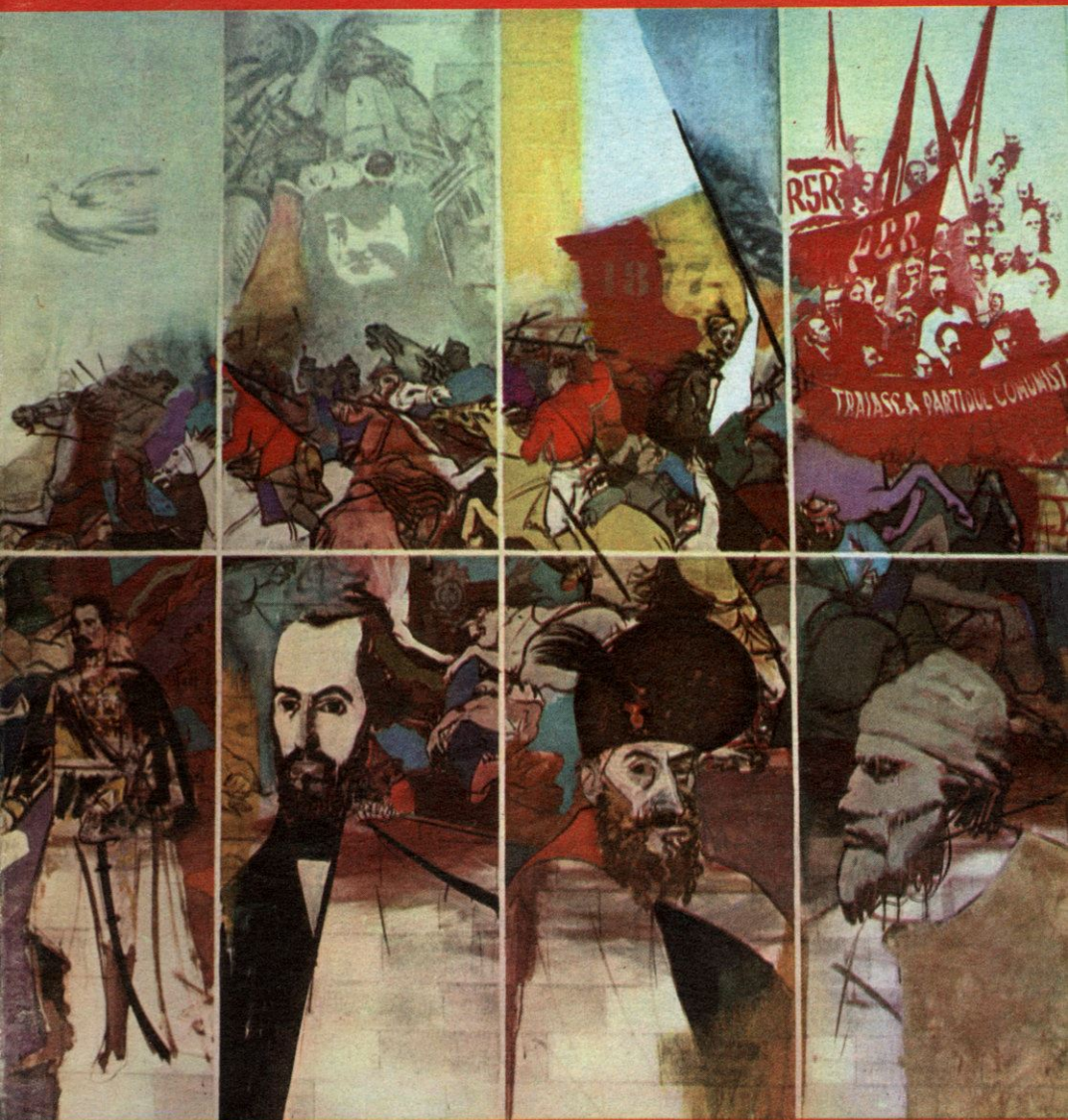

magazin istoric

ANUL XX NR. 5 (230) MAI 1986

magazin istoric

Revistă de cultură
istorică

Anul XX
Nr. 5 (230)
mai 1986

Redactor șef
CRISTIAN POPIȘTEANU

Colegiul redacției
DUMITRU ALMAȘ
CONSTANTIN ANTIȚ
VIRGIL CÂNDEA
NICOLAE COPOIU
LUDOVIC DEMÉNY
TITU GEORGESCU
DINU C. GIURESCU
ȘTEFAN PASCU

M. PETRESCU-DÎMBOVIȚA
ȘTEFAN ȘTEFĂNESCU

Secretar responsabil
VALERIU BUDURU

SUMAR

GLORIOASA ANIVERSARE A PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

- Consecvență istorică: 2
Cristian Popișteanu

- Partidul Independenței, demnitatea și libertății patriei: 4
Ilie Ceaușescu

- Trepte spre Marele Congres 8

- Mai-iunie 1936. Procesul politic de la Brașov. Un memorabil moment al luptei antifasciste: 12
Ion Ardeleanu

- Războiul antihitlerist — războiul întregului popor român: 16
Mircea Mușat

- Tanchiștii români în luptele pentru eliberarea Austriei: 20
Liviu Zaharia

- 1921-1986 — glorioasă aniversare. Concursul Magazin istoric, ediția 1986 25

- Cnezi și volvezi ai Transilvaniei — o impresionantă lume a obștii românești: 27
Ștefan Pascu

- Bibliotecă de manuscrise medievale românești: 30
Gabriel Ștrempel

- Buzlaș — o „oază” mediteraneană în cîmpia Banatului: *Vasile Smărândescu ...33* ● Rapoarte diplomatice din Viena (IV): *Constantin I. Turcu ...35* ● Primele luni de război: *A.I. Mikoian ...40* ● Evadatul din Königstein (II): *Colonel Rémy ...46* ● Cursa spre Roma (IV): *Dan Kurzman...51* ● 1605 — Canada. „Locul unde apele se strîmtoarează”: *Anne Merriman Peck ...57*

- Cărți sosite la redacție ...24 ● Poșta Magazin istoric ...62

COPERTELE NOASTRE

Istoria patriei și a partidului — istoria unică și unitară a poporului român — a fost și este izvor nesecat de inspirație pentru multe lucrări reprezentative ale artelor plastice naționale:

- ① **File de istorie**, pictură de Toma Viorel;
- ② **România revoluționară**, portret alegoric de pictorul pașoptist C. D. Rosenthal;
- ③ **Atacul de la Smîrdan**, detaliu din celebrul tablou al lui Nicolae Grigorescu;
- ④ **Sărbătoarea eliberării**, pictură de Corneliu Ionescu

Acum, când se împlinesc 65 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român și aproape 100 de ani de existență a primului partid muncitoresc în România, putem afirma cu îndreptățită mândrie că avem un partid puternic, unit, urmat cu încredere de întregul popor, că partidul nostru nu are și nu va avea niciodată fel mai înalți, suprem decât interesele poporului, ale bunăstării și fericirii sale, ale independenței și suveranității României, decât cauza socialismului și comunismului!

NICOLAE CEAUȘESCU

CONSECVENȚĂ ISTORICĂ

Exact acum un secol, în mai 1886, mișcarea muncitorească și socialistă din România dădea publicității documentul intitulat *Ce vor socialiștii români?*, primul program temeinic elaborat pe baza unei analize aprofundate a realităților societății românești și a principalelor ei direcții de evoluție. Programul din 1886 — ale cărui idei au fost reluate și dezvoltate în programul adoptat la congresul din 1893 de creare a Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România — reprezintă cea dintâi abordare complexă și de mari dimensiuni a dezvoltării țării pe temeiurile socialismului științific. El dădea un răspuns afirmativ întrebării privind rosturile mișcării politice socialiste în țara noastră și sublinia caracterul obiectiv al acesteia, de rezultantă istorică firească a evoluției societății românești. Pornind de la ideile fundamentale ale teoriei revoluționare a socialismului științific, programul se constituia într-o originală aplicare creatoare a acestor concepții la necesitățile specifice social-politice și economice românești. În acest fel, socialiștii români aduceau contribuția proprie la opera de îmbogățire a teoriei revoluționare a socialismului științific cu o devoțiune și o consecvență ce vor constitui una din trăsăturile definitorii ale gândirii social-politice a

partidului clasei muncitoare din patria noastră.

Privind din perspectiva celor 100 ani ce s-au scurs de la elaborarea primului program al mișcării muncitorești și socialiste din România și pînă azi, în epoca impresionantelor opere de creație istorică, de înfăptuire a magistralului program al Partidului Comunist Român de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, parcurgem un veac de istorie tumultuoasă, punctată de nenumărate momente de incandescență revoluționară, avînd în prim plan clasa muncitoare și partidul său politic. Un veac de istorie revoluționară, marcat în 1921 de făurirea Partidului Comunist Român — moment de însemnătate crucială în istoria României — care, așa cum arată tovarășul Nicolae Ceaușescu, „a încununat îndelungatul proces de maturizare politică parcurs de mișcarea noastră muncitorească după înființarea, în 1893, a Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România, în legătură indisolubilă cu răspîndirea ideilor socialismului științific. Zămislit într-o perioadă de avînt revoluționar, Partidul Comunist Român — creat prin hotărîrea Congresului de la 8 Mai 1921 de transformare a partidului socialist în partid comunist — a ridicat pe o treaptă supe-

rioară lupta proletariatului și a celorlalte mase muncitoare, a dat un puternic impuls dezvoltării conștiinței lor de clasă, exercitînd o puternică influență asupra evoluției ulterioare a României contemporane”.

În acest spirit de continuitate istorică, partidul comunist a preluat și ridicat pe o treaptă superioară cele mai înaintate tradiții ale luptei revoluționare ale clasei muncitoare, ale poporului român, asigurînd condițiile pentru ca idealurile afirmate în programul socialiștilor români din urmă cu un secol să devină realitate, pentru ca aspirațiile dintotdeauna ale națiunii să-și afle adevărata împlinire. În consens cu cerințele istoriei, vechile tradiții ale socialismului românesc, aspirațiile de progres și democrație, de libertate socială și națională ale poporului au constituit, în perioadele ce au urmat, în epoca marilor bătălii revoluționare și antifasciste, în zilele pregătirii și înfăptuirii revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, platforma de acțiune și solidarizare a forțelor celor mai înaintate ale națiunii, cu masele largi populare. Răspunzînd imperativelor istoriei, partidul a condus cu nesecată energie revoluționară, cu tenacitate profunde transformări revoluționare petrecute în viața societății românești în peri-

oada deschisă la 23 August 1944, dovedindu-și în mod strălucit capacitatea de a fundamenta noile destine ale țării pe coordonatele socialismului. Prin întregul său trecut de luptă, prin întreaga sa activitate de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate, Partidul Comunist Român a demonstrat și demonstrează că nu a avut și nu are un țel mai înalt decât slujirea intereselor fundamentale ale poporului român.

În glorioasa istorie a construcției socialiste în patria noastră, un loc de importanță hotărâtoare îl ocupă etapa deschisă de Congresul IX al partidului — congres al unei adevărate renașteri naționale, al înnoirii revoluționare a partidului, a țării și a oamenilor ei, al deplinei noastre manifestări de sine stătătoare pe toate planurile. Descătușând energiile creatoare ale poporului,

înlăturînd dogmele și șabloanele ce începuseră să-și facă loc în activitatea social-politică, Congresul IX a marcat un important și necesar salt calitativ revoluționar în opera de construire a socialismului în România. Abordarea profund științifică a realității, spiritul revoluționar, suflul înnoitor în înțelegerea și cuprinderea procesului de transformare revoluționară a societății și a omului, sînt rezultatele firești ale noii viziuni pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu, investit din 1965 cu înalta demnitate de secretar general al partidului, a imprimat-o practicii și gîndirii social-politice românești. Perioada acestor 21 ani de nouă istorie, de cînd în fruntea partidului și a statului nostru se află tovarășul Nicolae Ceaușescu, reprezintă o strălucită ilustrare a capacității istorice constructive a națiunii noastre, a forței și

consecvenței cu care partidul își îndeplinește misiunea sa istorică de a conduce poporul pe calea realizării celor mai înalte aspirații ale sale.

Bogata experiență practică, prodigioasa activitate teoretică desfășurată de partid, de secretarul său general, și-au găsit în această perioadă o strălucită reliefare în *Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*, cartă fundamentală ideologică, teoretică și practică a partidului. Programul — în a cărui inițiere și elaborare rolul hotărîtor l-a avut tovarășul Nicolae Ceaușescu — a trasat linia strategică generală și orientările tactice ale politicii interne și externe a partidului și statului nostru pentru întreaga perioadă de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate. Este pentru prima dată cînd partidul clasei muncitoare dispune de un program atît de complex, care privește toate laturile vieții sociale, de o largă perspectivă, bazat pe o concepție unitară, pornind de la teoria socialismului științific, a materialismului dialectic și istoric, de la generalizarea experienței României și a altor țări, aplicînd creator adevăurile generale, universal valabile la condițiile istorice, sociale și naționale ale țării noastre.

Adoptat de Congresul XI, Programul a fost concretizat și dezvoltat într-o continuitate proeminentă a istoriei, în hotărîrile și documentele congreselor și conferințelor naționale ale partidului care au avut loc în această etapă. Misiunea istorică pe care o îndeplinește partidul în perioada actuală este gîndită, conținută și dimensionată în obiectivele celui de-al 8-lea cincinal de dezvoltare socio-economică a țării, prin care se va realiza trecerea la cea de-a treia etapă de realizare a Programului partidului, ce va permite, pînă în 1990, ca România — țară socialistă în curs de dezvoltare — să devină o țară socialistă mediu dezvoltată, ca o premisă necesară pentru ridicarea ei, pînă în anul 2 000, la o nouă condiție istorică de țară socialistă multilateral dezvoltată.

Cristian POPIȘTEANU

PARTIDUL INDEPENDENȚEI, DEMNIȚĂȚII ȘI LIBERTĂȚII PATRIEI

General-locotenent dr. ILIE CEAUȘESCU

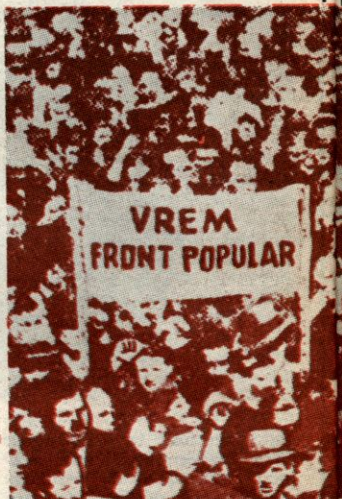
Cursul imprimat desfășurării politice internaționale în anii marilor crize economice mondiale, consecință a ascensiunii fascismului și creșterii agresivității statelor revizioniste, a evidențiat cu putere faptul că pacea, libertatea și independența popoarelor care reușiseră să-și asigure dezvoltarea lor statală, etnico-teritorială firească, formau din nou obiectul unor contestări directe și vehemente. „Așa cum se știe — arată secretarul general al Partidului Comunist Român —, după primul război mondial, fascismul a acaparat puterea politică în Ungaria, Italia, Portugalia, Bulgaria, apoi, în deceniul al patrulea, în Germania și Spania, iar în Asia s-a instaurat regimul militarist japonez. Prin politica sa agresivă, războinică, fascismul puna tot mai evident în primejdie libertatea și independența popoarelor, pacea și securitatea mondială. Și în România și-au făcut apariția o serie de organizații fasciste, printre care Garda de fier, ce îndeplinea rolul de agentură a Germaniei naziste în țara noastră. În aceste condiții, a revenit Partidului Comunist Român sarcina istorică de a acționa pentru unirea tuturor forțelor revoluționare, democratice, patriotice în lupta împotriva fascismului și războiului, pentru apărarea democrației, a libertății și integrității teritoriale a patriei“.

Un singur răspuns: rezistența contra hitleriștilor

Conducător politic al proletariatului român, reprezentant autentic al opțiunilor majore ale maselor largi populare, al voinței și aspirațiilor poporului din rîndurile căruia s-a născut și pe care îl reprezenta, Partidul Comunist Român a înțeles în acea perioadă de mari frământări politice, cu manifestări deosebit de complexe și contradictorii, că principalul pericol ce ame-

nința perspectiva dezvoltării democratice a țării, a transformărilor revoluționare pe care le preconiza era fascismul atît în ipostaza sa internă, cit, mai ales, în cea externă, reprezentată de politica agresivă a statelor fasciste și revizioniste.

Conștiința de relația de condiționare directă dintre ascensiunea imperialismului de tip fascist și a revizionismului în Europa și creșterea pericolului fascist intern, comuniștii au acționat în direcția lărgirii și consolidării democrației, formării unei opinii publice active care să impună guvernelor aflate la putere măsuri ferme pentru combaterea legionarilor, întărirea

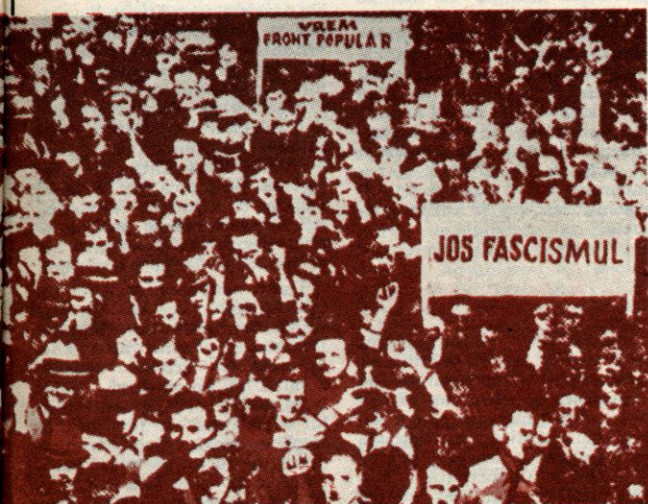

mijloacelor de sprijin extern pentru apărarea independenței și suveranității naționale, a integrității teritoriale amenințate de Germania hitleristă și a colîșii ei revizioniste. Astfel, începînd din anul 1933, odată cu crearea Comitetului Național Antifascist, toate acțiunile pregătite și conduse de partidul comunist au inclus, alături de revendicările cu caracter economic și social, programe și măsuri ce vizau întărirea capacității de apărare a țării. Încă înainte de Congresul VII al Internaționalei Comuniste, desfășurat între 25 iulie și 20 august 1935, și care a avut în centrul atenției sale analiza fenomenului fascist interna-

țional și găsirea unor căi și metode pentru bararea acestui pericol, Partidul Comunist Român a arătat că apărarea intereselor fundamentale ale poporului, ale patriei, era posibilă numai prin făurirea Frontului Unic Muncitoresc, coloană vertebrală a Frontului Popular Antifascist, care să unească toate forțele patriotice progresiste. Declarațiile și apelurile la unitate au fost întărite prin desfășurarea, zi de zi, a unei vaste activități de îndrumare și influențare a numeroaselor organizații de masă, asociații,

partanța momentului și comandamentele ce stăteau în fața întregului popor român, în *Scnteia* din 27-28 decembrie 1935 se menționa: „Astăzi, un pericol direct amenință însuși poporul român. În Europa Centrală se formează cu repeziune un bloc de state imperialiste războinice care și-au pus drept scop cucerirea întregii Europe Centrale și chiar o bună parte din cea apuseană. Acest bloc cuprinde Germania hitleristă, Ungaria horthyistă... și caută o înțelegere cu Italia lui Mussolini, cu Austria și cu Bulga-

o agresiune produsă fără ca Societatea Națiunilor să confirme speranțele pe care poapoarele și le puseseră în ea, declanșarea rebeliunii franchiste în Spania au fost evenimente ce au marcat eșecul politicii de securitate colectivă. Asceusiunea neîngrădită a puterilor fasciste și revizioniste angajate în lupta pentru împărțirea sferelor de influență și dominație începea să se materializeze prin tendința de subordonare și înrobire economică și politică a țărilor din centrul și răsăritul Europei.

O mare demonstrație antifascistă pe străzile Bucureștilor, în mai 1936

ligi, comitete, contacte cu reprezentanți ai partidelor social-democrat și socialist, cu cei ai partidelor politice burgheze nefasciste.

Pe baza unui program de politică externă bine conturat și a unei platforme antifasciste, în septembrie 1935 a fost încheiat acordul de la Băcia între Frontul Plugarilor și MADOSZ, iar la 5 decembrie 1935, la Tebea, s-a adoptat un acord de luptă antifascistă între reprezentanți ai Frontului Plugarilor, MADOSZ-ului, Blocului Democratic și Partidului Socialist (Popovici). Subliniindu-se im-

ria... Existența neamului românesc ca națiune, existența României ca țară independentă sînt în joc. Poporul român trebuie să se decidă dacă înțelege să-și apere existența și independența. Iar poporul român nu poate da decît un singur răspuns. Cu toată energia, la nevoie cu arma în mînă, poporul român își va apăra existența contra bandiților hitleristi care vor să ne răpească independența națională”.

Ocuparea zonei demilitarizate a Renaniei, la 7 martie 1936, transformarea Abisniei în colonie italiană după

Front comun al tuturor forțelor patriotice

În această atmosferă politică internațională, cînd politica conciliatoristă a cercurilor guvernante din Anglia și Franța își evidențiază consecințele nefaste, în februarie 1935, s-au desfășurat lucrările Plenarei V a Comitetului Central al Partidului Comunist Român, moment de importanță deosebită în evoluția mișcării revoluționare din patria noastră. Pornind de la concluzia, pe deplin probată de desfășurările politice interne românești, că „fascismul nu este popular în România și nu are rădăcini în masele populare”, rezoluția adoptată la plenară includea o apreciere deosebit de semnificativă pentru înțelegerea modului în care la acea dată partidul comunist aprecia distribuția raportului de forțe pe plan intern: „Masele largi populare, muncitorimea, fără-nimea, meseriașii, negustorimea, mica burghezie, intelectualii, funcționarii, majoritatea studențimii și o bună parte din cadrele armatei nu sînt fasciste, ci sînt pentru un regim constituțional, parlamentar democratic, sînt adînc pacifiste”. Subliniind aceste realități fundamentale, rezoluția includea hotărîrea partidului comunist de a acționa pentru o politică externă și internă „care să asigure o adevărată apărare a țărilor împotriva atacului militar din partea fascismului german”.

În condițiile puternicelor frământări prilejuite de alegerile parlamentare din luna decembrie 1937, comuniștii români s-au situat în fruntea acțiunilor întreprinse pentru reguruparea tuturor forțelor democratice și antifasciste pe platforma apărării independenței și suveranității naționale, a integrității teritoriale. Astfel, într-o scrisoare adresată de conducerea Partidului Comunist Român președintelui Partidului Național-Tărănesc, insistându-se asupra imperativelor momentului care impunea constituirea unei largi coaliții a tuturor partidelor și forțelor democratice, se aprecia că platforma care va permite coaliției să obțină sufragiile unanime ale muncitorimii române era: „apărarea integrității țării, în cadrul Ligii Națiunilor și alături de marile puteri pacifiste, împotriva planurilor războinice ale revizionismului fascisto-hitlerist”. În același sens, pentru realizarea unui front comun de acțiune al tuturor forțelor politice patriotice, indiferent de natura și pozițiile de clasă ale acestora, la 24 ianuarie 1938, *Lumea românească* publica o scrisoare-apel din partea conducerii partidului comunist, adresată, de această dată, lui C.I.C. Brătianu, președintele Partidului Național-Liberal: „Păstrându-și integral pozițiile ideologice și sociale pe care atît mișcarea muncitorească, cît și partidul liberal le ocupă — se menționa în document —, socotim totuși nu numai posibilă, dar absolut necesară, o largă concentrare de forțe, care să meargă de la partidul pe care-l conduceți pînă la organizațiile politice și sindicale muncitorești, cu naturala incolonare atît a Partidului Național-Tărănesc, cît și a celorlalte partide și organizații de afirmare democratică. Păstrîndu-și mai departe întreaga libertate de acțiune și de afirmare, muncitorimea și exponenții ei politici, tocmai pentru că reprezintă o consecvență atitudine potrivnică fascismului, au luat inițiativa concentrării democrației și se adresează tuturor partidelor în acest scop”.

Pășind hotărît pe această cale, partidul comunist a făcut conducerilor partidelor social-democrat, țărănesc-radical, național-tărănesc și național-liberal propuneri pentru încheierea grabnică a frontului preconizat.

Înțelegînd importanța evenimentelor și a confruntărilor din acei ani, comuniștii au adoptat poziția cea mai realistă, demonstrînd practic că interesele de partid erau privite în strînsă legătură cu cele naționale. Dar forțele politice burgheze nefasciste nu s-au angajat hotărît în lupta pentru platforma frontului național democratic cu tot ce ar fi decurs dintr-o asemenea politică. Dimpotrivă, conducătorii acestor forțe politice, prin atitudinea lor sovăielnică, au sfîrșit prin a se împăca cu varianta unui regim monarhic autoritar, dar care se manifesta ca antilegionar și adept al politicii de alianță și colaborare activă alături de țările antifasciste și antirevizioniste.

În memoria timpului

Ne-am oprit și am insistat mai mult asupra acțiunilor promovate și desfășurate de comuniști pentru un front unit al tuturor forțelor politice democratice antifasciste și burgheze nefasciste pentru a sublinia importanța momentului și mai ales pentru a reliefa semnificațiile unei politici ce-și va demonstra peste ani, în alte condiții, deplină valabilitate. Dar pînă la declanșarea revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă a fost parcurs un drum lung, complex și sinuos. Prin angajarea sa plenară ca forță și catalizator al celorlalte componente ale rezistenței naționale, pentru apărarea și apoi recucerirea și consolidarea libertăților democratice, a independenței și suveranității poporului nostru, partidul comunist se va afirma în primul planul vieții politice interne românești, întrunind sufragiile maselor largi populare, care îl vor impune drept forță politică conducătoare în stat.

Deși în anii ce au urmat partidul comunist s-a pronunțat împotriva regimului de dictatură personală instaurat de Carol II, trebuie subliniat faptul că toate măsurile și acțiunile inițiate de guvernele acestui regim în direcția apărării independenței și suveranității naționale, a integrității teritoriale a patriei au fost însușite, reclamate, susținute și promovate de comuniști de o manieră ce s-a impus memoriei timpului. Demascarea pericolului pe care îl reprezentau pentru independența și integritatea României ofensiva imperialistă a Germaniei naziste și a Italiei fasciste, pregătirile de război și provocările statelor revizioniste, reliefarea necesității sprijinirii victimelor acestora, promovarea unei politici active pe plan internațional în cadrul Societății Națiunilor împreună cu partenerii din Mica Antantă, Întelegerea Balcanică, cu Franța, Anglia și Uniunea Sovietică au fost formulările programatice cu cea mai frecventă cuprindere și largă răspîndire.

După ocuparea Austriei, în martie 1938, cel de-al treilea Reich, sprijinit de Ungaria, Polonia și Italia, a deschis așa-numita „criză sudetă” menită să pregătească anihilarea și apoi distrugerea statului cehoslovac cu tot ceea ce implica acest act pentru raportul de forțe pe plan european și în dinamica confruntărilor ulterioare. „Stăvilirea blocului provocatorilor la război” condus de Germania hitleristă era în acele momente posibilă, iar comuniștii români apreciau că era necesară susținerea politicii de securitate colectivă, „alături de U.R.S.S., Franța, frontului popular, Cehoslovacia și toate țările democratice. Pentru sprijinirea Cehoslovaciei și refacerea reală a Miciei Întelegeri și salvarea României și a țărilor din bazinul dunărean și Balcani de cotopirea hitleristă. Pentru apărarea și ajutorarea poporului spaniol și chinez în lupta lor de apărare contra agresorilor fasciști. Pregătirea temeinică și efektivă a apărării țării de către un guvern democratic prin înarmarea tehnică și sufletească contra primejdiei agre-

¹ Magazin istoric, nr. 4/1974.

siunii fasciste" (*Lumea românească*, 24 ianuarie 1938).

Semnarea pactului de la Munchen în condițiile și cu mijloacele cunoscute nu a însemnat numai ciuntirea și neutralizarea statului cehoslovac, destrămarea Micii Înțelegeri, ci și dislocarea întregului sistem de alianțe menit să blocheze ofensiva celui de-al treilea Reich spre răsăritul Europei. „România după Munchen — menționa *Scînteia* în cunoscutul articol *Nori grei deasupra României*, publicat în 25 noiembrie 1938 — e, mai mult ca oricînd, — după fericita expresie a lui Iorga —, «o țară pîndită».

Și pîndită nu numai de corbii de pradă ai revizionismului maghiar, ci și de sălbăticia fiară îmbătăită de singele jertfelor sfîșiate, care este fascismul german". În fața perspectivei înfrîngerii și „ciopîrtirii țării", arăta *Scînteia*, partidul comunist nu va cruța nici o jertfă pentru a „strînge laolaltă muncitorimea" și a porni în fruntea ei la unirea „tuturor forțelor dornice să apere pacea și independența României".

Invadarea și dezmembrarea statului cehoslovac în martie 1939, amenințările și presiunile exercitate de Germania nazistă pentru subordonarea economică a României, atacurile revizioniste exercitate în special de Ungaria horthyistă au determinat guvernul român să hotărască executarea mobilizării parțiale a forțelor armate ale țării. În acele momente de grea cumpănă pentru soarta țării, la 17 martie 1939, în plină desfășurare a mobilizării trupelor, Comitetul Central al Partidului Comunist Român a adresat un apel tuturor forțelor politice patriotice, în care se arăta: „P.C.R. declară: *comuniștii vor lupta cu arma în mîină în primele rînduri. Uniți-vă cu toții într-un singur front puternic contra lui Hitler și a aliaților săi revizionisti*".

Tuturor celor iubitori de țară

Primind misiunea de a participa activ la concentrările militare ordonate de guvern,

comuniștii erau însărcinați — cum citim în *Lupta de clasă* din 7 iunie 1939 — „să lupte pentru întărirea forței politice și morale a armatei, contra Germaniei hitleriste și a statelor revizioniste".

Întreaga evoluție a vieții politice românești a fost dominată de această caracteristică fundamentală, rezultantă a unui extraordinar efort de voință exprimat în cele mai diverse domenii, pe toate planurile și la toate nivelurile — apărarea independenței și suveranității naționale, a integrității teritoriale.

La 1 Mai 1939, miile de oameni ai muncii, care au demonstrat pe străzile Bucureștilor¹, purtau pancarte și scandau lozinci preluate din programele de acțiune propuse de comuniști. Să apărăm granițele fărăi împotriva agresorului hitlerist! Trăiască independența națională! Încadrarea României în sistemul de alianțe între Franța, Anglia și Uniunea Sovietică! Îndemnulurile scandate de mulțimea demonstranților le regăsim sub aceeași formulare în apelul lansat la 15 mai de P.C.R. și propus pentru concentrarea tuturor forțelor democratice.

Mobilizarea și coordonarea tuturor disponibilităților materiale pentru întărirea capacității de apărare a țării, pregătirea morală a rezistenței prin participarea directă la concentrările de trupe ordonate și insuflarea hotărîrii de a lupta cu arma în mîină, promovarea și susținerea politicii de încadrare în preiconizatul sistem de alianțe negociat între Franța, Anglia și Uniunea Sovietică, au fost liniile majore de exprimare și manifestare ale comuniștilor români în ajunul celui de-al doilea război mondial. Ele animau simțămintele și voința poporului român.

Așa cum se știe, tratativele anglo-franco-sovietice de la Moscova au eșuat, situația internațională a României înrăutățindu-se considerabil. Practic, fără un sprijin politic,

militar și economic extern nemijlocit și consistent, ținta a unor interese vizînd dezmembrarea ei teritorială și subordonarea sa economică și politică, țara noastră și-a început destinul tragic ce i-a marcat evoluția pe parcursul celui de-al doilea război mondial pînă la începutul revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din august 1944.

Declanșarea celui de-al doilea război mondial prin invadarea și ocuparea statului polonez de către Germania nazistă, exacerbarea atacurilor revizioniste și, implicit, a presiunilor politice și militare exercitate concentrice asupra României au determinat guvernul de la București să adopte soluția neutralității față de conflagrația angajată, continuînd să promoveze și să practice relații cît mai strînse posibil cu țările din Înțelegera Balcanică, cu Anglia și Franța. Expimînd starea de spirit generală existentă în țară în zilele imediat următoare izbucnirii războiului, *Scînteia* din 8 septembrie 1939, într-un articol sugestiv prin chiar titlul său — *Pentru apărarea independenței țării* — se adresa tuturor păturilor sociale, întregului popor român „pentru unirea contra primejdiei imediate a unei agresiuni fasciste dezlanțuite contra țării... Partidul comunist se adresează din nou tuturor partidelor democratice, tuturor celor iubitori de țară, pentru unirea într-un singur front de luptă".

Tot în septembrie 1939, referindu-se la implicațiile agresiunii declanșate de cel de-al treilea Reich prin invadarea statului polonez prieten, Comitetul regional din Moldova al partidului comunist proclama într-un manifest: „Comuniștii români vor fi în primele rînduri pentru apărarea României!

Trăiască independența și integritatea României!

Trăiască rezistența hotărîtă împotriva agresorului fascist!"

În acele condiții, în pofida realităților, a faptelor concludente, Cominternul a insistat pentru însușirea aprecierii că

¹ Magazin istoric, nr. 4/1979, 4/1984.

Congresul General al
Partidului Socialist din România
Debatările de Duminică 8 Mai și Luni 9 Mai
Comitetul Burzoiu Motuș, Școala de învățători prietenii
cu țara la luptă activă, contribuie la câștig.

TREPT SPRE MARELE CONGRES

A devenit o tradiție să sărbătorim data de 8 Mai 1921 ca zi de făurire a Partidului Comunist Român. Apreciată de tovarășul Nicolae Ceaușescu ca un „eveniment de însemnătate epocală în mișcarea revoluționară muncitorească din România, în luptele revoluționare de clasă pentru dreptate socială și eliberare națională”, făurirea partidului comunist a fost rezultatul unei îndelungi activități de organizare și maturizare a partidului politic al clasei muncitoare, de participare activă la viața social-politică a țării. La Congresul din mai 1921, partidul muncitorilor din România acumulate o bogată experi-

ență de-a lungul celor aproape trei decenii de existență; el își fixase rădăcinile în viața politică a țării încă din 1893¹. De la această dată și până la Congresul din mai 1921 se ridicase o generație crescută și educată în spiritul și aspirațiile partidului revoluționar al clasei muncitoare, spirit și aspirații ce se identificau cu obiectivele și interesele fundamentale ale poporului român: făurirea unității depline, democratizarea țării pe toate planurile, în primul rând desființarea rămășițelor feudale din agricultură, opțiunea pentru obiectivele socialiste de înlocuire a societății capitaliste.

Muncitorimea — factor de unitate a poporului

Partidul clasei muncitoare creat în 1893 a desfășurat o activitate intensă în spiritul acestor obiective, a participat la toate frământările vieții social-politice ale poporului, afirmându-și crezurile cu consecvență și luciditate. Ultimul congres al partidului din perioada premergătoare primului război mondial a avut loc în octombrie 1915, la București. La el au participat delegați din partea tuturor secțiunilor din țară, precum și reprezentanți ai organizațiilor sindicale. Se crease o tradiție care instaurase desfășurarea concomitentă a congreselor partidului cu acelea ale mișcării sindicale — expresie a strinsei legături dintre organizațiile

politice și cele profesionale muncitorești. Principala problemă pe care o ordinea de zi a acestui congres a fost aceea a atitudinii față de războiul declanșat de marile puteri imperialiste și care, de aproape doi ani, era în plină desfășurare, România păstrându-și neutralitatea. În cadrul congresului a fost prezentat un raport analitic cu privire la poziția partidelor muncitorești față de prima conflagrație mondială, arătându-se marea diversitate a atitudinilor adoptate și reliefându-se modul în care unele partide socialiste, între care și cel din România, au dezvăluit caracterul imperialist al războiului.

După intrarea țării în războiul pentru desăvârșirea unității naționale, organul de presă al partidului, *Lupta zilnică*, și-a suspendat apariția, iar mulți dintre conducători au fost încorporați și trimiși pe front. Trebuie subliniat

că partidul politic al clasei muncitoare din România a plătit un greu tribut de jertfe în timpul războiului pentru desăvârșirea unității naționale: doi membri ai conducerii partidului — Dumitru Marinescu și Otto Călin — și-au pierdut viața, primul pe frontul din Transilvania, al doilea — pe frontul din Moldova, ca medic militar, în luptă cu epidemiile din rîndul armatei. În teritoriul cotojit de trupele Puterilor Centrale, socialiștii au fost o forță activă și fermă care s-a ridicat la luptă împotriva ocupanților, organizând sabotaje și acțiuni de partizanat. În primăvara lui 1917 a fost ucis un alt fruntaș al mișcării muncitorești — Max Vexler —, iar la 1 mai 1918, mai mulți fruntași ai partidului rămași în teritoriul ocupat au fost arestați și întemnițați de autoritățile de ocupație din Capitală, în urma demonstrației pe care aceștia o

¹ Magazin istoric, nr. 3/1986.

1 Mai 1920

În p. 8: pagină din ziarul Socialismul despre desfășurarea lucrărilor marelui congres, deschise la 8 Mai 1921

organizaseră. Alți militanți de frunte ai partidului (M. Gh. Bujor, Al. Nicolau, Cristian Racovski ș.a.) s-au refugiat în vara anului 1917 în Rusia, la Odessa, unde au organizat un puternic centru revoluționar românesc, de la 5 septembrie editând și un organ propriu de presă — *Lupta*. Vestea izbucnirii și victoriei revoluției din octombrie 1917, în Rusia, a fost salutată cu mare entuziasm de socialistii români. „Popoarele mici, cum sîntem noi — scria *Lupta*, într-o ediție specială — nu au de ce să fie îngrigorate de această schimbare (din Rusia). Dimpotrivă, ea vine în numele principiilor celor mai largi de libertate și democrație proclamate de socialisti”.

Se știe că în mai toate țările din Europa și în alte state din lume, în anii 1918-1920 au avut loc puternice mișcări revoluționare, stimulate de victoriile proletariului rus. În multe țări au avut loc chiar revoluții care au dus la prăbușirea temporară a guvernelor burgheze, iar în alte state, între care și România, masele de oameni ai muncii s-au ridicat la luptă

pentru drepturi și libertăți democratice, pentru îmbunătățirea situației lor economice și sociale. Datorită prestigiului pe care și-l câștigase în societatea românească prin poziția sa față de problemele cardinale ale poporului — unitatea națională și independența, democratizarea vieții politice, reforme sociale-economice profunde etc., datorită poziției sale patriotice din timpul războiului — partidul clasei muncitoare dobândise un mare prestigiu în viața social-politică a țării. Acest loc a fost pus în evidență cu și mai mare pregnanță în cursul procesului de unificare organizatorică a mișcării muncitorești, după făurirea statului unitar român, proces care va culmina cu Congresul din mai 1921. Căci, într-adevăr, acțiunea de unificare a Partidului Socialist din România cu partidele socialiste din Transilvania și Bucovina și crearea unui singur partid politic muncitoresc pe întreaga țară a fost fenomenul cel mai important și mai plin de consecințe al vieții politice românești din anii imediat următori Marii Uniri.

Gîndind la „România socialistă de miine”

La temelia acestei acțiuni unificatoare au stat doi factori esențiali: primul l-a constituit poziția principală a partidului clasei muncitoare, afirmată încă de la crearea sa, în 1893, în sprijinul luptei pentru desăvîrșirea unității statale a poporului român, a eliberării provinciilor românești de sub stăpîniri străine. Această poziție a fost reafirmată cu tărie în timpul participării României la război, în anii 1916-1918: „Poporul român, ca orice popor de pe lume — scria gazeta socialistă *Lupta*, în octombrie 1917 — are dreptul și trebuie să-și cîștige unitatea națională și desăvîrșita neaîr-nare”. Al doilea factor care a impus și a favorizat acțiunea de unificare politică a clasei muncitoare consta în tradiția legăturilor anterioare dintre Partidul Social-Democrat din România și acelea din Transilvania și Bucovina. Alături de celelalte trăsături de unitate ale poporu-

lui nostru, care s-au manifestat de-a lungul întregii sale istorii și care s-au dezvoltat în chip firesc în sec. XIX, sfidând apartenența celor două provincii la alt stat, legăturile muncitorești au constituit un element de bază care a contribuit la realizarea Unirii din 1918. Iar muncitorimea și țărănimea, cum se știe, au fost forțele fundamentale ale luptei de eliberare națională, care a dus la prăbușirea monarhiei Austro-Ungare, slăbită de înfringerile militare suferite în timpul primului război mondial. Adunarea de la Alba Iulia a fost opera poporului; clasa muncitoare a fost prezentă în organele conducătoare ale Adunării, aceasta fiind, de altfel, rezultatul inițiativei socialiştilor. Această Adunare uriașă, fără egal pe continentul european, a fost un referendum sui-generis privind dreptul românilor din Transilvania de a se uni cu patria mamă. Ideea convocării acesteia a aparținut reprezentanților Partidului Social-Democrat din Transilvania și a fost însoțită de Consiliul Național Român Central. Situația specială creată în Transilvania după constituirea Consiliului Național Român Central, alcătuit din cîte șase reprezentanți ai Partidului Național Român și ai P.S.D., „m-a determinat pe mine — declara I. Flueraș, unul din fruntașii socialiști — să propun în prima ședință a Consiliului Național, în numele Partidului Social-Democrat Român, convocarea unei mari adunări naționale pentru a consulta întreg poporul român asupra viitorului său. Propunerea mea a fost primită cu unanimitate...”

La numai cîteva zile după săvîrșirea marelui act istoric, gazeta *Socialismul* din București, organul central al Partidului Socialist, scria: „În ziua de 1 Decembrie 1918, Adunarea Națională de la Alba-Iulia a proclamat integrarea poporului român din Transilvania, Banat și teritoriile ungurene într-un stat român și a proclamat unirea cu România... Trimitem salutul nostru muncitorimii organizate... de peste munți, chemînd-o la întregirea Par-

tidului Socialist din România mare... Ținta noastră e de a forma un singur partid socialist [subl. ns.]. Așadar, imperativul istoric al proletariatului român după 1 Decembrie 1918 a fost organizarea partidului său pe temelia noilor realități ale României, organizare menită să cimenteze și pe planul existenței partidului politic al clasei muncitoare actul Unirii din 1 Decembrie 1918. Aceași aspirație se exprima și dincolo de munți. Într-un manifest intitulat *Către poporul muncitor român*, semnat de conducerea Partidului Social-Democrat din Transilvania, tipărit în gazeta *Adevărul* din 2/15 decembrie 1918, se cerea „să ne organizăm cu toții în Partidul Social-Democrat”.

În februarie 1919, Comitetul Executiv Provizoriu al Partidului Socialist din România a publicat o *Declarație* prin care saluta faptul că „românii din teritoriile subjugate și-au manifestat, prin hotărârile adunărilor lor naționale, voința de a se uni cu România”. Angajîndu-se într-o luptă și mai energică împotriva regimului „oligarhic”, Partidul Socialist și syndicatele cheamau „toate forțele proletare și socialiste din Basarabia, Bucovina și Transilvania pentru unificarea lor, formînd un singur bloc socialist, un singur partid politic, care să ducă lupta clasei muncitoare din noua Românie spre realizarea idealului ei socialist de dezbobire de sub apăsarea burghezo-capitalistă”. Sîrșitul manifestului fixa, într-o formă lapidară, ceea ce avea să se împlinească în România două decenii și jumătate mai tîrziu: „România nouă de astăzi, trebuie să devie România socialistă de mîine”.

Prima conferință socialistă a mișcării muncitorești din România reîntregită a avut loc în capitala țării între 23 și 26 mai 1919. Prin hotărârile adoptate, ea a îndeplinit un rîl important în procesul de unificare organizatorică, ideologică și politică. Conferința a adoptat un program comun pe baza experienței mișcării muncitorești de pînă atunci în care

se prevedea ca țel central al activității revoluționare „cucerirea puterii politice și introducerea dictaturii proletariatului pentru ca prin socializarea mijloacelor de producție să ajungem la transformarea societății capitaliste în societate socialistă”.

Conferința Partidului Social-Democrat din Transilvania din 6-7 septembrie 1919 și, mai ales, Congresul extraordinar al Partidului Socialist din 13-14 octombrie 1919 au adîncit procesul de unificare și centralizare. Deși congresul din 13-14 octombrie a hotărît abținerea Partidului Socialist de la alegerile parlamentare, primul scrutin din România organizat pe baza votului universal, datorită prestigiului pe care și-l cuceriseră în viața politică a țării, socialiștii au obținut 273 000 voturi și au trimis șapte deputați în Parlament.

În parlamentul rezultat din aceste alegeri, primul parlament al României unite, Gheorghe Cristescu a citit declarația Partidului Socialist în problema Unirii. Evidențînd acest mare act istoric, el a subliniat necesitatea organizării unui „singur partid al întregii clase muncitoare de toate neamurile din România nouă, primul partid politic al întregii României”.

Moment crucial în istoria României

O nouă conferință a Partidului Socialist, desfășurată la Iași în 7-8 decembrie 1919, a hotărît crearea Consiliului General al Partidului Socialist, organ reprezentativ, format din delegați ai tuturor organizațiilor socialiste din țară, inclusiv ai celor din provinciile reunite.

Paralel, s-au întreprins acțiuni de unificare a organizațiilor sindicale și de tineret, conferințele acestor organizații din Banat, Bucovina și Transilvania, desfășurate în anul 1920, afirmînd cu hotărîre dorința „pentru desăvîrșita lor unificare cu organizațiile din vechea Românie”.

Apreciînd însemnătatea istorică a acestor hotărîri, *Socialismul* scria, la 21 august

PARTIDUL INDEPENDENȚEI,

DEMNIȚĂȚII ȘI LIBERTĂȚII PATRIEI

1920, referindu-se, de exemplu, la congresul socialist și sindical de la Cluj că „a fost o neîntreruptă și înălțătoare manifestare de solidaritate proletară... Abia prin contopirea acestora laolaltă a organizațiilor socialiste din toate ținuturile se înfăptuiește unitatea sufletească a poporului român, pentru că numai masele muncitoare ale unei națiuni reprezintă adevărata națiune și numai acolo unde aceste mase și-au încheiat solidaritatea s-a înfăptuit adevărata unitate națională [subl. ns.]”

Asemenea declarații și aprecieri care atestă vechea unitate a maselor muncitorești de pe teritoriul României, erau susținute în puternice acțiuni și lupte revendicative, în timpul cărora muncitorii români, maghiari, germani etc. se aflau alături, umăr lângă umăr. Așa a fost, de exemplu, marșul grevă generală din octombrie 1920, care a confirmat unitatea de luptă a clasei muncitoare și a demonstrat necesitatea reorganizării partidului, pe măsura forței sale.

La începutul anului 1921, întreaga atenție a mișcării muncitorești din România era captată de pregătirea congresului fixat, după mai multe amânări, pentru începutul lunii mai. Pe ordinea de zi a marelui forum muncitoresc figurau 11 puncte, între care adoptarea programului partidului, în care obiectivul central viza „trecerea puterii politice și economice în mâna muncitorilor de la orașe și sate”. Organizat și desfășurat în spiritul asigurării unității partidului clasei muncitoare, congresul a adoptat noua denumire a partidului — Partidul Socialist-Comunist din România, care reflecta unitatea și continuitatea partidului în evoluția sa de aproape trei decenii.

Congresul și-a început lucrările în ziua de 8 mai 1921¹, și prin hotărârile adoptate a consacrat existența unui singur partid al proletariatului din România, legitimând prin însăși acțiunea sa unificatoare actul istoric al fărâșurii statului unitar român în 1918. ■

¹ Despre desfășurarea lucrărilor congresului, vezi *Magazin istoric*, nr. 5/1971.

(Urmare din p. 7)

nu Germania hitleristă reprezenta principalul pericol pentru independența și veranitatea popoarelor, ci politica promovată de cercurile imperialiste din Anglia și Franța. În mai 1940, spre exemplu, Cominternul considera că în fața clasei muncitoare din România, a partidului său comunist stătea sarcina de a nu admite „transformarea României într-un cap de pod al Angliei și Franței pentru un război împotriva Germaniei”. În pofida unor astfel de directive, în iulie 1940, Partidul Comunist Român stabilea cu claritate: „Am rămas pe poziția că pericolul principal totuși este Germania hitleristă”.

Subliniind acest aspect al poziției Partidului Comunist Român, președintele țării noastre preciza la primul Congres al Frontului Unității Socialiste: „Înțelegând pericolul pe care-l reprezenta Germania hitleristă pentru interesele poporului român, ca și ale tuturor popoarelor, Partidul Comunist Român a nesocotit recomandarea Cominternului de a nu îndrepta ascuțișul luptei împotriva Germaniei fasciste. Considerând această recomandare ca greșită, contrară intereselor naționale ale României, cauzei democrației și păcii, Partidul Comunist Român a chemat masele populare la luptă hotărâtă contra hitlerismului”.

Evoluția determinantă a desfășurării politice și militare din vara anului 1940, în favoarea statelor fasciste și revizioniste, s-a răsfrint direct și dur asupra României. Ciuntirea teritoriului național și instaurarea regimului de dictatură antonesciano-legionară,

subordonarea economică și politică, practic ocuparea militară a României de către cel de-al treilea Reich, au fost consecințe nemijlocite ale situației internaționale caracterizată de supremația discreționară a statelor fasciste și revizioniste pe continent. „În acest moment greu pentru destinele țării sale — subliniază secretarul general al Partidului Comunist Român —, poporul român s-a găsit singur, fără nici un sprijin din afară, părăsit de toate puterile Europei. România a fost nevoită să accepte condițiile nedrepte ale Dictatului de la Viena. Prin aceasta ea a fost lăsată la cheremul Germaniei, a fost aruncată de fapt în brațele forțelor hitleriste. Scurt timp după aceea au și avut loc în țara noastră instaurarea regimului dictatorial militar-fascist, răsturnarea în țară a trupelor germane, care aveau de fapt misiunea unor trupe de ocupație, România fiind apoi tirată în războiul antisovietic”.

Receștișigarea atributelor suveranității și independenței statale, eliberarea părții de nord-vest a țării ocupate de Ungaria horthyistă, răsturnarea regimului de dictatură antonesciană și alăturarea țării coaliției Națiunilor Unite au fost obiectivele în jurul cărora comuniștii au reușit să ralieze, în anii ce au urmat, pe platforma mișcării de rezistență, majoritatea forțelor politice interne, inclusiv armata, creînd, astfel, condițiile ce au făcut posibilă victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și anti-imperialistă declanșată la 23 August 1944. ■

Mai-iunie 1936: procesul politic de la Brașov

UN MEMORABIL MOMENT AL LUPTEI ANTIFASCISTE

Conf. univ. dr. ION ARDELEANU

Istoria poporului român este istoria unor necurmăte lupte pentru unitate și independență națională, pentru dreptate socială și progres. De-a lungul veacurilor, poporul nostru a dus o luptă permanentă pentru păstrarea ființei naționale și de stat, imprimind un curs mereu ascendent devenirii noastre istorice. În fiecare epocă, din rindurile poporului s-au ridicat nenumărate figuri de conducători militari și politici, de cărturari și diplomați, de luptători revoluționari, al căror nume și-au găsit un loc de cinste în panteonul gloriei și cinstirii românești tocmai pentru că și-au pus întreaga lor capacitate în slujba intereselor poporului, l-au înțeles și l-au slujit cu credință.

Istoria modernă și contemporană a poporului român cuprinde minunate pagini de eroism datorate luptei clasei muncitoare, forțelor democratice și progresiste, care, în condiții deosebit de grele, s-au aflat în primele rinduri ale bătăliilor pentru realizarea statului națio-

nal-unitar, pentru cucerirea independenței sale depline și înfăptuirea obiectivelor fundamentale ale înaltării patriei pe coordonatele libertății și progresului. Făurirea Partidului Comunist Român, în mai 1921, a marcat o cotitură istorică în viața poporului român, prin afirmarea pe arena vieții social-politice a unei forțe politice profund și consecvent revoluționare, care și-a asumat misiunea istorică de a conduce masele muncitoare în opera de transformare revoluționară a societății românești, de făurire a unei lumi lipsite de exploatare. Istoria partidului comunist este expresia curajului, abnegației, a dăruirii și eroismului celor mai înaintate forțe social-politice ale poporului nostru pentru împlinirea nobilelor idealuri de dreptate socială și națională, pentru o patrie liberă și unită, pentru împlinirea visului de aur al omenirii — socialismul și comunismul.

Încă de la începuturile afirmării sale în viața social-politică, Partidul Comunist Român a fost ținta a numeroase acțiuni represive din partea autorităților burghize care au culminat cu scoaterea partidului în afara legii, în 1924, și care, în perioada următoare, au cunoscut o intensitate sporită și numeroase forme de manifestare. Ele au mers de la intimidări și arestări, de la schingiuri și maltratări până la procese soldate cu condamnări la ani grei de temniță și nu de puține ori cu trimeri în fața plutonelor de execuție.

În România anilor 1929-1933, anii marii crize econo-

mice, muncitorimea s-a ridicat cu vigoare la luptă împotriva exploatării, a încercărilor capitalului străin de a-și întări dominația economică în țara noastră. În împrejurările complexe generate de criza economică și de mutațiile profunde survenite în Europa, ca urmare a instaurării într-un șir de state a unor regimuri reacționare dictatoriale, fasciste, începând cu cel horthyist, în 1920, și culminând cu hitlerismul instaurat la putere în 1933, lupta maselor populare conduse de partidul comunist a căpătat o amploare deosebită. Timp de aproape un deceniu, clasa muncitoare, condusă de Partidul Comu-

nist Român, organizațiile democratice create și îndrumate de comunisti, în rindul cărora activau importante forțe social-politice democratice, antifasciste, au purtat bătălii eroice împotriva încercărilor claselor conducătoare de a limita drepturile și libertățile democratice, pentru apărarea independenței și integrității patriei, amenințate de politica expansionistă, revizionistă, a statelor fasciste, în primul rind de Germania hitleristă. Partidul comunist s-a ridicat cu fermitate împotriva pregătirilor de război ale cercurilor revanșarde, sprijinind politica de colaborare și pace, pronunțându-se în repetate rinduri

IMPRESII DELA UN PROCES

...spărit încă bine xortile, și
...pasăre chinată, a șburat.
...la început să se arate în in-
...împărțite în patru, cape

plâng.
O femeie de statură trinită
dintre ei un corn.
Măstăruț îl împarte la pătru.
Sunt patru vici, curi mândru
— dintre un corn, nu fără a-i p

Aflat în primele rânduri ale bătăliilor de clasă, avîntîndu-se cu abnegație în lupta revoluționară, tînărul militant comunist a simțit asupra sa atenția organelor represive care îl urmăreau îndeaproape. La 23 noiembrie 1933 a fost arestat și deferit Parchetului Tribunalului Ilfov, sub învinuirea de „incitare la grevă” și „răspîndirea unor manifeste”, „împotriva ordinii de stat”. Peste numai cîteva luni, în iunie 1934, aflîndu-se la Craiova, împreună cu alți tineri muncitori, pentru a depune mărturie în apărarea

conducătorilor luptelor muncitorilor din ianuarie-februarie 1933, tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost arestat din nou. Deși pus în libertate, organele represive ale județului Dolj au trimis Prefecturii Poliției București următoarea notă: „Vă semnalăm, în vederea luării măsurilor de rigoare, pe comunistul Nicolae Ceaușescu..., care făcându-se vinovat de adunare de adieziuni de solidaritate a muncitorilor cu cefeștiți condamnați, a fost deferit Parchetului Tribunalului din Craiova”.

O rodnică activitate a desfășurat militanțul comunist Nicolae Ceaușescu începând din toamna anului 1935, în calitate de secretar al Comitetului Regional Prahova al Uniunii Tineretului Comunist, una din cele mai puternice organizații teritoriale ale tineretului comunist din România. Numeroase întruniri organizate de tinerii revoluționari într-o serie de localități ale județelor Prahova și Dimbovița, care intrau în raza teritorială a regionalei U.T.C. pe care o conducea, au avut ca obiectiv înființarea unor noi celule ale organizației revoluționare de tineret și intensificarea activității revoluționare în această importantă zonă muncitorească, cât și crearea unor filiale locale ale Blocului Democratic — una din principalele organizații de masă legale din acea perioadă, prin intermediul căreia partidul comunist milita pentru ralierea pe platforma luptei antifasciste a tuturor forțelor democratice, patriotice, antifasciste ale țării.

Aflându-se în fruntea unor importante activități organizatorice, participând neobosit la ampla muncă politică și cultural-educativă desfășurată de partidul comunist în rîndul tineretului, tovarășul Nicolae Ceaușescu și-a cucerit un înalt prestigiu în rîndul tineretului, imprimînd, prin prezența și exemplul său personal, un suflu nou activității revoluționare din raza comitetului regional pe care îl conducea. Așa se și explică faptul că autoritățile au declanșat o minuțioasă campanie de urmărire și supraveghere. În seara zilei de 15 ianuarie 1936, tovarășul Nicolae Ceaușescu

a fost arestat, în comuna Ulmi (județul Dimbovița), unde se afla în vederea organizării unor acțiuni politice ale organizațiilor revoluționare de tineret. În urma descinderilor efectuate de jandarmi la Moreni, Gura Ocniței și în alte localități din Prahova și Dimbovița, au fost arestați și alți tineri muncitori comuniști și antifasciști, implicați apoi în procesul de la Brașov. Ordonanța de trimitere în judecată arăta: „Nicolae Ceaușescu, în vîrstă de 18 ani, domiciliat în București, str. Vasile Lascăr, este membru activ, agitator și bun propagandist comunist și antifascist, cunoscut de multă vreme ca atare de autoritățile siguranței și justiției”.

Deținut la închisoarea din Brașov pînă la sfîrșitul lunii mai, timp de aproape cinci luni, tovarășul Nicolae Ceaușescu a suferit rigorile unei anchete severe. Procesul a început la 26 mai, în sala Tribunalului militar al Corpului 5 armată din Brașov și s-a încheiat în ziua de 5 iunie 1936, prin pronunțarea unor sentințe deosebit de aspre. În timpul desfășurării odioasei judecăți au avut loc numeroase demonstrații și mingiri antifasciste ale maselor populare pentru apărarea drepturilor și libertăților politice, acțiuni care au atins momente de mare amploare prin marile demonstrații din 31 mai, în organizarea cărora partidul comunist a jucat rolul hotărîtor. În acest climat politic general, procesul de la Brașov s-a detașat în conștiința opiniei publice interne și internaționale ca o expresie puternică a stării de spirit antifasciste a poporului român, a hotărîrii sale ferme de a-și apăra libertatea, independența și integritatea teritorială a patriei în fața presiunilor tot mai puternice ale statelor fasciste revizioniste.

Procesul a fost un moment de confruntare acerbă între autoritățile burgheze și grupul de revoluționari conduși de tovarășul Nicolae Ceaușescu. Printr-o cuprinzătoare campanie în sprijinul celor arestați, în afara

celor 21 acuzați, în proces au compărut alte aproape 200 persoane, citate ca martori, și care au determinat ample acțiuni de solidaritate din partea unor importante cercuri politice și sociale.

În centrul atenției comitetului de judecată s-a aflat persoana tovarășului Nicolae Ceaușescu, autoritățile fiind hotărîte să lovească în mișcarea revoluționară prin eliminarea în primul rînd a conducătorilor săi. Prin întreaga sa comportare, prin curaj, fermitate, prin maturitatea gândirii sale politice, tovarășul Nicolae Ceaușescu a dominat cu autoritate această confruntare, imprimîndu-i un puternic caracter demascator, transformînd tribunalul într-o tribună de afirmare a crezurilor sale patriotice, revoluționare, antifasciste și antirăzboinice, crezuri pentru care milita cu înflăcărare partidul comunist și care dădeau substanță și răspundeau celor mai arzătoare aspirații ale întregului popor: apărarea drepturilor și libertăților democratice, a independenței și suveranității patriei.

Cele peste 150 „capete de acuzare” ale ordonanței de dare în judecată se refereau la organizarea în diverse localități din județele Prahova și Dimbovița a unor celule U.T.C. și filiale ale Blocului Democratic, inițierea unor întruniri conspirative, arborări de steaguri roșii, discursuri potrivnice regimului și mai ales răspîndirea materialului de propagandă editat de P.C.R. și U.T.C. în cursul anilor 1934 și 1935 (peste 80 titluri de manifeste și broșuri, confiscate cu prilejul descinderilor domiciliare care avuseseră loc).

Majoritatea „delictelor politice” indicate în ordonanța de dare în judecată îl vizau direct pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, deoarece toate acțiunile condamnate de autorități (organizarea activității U.T.C. și Blocului Democratic, difuzarea literaturii de propagandă comunistă) erau rezultatul inițiativei și activității sale nemijlocite, în calitate de secretar al Regionalei U.T.C. Prahova. La punctul 19 al actului de acuzare se enu-

merau următoarele „delicte” privitoare la tovarășul Nicolae Ceaușescu: „Acuzatul Nicolae Ceaușescu, din București, str. Vasile Lascăr nr. 3, este culpabil de faptul de infracțiune la legea pentru reprimarea unor infracțiuni contra liniștii publice, prin aceea că în ziua de 15 ianuarie 1936, cu bună știință și intenție frauduloasă a păstrat asupra lui broșuri clandestine, incendiare, broșuri găsite cu ocazia percheziției ce i s-a făcut în comuna Ulmi, județul Dimbovița, și pe care le păstra în vederea răspîndirii în public, avînd bună știință că aceste broșuri, prin conținutul lor, îndemnau cetățenii de a provoca bătlăii sociale”.

Cu hotărîre și curaj, tovarășul Nicolae Ceaușescu și-a afirmat convingerile sale revoluționare și a demascat brutalitățile și samavolniciile la care fuseseră supuși acuzații în timpul arestului. Iar atunci cînd unul dintre acuzații, arătînd completului de judecată bătlăile și vexațiunile pe care le suferise, a fost condamnat pe loc la 15 zile închisoare și evacuat din sală, tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a ridicat și a declarat, în numele său și al celorlalți acuzați, că se solidarizează cu tovarășul lor, condamnat pe nedrept. A fost momentul de maximă tensiune în desfășurarea procesului, care a pus în lumină puternica personalitate a tinărului militant comunist, rolul său în imprimarea unui spirit combativ și intransigent întregului grup de acuzați. Pentru atitudinea sa dîră, de solidaritate revoluționară, tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost judecat pe loc și condamnat la 6 luni închisoare.

Dezbaterile procesului s-au încheiat în ziua de 5 iunie. 14 dintre tinerii comuniști și antifasciști au fost condamnați la pedepse ce însumau 14 ani închisoare, 280 000 lei amendă și 45 ani de interdicție politică. Conducătorul grupului a primit cea mai aspră condamnare: doi ani închisoare, 2 000 lei amendă și un an domiciliu obligatoriu (interdicția de a părăsi satul natal după expirarea sentinței). La acestea se adăugau cele șase luni de închisoare la

care fusese condamnat încă înainte de terminarea procesului.

Experiența politico-revoluționară, întreaga sa atitudine, intransigența și principialitatea pe care le-a dovedit în timpul dezbaterilor procesului, au atras asupra tovarășului Nicolae Ceaușescu atenția a numeroși publiciști și personalități ale vieții politice și culturale a țării. O expresie a acestui interes este și numărul mare de articole referitoare la dezbaterile procesului, articole în care au fost preluate pasaje întregi din declarațiile făcute de tinărul militant în fața tribunalului. Ziarul *Arena* din 11 iunie 1936 făcea un portret plin de semnificație celui care înfruntase cu atîta curaj completul de judecată și se transformase din acuzat în acuzator: „Fiu de țaran, ieșit din popor, acest tinerel intrat în viață la o vîrstă fragedă, începe să știe că trebuie să vrea. Și își revendică mereu ale lui vrieri. Eri la București, la Craiova, apoi la Ploiești, și în Valea Prahovei, în căutare și efectuare de lucru, își spune tovarășilor de muncă, a lui și a lor durere, a lui și a lor dorinți. Și de aceea a simțit efectele hipnozei cu vina de bou. De aceea a fost dus în fața Consiliului de război din Brașov. De aceea, chiar în cursul dezbaterilor și pentru motive considerate de consiliu drept ultraj, tinărul Ceaușescu este condamnat la 6 luni, în afară de lungă detenție și sentința de la sfîrșitul procesului celor 21 antifasciști din Valea Prahovei”.

Numeroase alte articole, reportaje și comentarii publicate în *Dimineața*, *Universul*, *Curentul*, *Zorile*, *Cuvîntul liber* etc. stau mărturie despre puternicul ecou pe care l-a avut procesul de la Brașov în opinia publică românească.

Cu același viu interes a fost urmărit procesul și de cercurile progresiste ale opiniei publice internaționale. Mișcarea muncitorească și antifascistă din străinătate și-a exprimat în repetate rînduri solidaritatea cu lupta comuniștilor și antifasciștilor români, elogiînd atitudinea lor demnă și curajoasă. Astfel, referindu-se la proces, scriitorul francez Romain Rolland a adresat

o scrisoare primului ministru român, în care arăta: „În spiritul celor mai adevărați prieteni din Europa [ai poporului român], vă rugăm stăruitor să puneți capăt acestor scandaloase abuzuri care aduc un prejudiciu incalculabil României”.

În cadrul unei ample mișcări de solidaritate organizate de Comitetul pentru apărarea antifasciștilor români, organism care activa la Paris, sub conducerea lui Henri Mineur, Francis Jourdain, Jérôme Ferrucci, în apărarea luptătorilor antifasciști condamnați la Brașov s-au ridicat numeroase alte personalități ale vieții publice din diferite țări europene.

Procesul de la Brașov s-a impus în istoria partidului comunist și a mișcării muncitorești din România ca un moment cu multiple și adînci semnificații. El a determinat o amplificare a luptei antifasciste a maselor populare conduse de comuniști, evidențiînd, în fața întregului popor și a opiniei publice internaționale patriotismul înflăcărat al comuniștilor, atașamentul lor profund față de interesele fundamentale ale patriei. Privind din perspectiva celor cinci decenii care s-au scurs de la memorabilele evenimente pe care le-am evocat în aceste pagini, istoricul zilelor noastre își manifestă sentimentul de mîndrie și stimă profundă față de revoluționarul care în urmă de cinci decenii se impunea atenției opiniei publice din țară și străinătate printr-o „intelligență de o maturitate surprinzătoare”, cum aprecia o publicație de epocă, prin patriotism înflăcărat, omenie, demnitate și curaj, prin încredere nestrămutată în popor și virtuțile sale. Este revoluționarul, conducătorul a cărui viață a fost dăruită în mod exemplar poporului al cărui strălucit fiu este și căruia, ca secretar general al partidului și președinte al Republicii, îi îndrumă și conduce cu măiestrie urcușul spre cele mai înalte culmi ale devenirii noastre istorice, spre marile împliniri din epoca pe care cu mîndrie și recunoștință o numim Epoca Nicolae Ceaușescu. ■

RĂZBOIUL ANTIHITLERIST — RĂZBOIUL ÎNTREGULUI POPOR ROMÂN

Conf. univ. dr. MIRCEA MUȘAT

Populația Transilvaniei primește cu entuziasm pe soldații români eliberați

Intrarea României în războiul antihitlerist¹, odată cu actul energetic al națiunii de la 23 August 1944, a exprimat idealurile de libertate și independență națională ale poporului român, voința sa de a fi stăpîn pe propria soartă, de a-și clădi viitorul potrivit vrierii sale. Factorul determinant al angajării cu toate forțele umane și materiale în lupta împotriva Germaniei naziste pînă la victoria finală l-a reprezentat conștiința unanimă a poporului despre justetea cauzei sale. Prin nenumărate jertfe umane și materiale, poporul nostru a demonstrat lumii întregi că aspirația sa vitală, țelul său suprem în acele momente îl reprezenta lichidarea fascismului — cel mai mare dușman al libertății și in-

dependenței popoarelor, al civilizației umane. „Participarea României, cu întreaga forță la războiul împotriva Germaniei naziste, luptele grele purtate de ostașii români, sacrificiile uriașe făcute de întregul popor pentru obținerea victoriei finale asupra fascismului — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — au demonstrat cu putere hotărîrea poporului român de a lupta pentru zdrobirea fascismului și lichidarea politicii imperialiste de dominație și asupra, pentru democrație, pentru cauza independenței și libertății popoarelor, a înțelegerii și colaborării în lume”.

Numai prin lichidarea fascismului puteau fi asigurate independența patriei, dreptul său la dezvoltare liberă. Iată de ce războiul antihitlerist al armatei române a întrunit unanimitatea de voință a unui popor întreg, unanimitate exprimată și prin faptul că România a intrat în război din proprie inițiativă, fără o prealabilă convenție sau alianță externă.

¹ În cursul anilor, revista noastră a publicat numeroase articole, documente, reportaje și mărturii arhivistice românești și străine cu privire la participarea României la războiul antihitlerist. Vezi în această privință *Magazin istoric*, nr. 11-12/1969, 1, 4-5/1970, 5, 9/1975, 4-5/1980, 12/1984, 1-5/1985.

„Fiecare român — un soldat al României libere”

În acele zile și luni de aprigă înclăstare cu trupele cotoptitoare fasciste, unitatea clasei muncitoare, eroismul maselor populare, fermitatea ostirii române — care din prima clipă și fără nici o șovăire a acționat pentru eliberarea patriei și redobândirea demnității și independenței naționale — au fost tot atîta factori pe care Partidul Comunist Român, printr-o neobosită și multilaterală activitate, a știut să-i valorifice în interesul major al națiunii, toate acestea avînd ca rezultat, cum arată tovarășul Nicolae Ceaușescu, angajarea poporului român „cu toate resursele sale materiale și umane, cu întregul său potențial de luptă în războiul drept, eliberator, antihitlerist”. Secretarul general al partidului, referindu-se la comportarea patriotică a armatei române, sublinia faptul că aceasta „a înțeles răspunderea ce-i revenea în acele clipe în fața patriei și poporului și, la chemarea partidului, a întors armele în întregimea ei împotriva Germaniei hitleriste”.

Expresie a legăturii indestructibile dintre armată și popor, a unanimității aspirațiilor tuturor forțelor progresiste ale națiunii, participarea României la războiul antihitlerist a reprezentat o incununare a luptei de rezistență antifascistă a forțelor democratice, patriotice ale națiunii în fruntea cărora se situa Partidul Comunist Român. În noile condiții istorice create prin izbucnirea insurecției din august 1944, care marca începutul revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă a poporului român, P.C.R. a fost factorul mobilizator al națiunii în sprijinirea efortului militar al ostirii noastre în îndeplinirea nobilei sale misiuni.

„Lupta cu arma în mînă împotriva cotoptitorilor nazisti a început — se arăta într-un apel lansat de partidul comunist în zilele insurecției. Din această clipă fiecare român este un soldat al României libere”. „Cetățeni patrioți! Sprijiniți guvernul patriotic național și lupta contra nemților!” „Ajutați și colaborați cu armata română. Dați tot concursul iubiților și eroicilor noștri ofițeri și soldați. Constituțiți găzdi de luptă patriotice, înrolați-vă în detașamentele patriotice. Dezarmați bandele hitleriste”.

Mobilizați de aceste îndemnuri, clasa muncitoare, tărînimea, intelectualitatea, armata română — formată în marea ei majoritate din muncitori și tărîni — a dat puternice lovituri mașinii de război hitleriste, începînd încă din noaptea de 23 spre 24 august 1944. „Prin întoarcerea armelor și angajarea României, cu întregul ei potențial, alături de Uniunea Sovietică și Aliați, în războiul antifascist — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — s-a dat o puternică lovitură planurilor strategice ale Germaniei hitleriste. Aceasta a dus la prăbușirea întregului front de sud, a deschis calea înaintării rapide a trupelor sovietice, a accelerat zdrobirea dispozitivului militar al Germaniei în această parte a Europei”.

Într-o primă fază, armata română a acționat pentru realizarea a trei operații de mare complexitate: nimicirea forțelor germane din spațiul insurecțional, desprinderea trupelor române din zona de operații germano-sovietice din nord-estul țării și afluirea lor în zone favorabile declanșării ofensivei pentru eliberarea părții de nord-vest a României, răpită prin Diktatul de la Viena, și, în sfîrșit, acoperirea frontierelor de sud, sud-vest și a liniei de demarcație din Transilvania în fața eventualelor atacuri hitleristo-horthyiste.

Acționînd cu fermitate și abnegație, forțele insurecționale au lichidat rezistențele hitleriste din Capitală și

din restul țării, provocîndu-le grele pierderi. „Cu căminele sfărîmate, cu avutul prăduit, — scria ziarul *Universul* din 30 august 1944, referindu-se la comportarea patriotică exemplară a populației civile, care a sprijinit pe toate căile lupta ostașilor români — trăind zile și nopți fără întrerupere sub trosnelul împrăștiator de moarte al bombelor dușmane, populația bucureșteană de toate vîrstele, nu numai că nu s-a lăsat intimidată de urgia loviturilor, dar, acolo unde s-a ivit ocazia, a dat sprijin real, am putea zice ostășesc, acțiunii de dezarmare a trupelor germane, care atacau din case și din adăposturile unde se baricadaseră. Acești bravi cetățeni, însuflețiți de sentimentul civic și patriotic, și-au dat seama că nu vom putea fi pe deplin stăpîni în casa noastră și pe destinele noastre atîta timp cît vom avea lîngă noi prezența supărătoare a ostașului hitlerist care cu cît va fi mai repede lichidat, cu atîta vom apropia ceasul mîntuirii noastre definitive”.

„Națiunea întreagă în război”

Victoria forțelor insurecționale, lichidarea rezistențelor hitleriste din interiorul țării au creat condiții favorabile declanșării acțiunilor ofensive pentru eliberarea teritoriului cotoptit de fasciști în urma odiosului Diktat de la Viena din 30 august 1940. „Întregul popor român înconjoară cu dragoste lupta voastră plină de elan și jertfă — se spunea într-un manifest al C.C. al P.C.R. adresat ostașilor și ofițerilor români la 4 septembrie 1944 —, căci lupta voastră este lupta întregului popor pentru libertate, independență și o viață mai bună. Dar fiara fascistă nu este încă complet nimicită... De aceea lupta voastră, dragi ofițeri și soldați, trebuie să fie și mai ne-

cruțătoare, alături de putericiile noștri aliați, pînă la totala nimicire a hoardelor germano-fasciste". „Eliberarea fraților noștri din Ardealul crotopit" a fost dorința fierbinte care a însuflețit întregul popor, încă din prima zi a răsturnării regimului antonescian. Acest deziderat național a fost împedat exprimat în declarația noului guvern: „România consideră de azi înainte Națiunile Unite ca națiuni prietene. Recunoașterea de către guvernele din Moscova, Londra și Washington a nedreptății făcute României prin Diktatul de la Viena deschide posibilitatea ca armatele românești, alături de armatele aliate, să elibereze Transilvania de nord de ocupația străină".

Începînd din 5 septembrie 1944, în podișul Transilvaniei și de la 13 septembrie, în Banat, ostașii români au oprit, în numai cîteva zile de lupte îndrîjite, puternicele ofensive declanșate de trupele hitleriste și horthyiste. Ele au păstrat sub control importante poziții strategice, de pe care, împreună cu trupele sovietice, au declanșat contraofensiva generală pe toată linia frontului din Transilvania. „Trupele române — arăta generalul I.M. Managarov, comandantul Armatei 53 sovietice, la 24 septembrie 1944 — au zgăzuit presiunea trupelor germano-ungare, au acoperit ieșirea unităților armatei roșii în Cîmpia ungară... Aflate în condiții grele de restructurare, unitățile și subunitățile române au demonstrat în aceste lupte o bărbăție și o fermitate exemplară și au îndeplinit cu cinste misiunea înaltă ce li s-a încredințat".

În cursul crîncenelor confruntări cu inamicul, ostașii români au săvîrșit numeroase fapte de vitejie și eroism. Din rîndul zecilor de mii de luptători s-au distins și elevii Școlii de subofițeri de la Păuliș, care s-au opus cu îndrîjire inamicului mult superior,

opriind înaintarea acestuia. Citîndu-i prin ordin de zi, colonelul Alexandru Popescu, comandantul Detașamentului Păuliș, arăta: „La Păuliș, la Miniș, Ghioroc și Cuvîn, în zilele de 12-14 septembrie 1944, voi, ofițerii, subofițerii și elevii Școlii de subofițeri de infanterie de rezervă de la Radna, ați înscris cu slove de singe, cu slove de aur, pagini nepieritoare în istorie... Vă citez prin ordin de zi pentru vitejeliile voastre fapte de arme, pentru spiritul de abnegație și sacrificiu dovedit în luptele pentru apărarea defileului Mureșului".

Întregul popor a urmărit cu încordare evenimentele de pe front. „Războiul este al națiunii întregi — scria *Scinteia* din 21 septembrie 1944 — și națiunea întreagă este în război". Trupele române și sovietice, avînd concursul populației civile, au zdrobit prin lupte grele armatele 6 și 8 germane, 2 și 3 ungare pe rîurile Mureș, Someș și pe Crișuri, în zonele orașelor Cluj, Oradea, Arad, Timișoara etc., în munții Mezeș și Făget și, la 25 octombrie 1944, au nimicît ultimele rezistențe ale inamicului din zona orașelor Satu Mare și Carei.

Peste tot populația a înțîmpinat armata română eliberatoare cu nețărmurită dragoste, sprijinind-o multilateral. În acele zile istorice, unitatea dintre popor și armată și-a găsit expresia în mobilizarea lozincă lansată de P.C.R.: *Totul pentru front, totul pentru victorie!*, căreia i-au răspuns cu însuflețire toți fiii patriei, participînd la acțiuni de luptă alături de militari, furnizînd informații comandamentelor române și sovietice, ajutînd la transportul munițiilor și îngrijirea răniților, muncind cu dăruire în fabrici și uzine pentru sporirea producției.

Emoționante primiri au făcut armatelor române locuitorii Transilvaniei. „La apariția trupelor române —

se arată în jurnalul de operații al Diviziei 21 infanterie — populația satului [Cojocna — *n.n.*] în strigăte și urări de bucurie a ieșit înaintea lor, iar bătrînii, cu lacrimi în ochi, îmbrățișau și sărutau pe ostașii noștri", iar la marginea satului Desmir „fluturau drapelul românesc, scoase azi din cine știe ce fund de ladă, și în razele de soare totul părea în sărbătoare".

Dezrobirea ultimei brazde de pămînt românesc de sub ocupația hitleristo-horthyistă a avut o puternică rezonanță națională. Reflectînd bucuria întregii armate, a întregului popor român, generalul Gh. Avramescu, comandantul Armatei 4, menționa în ordinul său de front: „La chemarea fării pentru dezrobirea Ardealului răpit prin Diktatul de la Viena ați răspuns cu însuflețire și credință în izbînda dreptății neamului românesc. Tineri și bătrîni ați pornit spre hotarele sfinte ale patriei și cu pieptul vostru ați făcut zăgăz de neînfrînt dușmanului care voia să ajungă la Carpați. Apoi, alături de armata sovietică, ați trecut la atac și, după lupte grele de zi și noapte, fără răgaz, ați înfrînt dirza apărare a Mureșului. Zdrobit de focul năpraznic al artileriei și de necontenitele voastre asalturi, inamicul a fost gonit din Ardeal scump. Încercătorii în destinele neamului și luînd pildă de la cei ce au pus patria mai presus decît viața, continuăm lupta".

Omenia și vitejia ostașilor români

Eliberarea deplină a teritoriului național de sub dominația hitleristo-horthyistă nu a însemnat însă și sfîrșitul luptei împotriva fascismului. Solidar cu rezistența și lupta de eliberare a popoarelor de sub dominația fas-

cistă, întregul popor român, care cunoștea bine din propria sa istorie ce înseamnă stăpînirea străină, nutrea convingerea că înfrîngerea celui de-al III-lea Reich reprezenta un factor important al consolidării propriiei independențe naționale și a suveranității de stat a României. În acest spirit, ziarul *Scînteia* preciza, la 27 octombrie 1944: „Trebuie să luptăm mai departe, să nimicim în birlogul său fiara hitleristă, să nimicim din rădăcini imperialismul german și unelte sale criminale de felul lui Szalasi”. „Lupta nu s-a terminat... Trebuie să înfrîngem hitlerismul în propria lui țară. Războiul trebuie dus pînă la capăt. Înfrîngerea totală a dușmanului hitlerist este condiția existenței noastre ca popor. Pentru victorie nu precupețiți nici o efortare, nici un sacrificiu. Întregul popor să participe la lupta pentru izbînda finală”, acestea sînt cuvinte de ordine lansate în acele zile de către partidul comunist.

Cu satisfacția datoriei împlinite, credincioasă cauzei drepte a luptei antifasciste la care lua parte, armata română a continuat lupta, alături de armata sovietică, pe teritoriile Ungariei, Cehoslovaciei și a părții de nord-est a Austriei, contribuind la eliberarea popoarelor acestor țări.

Peste tot unde au acționat, militarii români au dovedit curaj și eroism în confruntările cu inamicul și o deosebită grijă față de populația civilă, de monumentele de artă, clădirile și instituțiile publice. Comportarea demnă, civilizată a ostașilor români și-a găsit expresie în ajutorul umanitar acordat populației locale, hrană, îmbrăcăminte, combustibil, medicamente și asistență sanitară gratuită etc. O dare de seamă întocmită de Marele Stat Major român în mai 1945 aprecia că „ajutorul ma-

terial acordat de trupele române populației civile din Ungaria și Cehoslovacia pe timpul acestei campanii a fost variat și spontan, datorită caracterului ostașului român, care prețuiește în cel mai înalt grad «Omenia»... Nu a fost unitate care să nu fi luat sub protecția sa, pe acolo pe unde a trecut... copii, bătrîni, oameni nevoiași sau sinistrați cărora le servea, în general, masă caldă zilnică.

În afară de acest ajutor organizat de unități, pretutindeni au fost cazuri cînd ostașii, subofițerii și ofițerii noștri rupeau din drepturile lor pentru a veni în ajutorul populației”.

Un ajutor substanțial a fost acordat populației civile în domeniul îngrijirii sănătății și al transporturilor, la munca cîmpului, la reparatul drumurilor și șoselelor, a podurilor și căilor ferate etc.

Prezenți

la marea victorie

Este un lucru binecunoscut astăzi că România a fost unul din factorii importanți ai luptei pentru înfrîngerea Germaniei hitleriste. Referindu-se la efectivele angajate de România în lupta împotriva Germaniei naziste, postul de radio Londra aprecia, pe bună dreptate, în ianuarie 1945, că „dintre națiunile care luptă împotriva Germaniei, România se situează azi în al patrulea rînd în ceea ce privește numărul de ostași ce participă la bătălia de distrugere a nazismului”.

O recunoaștere a eroismului ostașilor români, a aportului lor la înfrîngerea fascismului o constituie și cele peste 300 000 ordine și medalii sovietice, cehoslovace și ungare cu care au fost distinși soldații și ofițerii români.

Concomitent cu efortul uman, România și-a pus întregul său potențial economic în slujba victoriei. Totalul cheltuielilor militare făcute de statul român pentru întreținerea forțelor sale armate în războiul antihitlerist în perioada 24 august 1944-12 mai 1945 pentru înfrîngerea Germaniei hitleriste și a Ungariei horthyiste echivala cu o sumă de peste 15 ori mai mare decît bugetul statului, reprezentînd un efort enorm pentru poporul român, dacă avem în vedere și obligațiile revenite României prin convenția de armistițiu.

Tocmai prin aceste eforturi, participarea militară și economică a României la războiul antihitlerist, alături de U.R.S.S. — care a reprezentat forța principală a coaliției antihitleriste — și de celelalte Națiuni Unite reprezintă un capitol încrustat cu litere de aur în istoria patriei noastre și în cea universală. Poporul român și-a adus partea de jertfă și contribuție la marea victorie de la 9 mai 1945, făcînd-o posibilă cu aproximativ 200 zile mai devreme, ridicînd pe noi trepte glorioase tradiții ale luptei poporului nostru pentru libertate și independență. Jertfele materiale și umane ale României și ale celorlalte popoare au demonstrat încă odată — cum preciza tovarășul Nicolae Ceaușescu — „forța cu care popoarele se ridică în apărarea unei cauze drepte, adevărul incontestabil că rolul hotărîtor în fîurirea istoriei, în apărarea libertății și independenței naționale îl au masele populare, milioanele și milioanele de oameni ai muncii de pretutindeni. Războiul antifascist a relevat că oricît de mare ar fi potențialul aruncat în luptă de forțele reacțiunii, oricît de puternice ar fi armatele imperialiste invadatoare, ele nu pot înfrînge voința de libertate a popoarelor, dorința acestora de a-și hotări singure soarta”. ■

TANCHIȘTI ROMÂNI ÎN LUPTLE PENTRU ELIBERAREA AUSTRIEI

Capitan (r) LIVIU ZAHARIA

Începînd de la 6 martie 1945, trupelor române care participau la luptele pentru eliberarea Cehoslovaciei de sub ocupația hitleristă li s-au alăturat și cei aproape 1 000 tanchiști din Regimentul 2 care de luptă (R.2.C.L.). Cu cele 66 tancuri și autotunuri (sau tunuri de asalt, cum li se spunea atunci), 13 autoblindate și altă tehnică de luptă pe care o aveau în dotare, R.2.C.L. depășea cu mult tăria unei brigăzi de tancuri din acea vreme, constituind o puternică forță de șoc.

Unitatea fusese organizată pe două batalioane de tancuri și autotunuri, o companie de cercetare, alcătuită din 13 autoblindate și o companie de comandă cu tancuri de tip ușor Skoda și Č.K.D. Regimentul și-a demonstrat cu prisosință eficacitatea în cursul luptelor din zona cursului interior al Hronului, iar, ulterior, acționînd în cadrul Armatei 7 de gardă sovietică, a participat la Operația „Viena”, care avea să ducă la eliberarea capitalei austriece și smulgerea din mâinile hitleriștilor a zonei petrolifere din nord-estul Vienei.

5 aprilie 1945. Încă nu se stinsese ecoul luptelor care, la 4 aprilie, culminaseră cu eliberarea orașului Bratislava și, printr-o acțiune surpriză asupra localității Devinska Nová Ves, R.2.C.L. ajunge și ocupă, în cursul zilei de 5 aprilie, un aliniament larg pe malul de est al Moravei, în imediata apropiere a confluenței acestui rîu cu Dunărea. De partea cealaltă a Moravei — Austria. În stînga dispozitivului nostru, pe o înălțime ce domină împrejurimile, se află un castel, în care se instalează observatorii noștri.

6-8 aprilie. După o scurtă pregătire de foc a artileriei și aviației sovietice, intrăm și noi în acțiune, sprijinind cu focul concentrat al tancurilor și autotunurilor forțarea Mo-

ravei de către infanteriștii sovietici din Divizia 409. Aviația germană supraveghează și atacă poziția în care ne aflăm — zi și noapte — pentru a izola blindatele noastre de capul de pod realizat de infanteria sovietică dincolo de Morava și, în același timp, pentru a da posibilitate forțelor hitleriste să se concentreze. Numai în cursul zilei de 8 aprilie, sîntem bombardați de 16 ori. Aici, la Devinska Nová Ves, în timpul unuia din bombardamentele de noapte, cad mai mulți tanchiști români, printre care și caporalul Valeriu Căciulă, cel mai bun radiotelegrafist al unității. Tot aici, prin trageri antiaeriene, regimentul doboară un avion de luptă inamic.

9 aprilie. Din primele ore ale dimineții, mascat de o

După o puternică pregătire de artilerie, la 16 martie a pornit atacul infanteriei Armatei 7 de gardă sovietice, precedată de tancurile românești. Acționînd cu hotărîre și într-o cooperare exemplară, ostașii sovietici și români au zdrobit rezistența inamicului, înaintînd spre rîul Nitra; după depășirea acestuia, au forțat Váhul și au eliberat Bratislava (4 aprilie), iar a doua zi au ocupat un aliniament larg pe malul de est al Moravei. Susținînd cu foc subunitățile infanteriei sovietice în acțiunea de forțare a Moravei, în ziua de 9 aprilie, tanchiștii români au trecut pe teritoriul Austriei, aducîndu-și o contribuție importantă la luptele pentru înfrîngerea trupelor hitleriste din regiunea petroliferă Tzisterdorf, situată în apropierea Vienei.

În paginile care urmează sînt relatate cîteva momente din timpul acestor aprige confruntări. Autorul acestui jurnal este unul dintre foștii ofițeri combatanți ai regimentului.

M. ȘT.

pinză densă de ceață artificială, R.2.C.L. începe trecerea rîului Morava. Datorită bombardamentelor intense ale aviației inamice, traversarea se face tanc cu tanc, operațiunea durînd pînă la prînz.

Odată ajunsă pe malul de vest al Moravei, o parte a unității este angajată imediat în luptă pentru lichidarea unor focare de rezistență germane în zona capului de pod. Conducerei regimentului i se aduce la cunoștință că, începînd din acel moment, vom acționa în sprijinul Diviziei 4 infanterie din cadrul Corpului 24 de gardă sovietic, care are misiunea să rupă apărarea inamică și să-și dezvolte ofensiva pe direcția principală Hohenrupsdorf-Mistelbach. În acest fel, Divizia 4 sovietică și R.2.C.L. se integrează în an-

samblul de operații vizind eliberarea sectorului petrolifer cu centrul în orașul Tzisterdorf — ultima sursă de aprovizionare cu combustibil pentru mașina de război nazistă. În acest sector fusese semnalată prezența unor unități inamice evaluate la nivelul unei divizii de infanterie, cu multe elemente mobile mecanizate.

R.2.C.L., coordonatativ de Brigada 27 tancuri sovietică, primește misiunea să dea lovitura pe direcția principală Hohenrappersdorf-Schrick-Mistelbach și să pună stăpânire — pînă la sfîrșitul zilei de 11 aprilie — pe aliniamentul Mistelbach-Schrick și pe trecerile din zonă peste Canalul Zaya.

11 aprilie 1945. Atacul este declanșat în zori, fără pregătire de artilerie. Regimentul este dispus pe un singur eșalon, participînd la luptă cu toate forțele, inclusiv subunitățile de cercetare și comandă. Tancurile și autotunurile românești pătrund adînc în dispozitivul apărării inamice, cucerind localitățile Matzen și Hohenrappersdorf. Surpriza este atît de mare pentru inamic, încît la Hohenrappersdorf, trupele hitleriste sînt surprinse în situații greu de crezut: dormind sau consumînd bere, jucînd cărți sau spălînd rufe ș.a.m.d.

Între timp, aviația noastră¹ ne semnalează o coloană inamică compusă din elemente mixte moto, autovehicule și autoblindate, ce se retrage din Viena spre Schrick. Plutonul comandat de locotenentul Virgil Petrescu o interceptează și, după o luptă scurtă, îl silește pe inamic să părăsească mașinile; sînt capturate cîteva autovehicule cu materiale, efecte militare și subzistență.

În jurul orei 14, cînd regimentul se găsește la est de

¹ Autorul are în vedere subunitățile aviației sovietice care acționau în această zonă — n.r.

Ofițeri, subofițeri și ostași din Regimentul 2 care de luptă (în rîndul de jos, primul din stînga spre dreapta, autorul acestor evocări)

Un grup de tanchiști români și sovietici înaintea unei acțiuni de luptă
Clipe de destindere după aprigele încleștări

Hohenrappersdorf, la numai cîțiva kilometri de Schrick, se produce primul contraatac inamic pe direcția Hohenrappersdorf, dar cu sprijinul aviației sovietice, îl respingem încă din faza de desfășurare a forțelor adverse.

Evoluția evenimentelor ia un curs rapid și neprevăzut. Aviația semnalează apariția în zonă a unor formațiuni blindate hitleriste. Comandantul Diviziei 4 dispune replierea R.2.C.L. de pe aliniamentul atins și ocuparea unei poziții de apărare situată la marginea de sud-vest a localității Hohenrappersdorf, în fața dispozitivului diviziei sovietice, pe rampa (versantul) unui deal domol care asigură condiții bune de tragere, de interceptie a grupărilor atacatoare și de stăpînire cu foc a căilor de acces din nord-vest către Hohenrappersdorf și Schrick, căi de acces necesare inamicului pentru deplasarea forțelor sale către Tzisterdorf.

Radioreceptoarele de pe tancurile noastre interceptează un mesaj în limba germană, din care tragem concluzia că în imediata apropiere a regimentului nostru se află tancuri inamice! Prezența blindatelor inamice ne este confirmată ceva mai tîrziu și de către patrulile companiei cercetare, de echipajul unui tanc sovietic T-34 trimis în recunoaștere de comandamentul sovietic și de aviație. Cercetarea aeriană stabilește prezența unor puternice formațiuni blindate inamice, în curs de concentrare, în pădurile din zona Schweinbarth și împrejurimi. În timp ce execută puternice bombardamente, urmînd izolarea Diviziei 4 infanterie de R.2.C.L., inamicul concentrase forțele a trei divizii de tancuri și două de infanterie, avînd în compunere și grenadierii blindai (vinători de tancuri). Situația este grea și cu tendințe de agravare în fiecare minut. Presiunilor crescînde ale inamicului li se adaugă scăderea stocurilor noastre de muniții.

Comandamentul sovietic ne avertizează despre iminența unor contraatacuri inamice cu blindate și infanterie, atacuri orientate pe direcția principală Hohenrappersdorf. La

adăpostul întinericului, inamicul strecoară în localitate — situată într-o vale ce nu permite desfășurarea de forțe și pe care românii și sovieticii doresc să o cruce de efectele unor lupte grele — elemente de infanterie și vinători de tancuri, cărora li se adaugă și trupe horthyiste.

Noaptea de 11-12 aprilie (orele 19-6). Toată unitatea este în stare de alarmă. Pe direcțiile posibile de contraatac ale inamicului, pionierii sovietici instalează cîmpuri de mine. Între timp, condusă de subofițerul Nicolau, sosește și coloana noastră de aprovizionare cu muniții și carburanți. Asigurarea materială a mașinilor se face într-o liniște desăvîrșită. Mai dificilă este transvazarea combustibilului. După ce coloana de aprovizionare pleacă, rămîne pe poziție numai partea operativă, grupa de depanare tehnică, cu ofițerii Gheorghe și Ștefan, maistrii și nelipsitul din linia 1-a, medicul regimentului. Către ziua, de o parte și de alta a dispozitivului regimentului nostru apar primele tunuri antitanc sovietice, sosite în sprijin în timpul nopții.

12 aprilie. Se face ziua. Toate echipajele sînt la posturi. Ora 6.40. Sînt scos din dispozitivul de apărare al regimentului cu autotunul meu și chemat la comandament pentru ordine. Mi se dau sub comandă încă două autotunuri, comandate de sublocotenentul Horia Ivan și sergentul major Grigore. Cele trei piese se constituie într-o grupare de manevră a cărei misiune este să realizeze surpriza și să permită prinderea dispozitivului de atac inamic între două focuri — al grosului regimentului și al grupării de manevră; acroșîndu-l pe inamic și oprindu-i astfel înaintarea, se crea posibilitatea pentru comandamentul sovietic să concentreze forțele necesare pentru consolidarea aliniamentului atins și, apoi, reluarea acțiunilor ofensive.

La ora 7 mi se ordonă scurt: „Zaharia, mergi aici — și mi se arată pe hartă poziția pe care urmează să o ocup; cînd vor ataca nemții, trageți. Rezistați cît puteți. Succes și noroc!”

Aliniamentul pe care urmează să-l ocup se află pe liziera de nord-vest a localității Hohenrappersdorf; de aici trebuie să blochez cu foc căile de acces ce duc de la Gaweinstahl, Schrick și Bodrawarth către Hohenrappersdorf-Tzisterdorf.

În spatele dispozitivului nostru se găsesc două mari cursuri de apă: Dunărea și Morava. În acest clește de ape voiesc să ne arunce blindatele și aviația inamică.

Cele trei autotunuri pătrund în localitate, puțin după ora 7, fiind însoțiți de o subunitate de pionieri sovietici. În jurul orei 8.30, după lichidarea unor rezistențe și alungarea unei mici coloane autoblocate inamice, care tocmai încerca să se strecoare în localitate, gruparea de manevră ocupă poziții de tragere pe aliniamentul ordonat. Cu multă greutate, pionierii sovietici reușesc să planteze în fața dispozitivului, la circa 300 metri — pe calea de acces — o linie de mine antitanc. Organizez observarea și verific legăturile radio cu compania căpitanului Gh. Alexandrescu, de care aparține gruparea mea. Observarea se efectuează destul de greu, deoarece sîntem înținuți permanent sub focul armelor automate ale luptătorilor inamici ascunși în diverse clădiri.

La ora 10.30, un torent de foc de artilerie, combinat cu bombardamentul efectuat de cîteva zeci de avioane, se abate asupra întregului dispozitiv de apărare al regimentului. Nici nu se termină pregătirea de artilerie și, la adăpostul aviației, pornește contraatacul blindatelor inamice către Hohenrappersdorf. Tancurile germane înaintază încet, prudent din trei direcții. Ajunse în zona focului eficace al tunurilor noastre, întreg dispozitivul de apărare al regimentului și gruparea de sub comandă mea deschid simultan focul asupra lor. Cele trei autotunuri pe care le comandăm își concentrează tirul asupra formației inamice ce atacă din direcția nord, lovind în flancul stîng al dispozitivului său. În mai puțin de 30 minute, mai multe tancuri inamice sînt scoase din luptă. Dușmanul

este obligat să oprească contraatacul și să organizeze acțiuni de recunoaștere aeriană, îndeosebi în sectorul ocupat de cele trei autotunuri.

După ce din prima lovitură distrusese un tanc inamic, autotunul sublocotenentului Horia Ivan este și el lovit; ofițerul și ochitorul trăgător sînt uciși, iar radiotelegrafistul Ion Barbu grav rănit.

Deși rămasă în numai două echipaje, gruparea de manevră menține alinamentul, continuînd lupta, căci, după efectuarea acțiunilor de recunoaștere aeriană, inamicul reia cu și mai multă furie bombardamentele de artilerie și aviație, la care participă și avioane cu reacție. Situația devine foarte grea pentru tot dispozitivul de apărare. Legăturile regimentului nostru cu Divizia 4 infanterie și Brigada 27 sovietică sînt întrerupte, ca și acelea dintre gruparea pe care o comandă și regiment. Gruparea mea este silită să acționeze independent, în timp ce restul regimentului, de cealaltă parte a localității, rezistă cu eroism asaltului blindatelor inamice.

Presiunile puternice efectuate de inamic asupra laturii de nord-vest a localității, mă determină să schimb poziția de tragere a grupării pe un alt alinament, de unde pot stăpîni cu foc bifurcația a două străzi, ambele căi obligatorii de trecere pentru inamic. Comandantul regimentului își dă seama că gruparea de manevră se află într-o situație extrem de gravă și ne trimite în sprijin un pluton de tancuri sub comanda sublocotenentului Ion Dumitru. Efectuăm joncțiunea și preluăm de la tancuri muniții pentru tunuri; apoi, împreună, reluăm acțiunea pentru a opri pătrunderea inamicului ce atacă pe direcțiile căii principale de acces din nord-vest.

Cînd trecem de bifurcația amintită, tancul comandat de sergentul major Nicolae Grișore, aflat în siguranța spatelui grupării, comunică întîlnirea cu blindatele inamice, aflate la circa 50 m. Alertez toată gruparea și, cu focul concentrat al autotunurilor și al tancurilor ce ne veniseră în ajutor, ținem sub control

bifurcația pînă în jurul orei 16, timp în care două transportoare blindate și cîteva tancuri inamice sînt lovite și avariate.

Acest punct obligatoriu de trecere pe care îl reprezintă bifurcația supravegheată de noi devine un fel de strungă, „strunga de la Hohenrappersdorf”, în care inamicul, odată intrat, nu mai are scăpare. Este o luptă cruntă și inegală, dar drumul inamicului prin Hohenrappersdorf către Tzisterdorf este blocat, comandamentul sovietic avînd răgazul să concentreze importante forțe de apărare. În cele din urmă, superioritatea netă a inamicului, lipsa spațiului de manevră, precum și infiltrarea în spatele dispozitivului nostru a unor forțe dușmane ce atacă din direcția nord, ne produc pierderi grele. Aici cad la datorie, luptînd eroic, echipajele subofițerilor Ion Nichifor, Gh. Axinte și Ilie Oprea, din cadrul plutonului de tancuri ce se alăturase grupării de manevră.

Echipajele tancurilor și autotunurilor imobilizate din cauza avariilor continuă lupta pe jos, cu armamentul luat de la bordul mașinilor și în jurul orei 18 reușesc să ajungă în dispozitivul Diviziei 4 infanterie și apoi al regimentului, unde continuă lupta cu blindatele inamice pînă la căderea întinericului.

În această grea și inegală luptă de blindate, tanchiștii noștri se acoperă de glorie. Luptînd cu eroism, ofițerii, subofițerii și ostașii tanchiști comandați cu fermitate și destoinicie de colonelul Stan Zătreanu și maiorul Gheorghe Răuță zdrobesc furioasele atacuri inamice din ziua de 12 aprilie. Pentru vitejia lor merită amintite subunitățile comandate de căpitani Gh. Alexandrescu și Virgil Ogescu, de locotenenții Ion Săndulescu și Virgil Petrescu, de sublocotenenții Ion Dumitru, Diogene Stoicescu, Radu Constantinescu, Toma Butoiu, Valeriu Florian și Victor Butcă, de plutonierii Gh. Fătu, Nicolae Cîmbală și Constantin Chisanovici, ca și subunitățile sergenților Moise Costea și Nicolae Avram. O comportare eroică au avut ostașii companiei de comandă a loco-

tenentului Ștefan Dionoiu, cei din compania de cercetare a sublocotenenților Vasile Encănuș, Candid Cioca și Ion Gavriloiu, ca și cei din gruparea de manevră.

Noaptea de 12-13 aprilie. Reîntors la compania mea, primesc alte mașini. Din primele ore ale serii dispozitivul nostru de apărare este puternic întărit cu tunuri sovietice anti-tanc.

13 aprilie. Dimineața, după o puternică pregătire de foc efectuată de unități sovietice de artilerie, rachete și aviație, R.2.C.L., în cooperare cu unitățile Diviziei 4 infanterie, reia ofensiva, distrugînd forțele hitleriste pătrunse în partea de nord-vest a localității Hohenrappersdorf și, în cursul zilei, ajunge la Martinsdorf. Avînd pierderi mari în oameni și tehnică de luptă, inamicul se retrage pe noi poziții, către localitățile Niedersultz și Obersultz.

14 aprilie. Cu sprijinul unităților de artilerie și rachete, regimentul, în cooperare cu unitățile Diviziei 4 infanterie, primește misiunea să cucerească localitatea Schrick, important nod de comunicații situat pe una din principalele căi de retragere a forțelor hitleriste din Viena. Către ora prînzului eliberăm localitatea Nexing și continuăm înaintarea către Schrick pînă în jurul orei 16, cînd un puternic contraatac inamic executat de tancuri, grenadieri blindati și aviație, obligă comandamentul Diviziei 4 să oprească dispozitivul de atac în fața localității Schrick.

Noaptea de 14-15 aprilie. Conform ordinului, R.2.C.L. și pionierii sovietici care ne însoțesc se deplasează către dreapta dispozitivului de atac al Diviziei 4 infanterie.

15 aprilie. Dimineața — ceață. Multă ceață. Lupta pentru Schrick este reluată. Regimentul introduce în luptă toate forțele de care dispune: tancuri, autoblindate, inclusiv tancurile ușoare tip Skoda și C.K.D. ale companiei de comandă. Lupta este dură, dar încununată de succes: elibe-

răm localitatea Schrick și interceptăm principala cale de comunicație către Tzisterdorf.

În cursul nopții de 15-16 aprilie, regimentul — inclusiv companiile de cercetare și comandă — primește misiunea ca, în cooperare cu Divizia 4 infanterie, să reia atacul pe direcția Mistelbach, să elibereze această localitate și să pună stăpânire pe trecerile de peste canalul Zaya.

16 aprilie. Dimineața, în jurul orei 9, după ridicarea ceții, începem, prin surprindere, atacul. Direcția principală de înaintare a tancurilor noastre trece printre două păduri, o situație înecăboșe evitată de tancuri. Poate tocmai de aceea lovitura îl surprinde pe inamic. În aceste lupte cade eroic soldatul Ion Banu și se distinge prin faptele sale patrule de cercetare a sublocotenentului Candid Cioca și a plutonierului Chisanovici. Pe măsură ce dispozitivul nostru de atac înaintează, în aceeași măsură crește și rezistența inamicului. Lupta continuă până către ora 17, când comandantul Diviziei 4 ordonă oprirea pe un aliniament situat la 2 km nord de pădurea Ober-sultz.

După un puternic bombardament de aviație și rachete efectuat de sovietici, atacul este reluat. Puțin mai târziu, un proiectil lovește tancul pe care mă aflu și sint rănit. În cursul nopții, echipajul unui autoblindat mă evacuează din linia de luptă, ducându-mă la Malacki, unde este stabilit comandamentul regimentului...

A doua zi — 17 aprilie — prin Ordinul de zi nr. 338 al Comandamentului suprem sovietic, se anunță eliberarea orașului Tzisterdorf, tanchiștii români comandați de colonelul Stan Zătreanu fiind menționați la loc de frunte. În cinstea lor și a celorlalte trupe ce se distinseseră în cursul luptelor, 124 tunuri vor trage la Moscova 12 salve de salut. Bravii tanchiștii români mai fuseseră salutați în alte trei rânduri cu salve în capitala sovietică.

De-a lungul luptelor au purtat cu ei dragostea fierbinte pentru patrie, inima și sufletul românesc. ■

CĂRTI SOSITE LA REDACȚIE

● **DOCUMENTE PRIVIND ISTORIA MILITARĂ A POPORULUI ROMÂN** (sub egida Centrului de studii și cercetări de istorie și teorie militară; volum întocmit de: colonel dr. Al. Gh. Savu — coordonator —, colonel Antone Marinescu, colonel Gică Pintilie, maior Alesandru Dușu, căpitan Eftimie Ardeleanu, căpitan Gheorghe Nicolescu, Maria Sinescu, Monica Fiscuteanu, Maria Mihăilă).

Editura militară, București, 1985, 360 pp., 37 lei: 286 mărturii de arhivă din perioada 16 ianuarie-12 mai 1945, privind efortul militar al României în războiul antihitlerist.

● **N. Iorga — LOCUL ROMÂNILOR ÎN ISTORIA UNIVERSALĂ** (ediție îngrijită de Radu Constantinescu).

Editura științifică și enciclopedică, București, 1985, 510 pp., 56 lei: traducerea în limba română a sintezei în trei volume publicate în 1935-1936 în limba franceză, în care istoricul a urmărit „nu de a scrie istoria românilor înșiși, ci de a-i așeza într-un fel mai exact în cadrul vieții de obște a lumii și, mai cu seamă, de a arăta momentul și felul în care au înflorit și ei acest întreg”.

● **PAGINI DIN GÎNDIREA MILITARĂ UNIVERSALĂ. VOL. II** (ediție îngrijită de colonel dr. Simion Pitea, colonel dr. Gheorghe Tudor).

Editura militară, București, 1985, 386 pp., 26 lei: antologie din scrieri reprezentative pentru evoluția gândirii militare, de la începuturile ordinii feudale și pînă la începuturile epocii moderne.

● **Liviu Mărghită — BANATUL ÎN LUMINA ARHEOLOGIEI.**

Editura Facla, Timișoara, 1985, 226 pp., 12,50 lei: volumul al treilea al cercetării monografice, consacrat secolelor VII-XII e.n.

● **NAȚIUNEA ROMÂNĂ ÎN ETAPA EDIFICĂRII SOCIETĂȚII SOCIALISTE MULTILATERAL DEZVOLTATE** (coordonatori: Elena Florea, Ion Rebedeu).

Editura politică, București, 1986, 263 pp., 15 lei: culegere de studii semnate de Elena Florea, Dionisie Petcu, Constantin Nica, Maria Lupu, Aurora Stupar, Eugenia Ștefan, Ion Rebedeu, Mihai Arsene, Dan Mircea Popescu, Nichiar Șeic, Maria Cobianu-Băcanu, Alexe Andriș, Mircea Nicolaescu, Gheorghe Stoian.

● **Antonie Plămădeală — LAZĂR-LEON ASACHI ÎN CULTURA ROMÂNĂ.**

Sibiu, 1985, 524 pp.: viața și opera unui luminat cărturar (1757-1825), tatăl lui Gheorghe Asachi, readuse în atenția cercetătorilor prin descoperirea unor importante scrieri ale sale inedite.

● **Mioara Turcu — ITINERARE ARHEOLOGICE ÎN MUNTENIA.**

Editura Sport-Turism, București, 1985, 226 pp., 17 lei: mărturii ale multimilenareii civilizații făurite de locuitorii acestor locuri.

● **Mircea Buza, Ionel Hozoc — VALEA SEBEȘULUI.** Editura Sport-Turism, București, 1985, 222 pp., 18 lei. ● **Ion Preda, Dan Pasere — VALEA JIULUI.** Editura Sport-Turism, 218 pp., 18,50 lei. ● **Adrian Rădulescu, Stoica Lascu, Puiu Hoșotti — CONSTANȚA.** Editura Sport-Turism, București, 1985, 202 pp., 18,50 lei: trei ghiduri turistice cu bogate referințe istorice.

● **COMORI ARHIVISTICE VILCENE. VOL. III** (sub egida Direcției generale a Arhivelor statului; lucrare elaborată de: Corneliu Tamaș, Ion Soare, Carmen Manea-Andrescu; cuvînt înainte, acad.: Ștefan Pascu).

București, 1985, 450 pp., 24,50 lei: rezumatul a 1.445 documente dintre 1467-1800, aflate la filiala Arhivelor statului, județul Vilcea.

● **RECHERCHES SUR L'HISTOIRE DES INSTITUTIONS ET DU DROIT.**

București, 1985, 188 pp.: vol. X al culegerii de studii publicate sub egida Asociației de istorie comparativă a instituțiilor și a dreptului.

1921-1986: PARTIDUL COMUNIST ROMÂN –

GLORIOASĂ ANIVERSARE

A treia serie de întrebări

1) La 1 Mai 1939, în Capitală și în alte centre ale țării au avut loc mari demonstrații antifasciste organizate de P.C.R., în pregătire și desfășurarea cărora, în primele rînduri, s-a aflat tovarășul Nicolae Ceaușescu, patriot și revoluționar înflăcărat, profund devotat clasei muncitoare, poporului, partidului. În vîltoarea aprigelor bătălii antifasciste din acea perioadă, alături de tovarășul Nicolae Ceaușescu, de alți militanți ai partidului, tovarășa Elena Petrescu-Ceaușescu s-a remarcat prin atitudinea fermă, revoluționară, prin bogata activitate politico-organizatorică desfășurată în rîndul muncitorilor din Capitală.

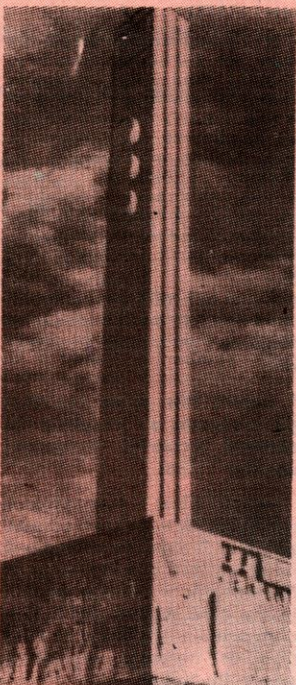
Demonstrația antifascistă de la 1 Mai 1939 a avut un larg ecou internațional relevat și într-un document adoptat de Conferința internațională pentru democrație și pace, care a avut loc la Paris, la 12-14 mai 1939. În documentul respectiv se sublinia faptul că poporul român a demonstrat că „se raliază la mișcarea antifascistă și că voința sa este de a lupta în mod real împotriva agresorului și fascismului”.

Știți cum se intitula acest document? (1979)

2) „Ne plecăm cu venerație în fața eroilor națiunii, în fața celor care nu și-au preocupat viața pentru a asigura libertatea și progresul poporului român, care au pus, la timpul lor, o piatră la temelia mărețului edificiu pe care îl înălțăm astăzi, pe meleagurile României socialiste”, sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, revedînd prețuirea și recunoștința pe care partidul comunist, poporul ro-

mân le poartă faptelor de glorie ale înaintașilor.

Ridicate pe marile trasee ale istoriei românești, monumentele istorice cinstesc amintirea trecutului glorios al poporului nostru, a luptei sale pentru libertate și unitate națională.

Cărei personalități a trecutului istoric românesc i-a fost dedicat monumentul din imaginea de mai sus? (1985)

3) Încă de la începuturile ei, mișcarea socialistă și muncitorească din țara noastră a

avut limpede imaginea că e moștenitoarea unor bogate și îndelungate tradiții de luptă revoluționară. Consecvență acestor idei, gazeta *Mișcarea socială* afirma într-un articol din 1897: „Numai prelînd pilda generației de la 1848, apropiindu-ne ideile timpului nostru, precum dinșii și-au apropiat ideile timpului lor, cătînd către nevoile de atunci, numai așa ne facem vrednici urmași ai lor, numai așa îi cinstim cu adevărat”. La rîndul ei, *Lumea nouă*, organul P.S.D.M.R., consacră un ciclu de portrete politice unor luptători pașoptiști.

Sub ce titlu? (1978)

4. Referindu-se la alegerile care au avut loc în județele Hunedoara și Mehedinți, alegeri care s-au încheiat cu o strălucită victorie a frontului popular pentru care milita partidul comunist, ziarul *Adevărul*, cu data de 22 februarie 1936, scria: „Am înregistrat cea mai frumoasă victorie a democrației române din ultima vreme”.

Precizați data la care au avut loc alegerile din cele două județe. (1986)

1921-1986 :

P.C.R. –

GLORIOASĂ
ANIVERSARE

* * *
concursul

magazin istoric
ediția 1986

Concursul MAGAZIN ISTORIC, ediția 1986

5. În imagine, participanți la unul din congresele partidului politic al clasei muncitoare ținut în anul 1894.

Vă rugăm să răspundeți:
cîte congrese și conferințe naționale ale partidului politic al clasei muncitoare au avut loc între anii 1893 și 1921? (1983)

6) Încununare a eforturilor depuse de comuniști în vederea concentrării tuturor forțelor patriotice, democratice ale națiunii, interesate, dintr-un motiv sau altul, în lupta pentru „ieșirea României din Axă, eliberarea țării de ocupația germană, alăturarea ei de Națiunile Unite și restabilirea independenței și suveranității naționale”, cum se preciza în *Declarația* dată publicității la 20 iunie 1944, o nouă alianță politică s-a format atunci, cuprinzând P.C.R., P.S.D., P.N.T. și P.N.L. ceea ce a marcat un moment deosebit de important în activitatea de pregă-

tire a marilor evenimente revoluționare din august 1944.

Indicați numele acestei alianțe. (1976)

7) La indemnurile mobiliza-
toare ale Partidului Comunist
Român, dînd viață chemării
„Totul pentru front, totul pen-
tru victorie!”, poporul român
s-a angajat cu toate resursele
sale, umane și materiale în
războiul antihitlerist, luptînd
pentru eliberarea Transilva-
niei de sub ocupația hitleristo-
horthyistă și apoi pentru dezro-
birea Ungariei, Cehoslovaciei
și Austriei.

Zilnic 630 militari români au căzut jertfă (morți, răniți și dispăruți) pe frontul antihitlerist.

Care a fost zilnic contribuția materială a României în războiul împotriva Germaniei naziste? (1985)

8) Al 55-lea 1 Mai sărbătorit în România de cînd această zi a fost înscrisă în calendarul muncitorilor române a avut noi și profunde valențe: pentru prima dată, marea sărbătoare a muncii s-a desfășurat în condiții de libertate deplină a poporului român.

În ce an? (1985)

9. Sub egida Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. a fost publicată, sub îngrijirea unui colectiv coordonat de Ion Popescu-Puțuri și Ștefan

Voitec, opera completă a militanului și teoreticianului marxist pe care lorga îl numea „adăugitorul culturii românești”. Ediția, în opt volume — unele scrieri fiind tipărite pentru întâia dată — a apărut între anii 1976-1983 și oferă o imagine cuprinzătoare a dialogului științific purtat de un gânditor revoluționar din țara noastră la nivel european.

Cine era acest fruntaș al mișcării muncitorești și socialiste din țara noastră? (1983)

10. Una din dimensiunile istorice ale politicii economico-sociale a partidului și statului nostru o constituie re-partizarea și amplasarea rațională a forțelor de producție pe teritoriul țării, în anii construcției socialiste fiind create locuri de muncă pentru mai bine de jumătate din populația activă a patriei.

**Știți cîte locuri de muncă au
fost create în țara noastră
în perioada 1965-1984? (1986)**

POSTA CONCURSULUI

Numeroase scrisori sosite la redacție continuă să ne aducă ecouri despre interesul cu care cititorii au participat la concursul Victoria, recent încheiat și al cărui listă de câștigători a apărut în nr. 4/1986 al revistei:

EDIN SILVIU CALDĂRARU, electrician. Întreținerea de rumeliști din Birlad: Sînt foarte bucuroși să participe la concursurile revistei **Magazin Istoric**, a cărei colecție o am din anul 1971 și pe care sper să mi-o completez și cu numerele din 1967-1970.

DAN PETRU, din Timisoara: Am participat și la concursurile Treptele Unirii, Fiile de epopoe, Horea 200, însă acest concurs, Victoria, mi-a stîrnit un interes deosebit, deoarece sînt veteran din războiul antifascist. Am luptat în perioada 23 August 1944-9 Mai 1945 în cadrul Escadrelor 74, făcînd parte din Corpul aerian român, comandat de generalul de escadră av. Traian Burduluiu.

OFELIA BÎRLAN, elevă, clasa X-a, Liceul „Traian” din Drobeta-Turnu-Severin: Particip pentru prima dată la un asemenea concurs. Îmi place foarte mult istoria. În 1985 am obținut premiul II la faza națională a concursului de istoria României.

**IMPORTANT! ÎN CURÎND
CONCURSUL MAGAZIN
ISTORIC, EDIȚIA A II-A,
1986. AMĂNUNTE ÎN NU-
MERELE VIITOARE.**

[illegible]

Cnezi și voievozi ai Transilvaniei

O IMPRESIONANTĂ LUME

A OBȘTII ROMÂNEȘTI

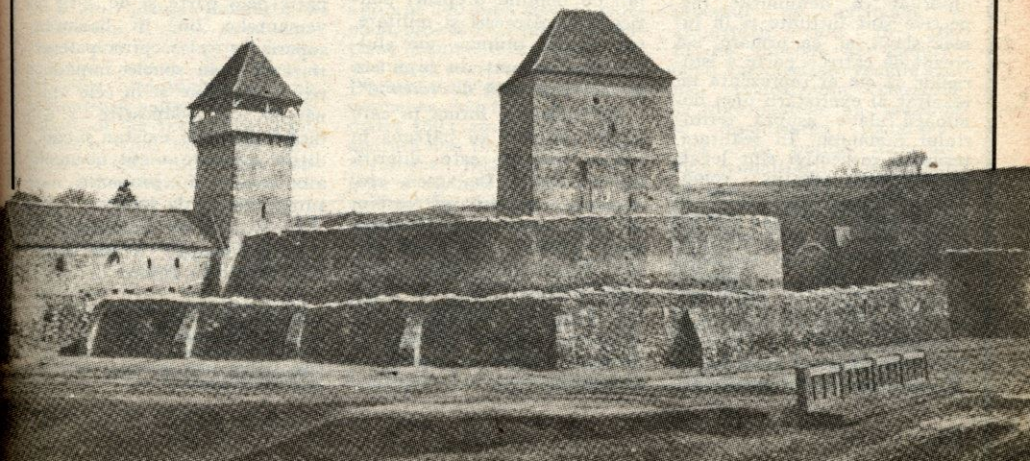
Acad. ȘTEFAN PASCU

● Șase veacuri de pasionantă istorie ● Demnii reprezentanți ai „oamenilor buni și bătrini” ● Incursiune în lumea obștilor sătești ● Crainici = „verigile de legătură” ● „E plină țara de țări” ● Din cronica lui Miron Costin

Evoluția istorică a popoarelor și națiunilor lumii a avut și are în centrul ei o sumă de coordonate majore, ce se constituie ca autentice coloane de susținere a edificiului lor național. Pentru poporul român, aceste coordonate se profilează cu limpezime din întreaga noastră desfășurare istorică: înainte de toate, este contopirea oamenilor cu glia străbună, legătura indestructibilă dintre om și pământul locuit din moși-strămoși. Dîrzenia dovedită în apărarea ființei de neam, setea de libertate și aspirația necontenită la împlinirea unității sînt alte importante dimensiuni ale istoriei noastre.

Ancorat de milenii în vatra străbună, poporul nostru și-a făurit în decursul istoriei sale, forme specifice de organizare, a căror permanență și evoluție se înscrie ca o mărturie semnificativă a vechimii și unității sale în vatra străbună. Micile comunități rurale ce s-au constituit în decursul timpului s-au organizat în obști sătești, în care cuvîntul hotărîtor îl aveau înțelepții obștii, cunoscuți mai tîrziu din documente sub numele de „oameni buni și bătrini”. Din aceștia au fost aleși juzi, numiți ulterior cu un termen preluat de la slavi, cnezi. În perioada migratorilor, obștile sătești s-au dovedit prea slabe pentru a

Fortificații feudale transilvănene din primele veacuri ale evului mediu: cetatea de la Cîlnic (județul Alba)...

se putea opune singure acestora. De aceea, s-au unit alcătuind uniuni de obști, în fruntea cărora s-au aflat voievozi, aleși dintre cnezii obștilor satești. Cu timpul, obștile subordonate cnezilor au căpătat denumirea de cnezate, iar uniunile de obști au început a fi cunoscute ca voievodate. Vechimea acestor alcătuiri specifice întregii societăți românești, înlătinate în această formă pe întregul teritoriu locuit de români, se pierde în negura veacurilor. Le-au înțilnit primii migratori, le-au cunoscut mai târziu slavii (de la care românii au împrumutat doar o serie de termeni) și le-au găsit unșurii, odată cu primele incursiuni în teritoriile de la răsărit de cîmpia panonică.

Pe măsură ce societatea feudală a căpătat o structură tot mai pronunțată, cnezatele și voievodatele au cunoscut și ele o neconțință evoluție. Unele dintre ele au crescut în importanță, reunind largi uniuni ce cuprindeau o întreagă zonă geografică pe care documentele le denumesc „țări”, asociindu-le numele dat respectivei regiuni: „țara” Oltului, „țara” Făgărașului, „țara” Loviștei, „țara” Vrancei ș.a.m.d. Din asemenea „țări” în veacul XIV, au luat naștere puternicele state feudale Transilvania, Țara Românească și Moldova, conduse de voievozi de sine stătători, avînd prerogative oricăruia dintre suveranii vremii.

Alte cnezate și voievodate, mai cu seamă din zonele intrate în impact cu feudalitatea cuceritoare a unor țări vecine au rămas la stadiul de uniuni sau obști satești, conservînd,

Mai înainte însă de a răspunde la întrebările puse și de a vedea cit de cuprinzătoare a fost această lume și ce semnificații are ea pentru temeiurile istoriei românești să ne oprim asupra termenilor de cnez și voievod și a instituțiilor pe care acești termeni le implică.

În istoriografie (atît la noi, cit și peste hotare) s-au purtat multe discuții cu privire la această problemă. S-a observat că denumirile respective sînt înlătinate și în lumea slavă, și, ca urmare, s-a crezut de către o parte a istoricilor că ele ar reprezenta un rezultat al exercitării unei dominații slave asupra teritoriului românesc. În realitate, termenii respectivi sînt legați de instituții specifice românești, ce-și au începuturile în obștile satești, numai numele au fost preluate prin intermediul lumii slave. Dar și această preluare s-a făcut prin răsturnarea semnificației celor doi termeni: „Nimirile de cnez și voievod — arăta în urmă cu jumătate de secol Ioan Lupăș — au pătruns în graiul po-

porului român de la slavi, înlocuind vechile numiri de obîrșie latină: jude și duce. Dar însuși așezămintul cnezatului și al voievodatului s-a dezvoltat la români altfel decît la slavi. Cită vreme la aceștia cnezul era domn și stăpîn cu drepturi depline, iar voievodul numai un cîrmaci de a doua mînă, încredințat cu conducerea oștii, la români, dimpotrivă, voievodul a rămas domn și stăpîn cu depline drepturi politice, judecătorești și militare, iar cnezul numai un slujbaş mai mărunț, în supunere și ascultare față de voievod”.

De altfel, și forma în care acești termeni au pătruns în limba română este diferită de cea slavă. De aceea, credem că e potrivit să vorbim de *cnez*, *cnezi* și nu de *cneaz*, *cneji*, pentru că această primă formă corespunde spiritului limbii române în general, generînd denumirea instituției. Spunem *cnezat*, nu *cneazat*. Există o bogată istoriografie privind istoricul

îndeosebi în zonele de munte întinse regiuni de autonomie românească. Mai cu seamă în Transilvania — intrată de timpuriu în raza de expansiune a regalității ungare — a existat, așa cum atestă documentele medievale, o impresionantă lume de cnezi și cnezate, voievozi și voievodate, crainici și crainicii în felurite ipostaze politice, sociale și economice, dănuind vreme de secole, expresie a permanenței și capacității de rezistență a românilor în fața neconțințelor tendințe de integrare în tiparele feudalității oficiale întreprinse de cuceritori. Investigații științifice efectuate ani în șir împreună cu un colectiv de cercetători, investigații care au cuprins consultarea exhaustivă a unei largi categorii de izvoare: documentare, cronistice, toponimice, onomastice, arheologice au conturat existența, timp de șase veacuri, de-a lungul și de-a latul Transilvaniei, din Banat în Maramureș, din Bihor în Țara Birsei, din Năsăud în Hațeg, din Munții Apuseni în Scaunele săsești și, secuiști, în foarte multe localități transilvănene a unor conducători ai comunităților românești, cunoscuți sub denumirea de voievozi, cnezi și crainici (aceștia din urmă fiind verigi de legătură între cnezi și voievozi). Ce rol au avut acești conducători de obști românești? Care a fost statutul lor social-juridic și starea economică? Cum au evoluat formațiunile conduse de ei și care a fost sușul unora și coborișul altora? La astfel de întrebări am căutat să răspundem prin studiul amintit.

denumirii și semnificația acestor instituții¹.

Majoritatea cercetătorilor competenți consideră că originea cnezatului (ca și a voievodatului — ca treaptă superioară a acestuia) trebuie căutată în obștile satești din perioada de început a evoluției medii — structuri prestatate alcătuite din grupări de sate. Astfel, asemenea structuri au fost constatate mai ales în depresiunile ce mărginesc lanțul carpatic de-o parte și de alta a versanțelor lui, în bazinele superioare ale principalelor riuri ca și în zonele împădurite din cîmpie și în cele dunărene mai adăpostite — adică acolo unde existau și condițiile necesare vieții normale a oamenilor și protecție naturală oferite de habitat.

În procesul de cristalizare a societății feudale, aceste obști s-au asociat în uniuni de obști

¹ O prezentare detaliată a „istoriografiei” ambelor instituții, ca și a întregii problematice legate de evoluția lor, în volumul III al *Voievodatului Transilvaniei*, în curs de apariție la Editura Dacia.

(obști teritoriale), care în zorii istoriei scrise încep a fi desemnate fie sub denumirea de cnezate și voievodate, fie sub forma de „valahii” (țări românești). Pe întreg cuprinsul României au existat peste 20 asemenea „țări”: astfel șase sau șapte uniuni de obști situate pe văile mai importante stau la originea organizării mai complexe a Țării Maramureșului; Țara Hațegului la rândul ei era alcătuită din mai multe grupări de sate, avându-și fiecare legăturile social-economice, culturale și politice proprii.

Putem spune astăzi, în baza cercetărilor complexe efectuate asupra acestei perioade, că peste obștea sătească s-a suprapus cnezatul, iar peste uniunea de obști, voievodatul. Diploma cavalerilor ioaniți din 2 iunie 1247², menționează „țara cnezatului voievodului Litovoi”. Acesta era un voievod — pe o treaptă ierarhică superioară lui Farcaș și Ioan care continuă să dețină și titlul de cnez.

O primă concluzie care se desprinde din analizele, chiar sumare, asupra acestor instituții este, așadar, *vechimea* lor; originea se pierd în obștile sătești, ele existând deci încă din prima jumătate a mileniului I. O a doua concluzie este aceea privind *marile lor număr*. Investigația de care aminteam mai sus, întreprinsă asupra tuturor categoriilor de izvoare și documente privind teritoriul Transilvaniei este edificatoare pentru dimensiunile lumii de cnezi, crainici și voievozi, respectiv, de formațiuni pe care le conduceau și răspîndirea lor pe întreaga cuprindere a spațiului etnic românesc. Documentele pe care le-am cercetat, evidențiază că între

anul 1205 (întîia mențiune a unui cnez) și 1541 (cînd Transilvania s-a transformat din voievodat în principat) numărul cnezilor se cifra la aproape 1200. Alți peste 1000 au fost identificați din documentele referitoare la perioada 1541—sec. XVIII. Cît privește voievozii, numărul acestora, — așa cum rezultă din documente — este de aproximativ 400

...și turn fortificat de la cetatea Colț (Hunedoara), construit de cnezi români din Țara Hațegului

pentru perioada pînă în 1541 și aproape 340 după această perioadă, pînă în 1827 (ultima mențiune documentară a unui voievod ce-și exercita atribuțiile). Documentele consemnează, de asemenea, existența a aproximativ 160 crainici — categorii apărută mai tîrziu decît cnezii și voievozii. Iată, așadar, o imagine a nu mai puțin de 3 000 conducători de formațiuni politico-administrative ale românilor din Transilvania. Și lista este departe de a fi definitivă, întrucît documentele nu reflectă decît parțial și accidental situația din secolele de început ale perioadei feudale. Dar chiar și incompletă, această statis-

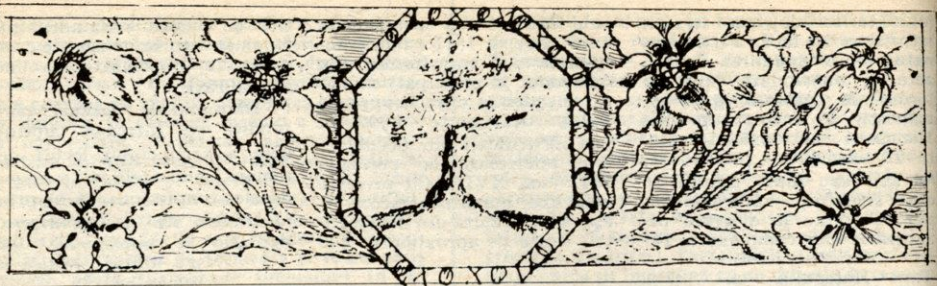
tică ne dezvăluie un adevărat fenomen istoric, ce se cere descifrat în cuprinzătoarea lui semnificație.

Dăinuind de veacuri, răspîndite pe întreaga cuprindere a teritoriului locuit de români, cnezatele și voievodatele impresionează și prin *identitatea lor de organizare*, expresie a *autohtoniei* lor și a unității etnice a românilor.

Cnezii și voievozii românilor se bucurau de multă autoritate și prestigiu. Ecolu acestei situații răzbatte și în operele cronicarilor de peste Carpați. Astfel, Miron Costin arăta că „domnitorilor din Ardeal le zicem domni sau cnedzi”. Marele cărturar nu ignoră nici instituția voievodală, pe care, intuind-o superioară cneziei o aseamănă cu „domnia”. Referindu-se, de pildă, la Dragoș („întemeietorul” Moldovei, potrivit tradiției), el era — spune Costin — fiul unui *dominus* („din cei vechi pe care l-au numit vaida sau voievod”). Așijderea, Negru Vodă, „descălécătorul” celeilalte țări românești extracarpatice, ar fi avut privilegiul de „voievod” în Țara Oltului.

Existind cu mult înainte ca regalitatea arpadiană să declanșeze procesul de extindere a autorității sale în „țara de dincolo de păduri”, cum caracterizau vechile cronică Transilvania, cnezatele și voievodatele au persistat în organizarea social-politică — în pofida încercărilor feudalității cotoptitoare de a-i suprapune propriile forme de organizare. Expresia cea mai concludentă a trăinicieii acestei străvechi instituții este persistența voievodatului Transilvaniei, formă tradițională de organizare bine individualizată și asemănătoare cu formele administrativ-politice dezvoltate în celelalte teritorii românești.

^{1,2} Magazin istoric. nr. 6/1985; 4/1976.

Biblioteci de manuscrise medievale românești

„CU CHELTUIALA DUMNEALUI

ION NECULCE...”

GABRIEL ȘTREMPEL

Literatura istorică în țările române a înregistrat în secolul XVI scrierile primilor croniciari, care au pus bazele unei tradiții dezvoltate apoi în chip strălucit de Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce, în Moldova, și de Radu Popescu și Radu Greceanu, în Țara Românească. Deși au văzut lumina tiparului târziu, începând cu a doua jumătate a sec. XIX, operele cronicarilor, ca și alte scrieri din acele vremi, au cunoscut totuși o largă circulație în epocă, fiind răspândite sub formă manuscrisă. Ele erau copiate în mai multe exemplare — operație anevoioasă, care dura uneori luni de zile (mai ales când manuscrisul era înfrumusețat de ornamente și miniaturi ce aveau darul de a-l transforma într-o adevărată operă de artă) și antrena unu sau mai mulți copişti — și se aflau în bibliotecile domnitorilor, ale unor boieri căr-

turari sau ale mănăstirilor. Din această pricină, prețul unor asemenea cărți manuscrise era ridicat și ele constituiau valori nu numai culturale, ci și materiale, în bibliotecile timpului. Mărturiile istorice felurite ne-au transmis peste ani informații prețioase privind dragostea pentru cărți manifestată în evul mediu în cuprinsul spațiului românesc. Se știe, de pildă, că familia Mavrocordăților poseda una din cele mai bogate biblioteci ale vremii, nu numai din țările române, ci chiar din Europa acelei epoci¹. Cercetările nu încetează să evedențieze, apoi, existența, în diferite biblioteci ale lumii, a unor cărți sau manuscrise ce au aparținut stolnicului Cantacuzino², lui Dimitrie Cantemir³ ș.a.m.d.

Un loc important în cuprinsul acestor biblioteci îl dețineau scrierile cu caracter istoric, letopisește, cronicile și cronografe.

Trei cărți manuscrise

Cum arăta o astfel de bibliotecă? Imaginea ei este greu de reconstituit, deoarece prin viltuarea vremurilor nu ni s-a păstrat nici o asemenea bibliotecă cît de cît completă sau care să poată

fi refăcută pe baza unor mărturii certe. Aceeași soartă au avut-o și multe din manuscrisele originale ale cărturarilor noștri din veacurile XVI-XVIII, care au ajuns pînă la noi numai sub forma copiilor, acestea adeseori incomplete și cu modificări substanțiale față de prototip. Este greu, de aceea, de conturat uneori ambianța cărtură-

rească în care au trăit și s-au format unii reprezentanți de frunte ai culturii românești din secolele trecute, în absența vestigiilor culturale sigure, care să-i reprezinte și să ni-i evoce.

Acesta este și cazul lui Ion Neculce, cronicarul care continuă să-i contrarieze pe toți cei care se ocupă de viața și opera sa. Absența unor da-

¹⁻³ Magazin istoric, nr. 11/1981; 3/1985; 1/1985.

te privind instrucția și preocupările sale cărțurărești, istorice, generase până în urmă cu cîtiva ani părerea că Neculce ar fi fost un cărturar autodidact, cu o modestă cultură. Așa să stea, în realitate, lucrurile?

Trei importante manuscrise păstrate din biblioteca marelui cronicar ne ajută să înțelegem că sfera preocupărilor și a interesului său pentru literatura istorică a fost mult mai largă decît se credea.

Astfel, sub cota 253, la Cabinetul de manuscrise al Academiei se păstrează un masiv volum, de aproape 1 000 pagini, cuprinzînd toate cronicile mari ale Moldovei, între care și letopisețul lui Neculce. Este printre cele dinți culegeri de acest fel de la noi, alcătuită la cererea lui Neculce care, de altfel, și-a revăzut textul cronicii sale, făcînd numeroase corecturi. După acest manuscris au fost făcute mai multe copii pentru bibliotecile boierești din veacul XVIII. Scrierea s-a aflat, de asemenea, în posesia lui Mihail Kogălniceanu, care a folosit-o la editarea cronicii lui Neculce.

O altă lucrare despre care știm cu certitudine că a aparținut lui Neculce era traducerea unei cunoscute opere spaniole din sec. XVI de Antonio de Guevara, *Viața lui Marc Aureliu sau Ceasornicul Domnilor*, manuscris aflat acum în Biblioteca Vaticanelui și prezentat de curînd în paginile *Magazinului istoric*¹. Chiar din titlul manuscrisului se face precizarea că transcrierea a fost făcută cu chelțuiala lui Ion Neculce: „Carte românească ce să cheamă *Ceasornicul Domnilor*, scrisă și aleasă cuvinte frumoasă, din multe cărți a filozofilor, de dumnealui răposatul Nicolaiu Costin biv vel logofăt, care acum s-au izvodit cu chelțuiala dumnealui Ion Neculce, vel vornic de Țara de Sus, în zilele mării sale, luminatului Io Grigorie Ghica, vovod, în anul 7240 [1732] februarie 29, cu mîna iubitorului de osteneală Ioan Pavel grămaticul de

vamă”. Scrierea lui Guevara a fost tradusă de Nicolae Costin prin intermediul limbii latine și răspîndită într-un număr mic de copii manuscrise. Pînă astăzi au fost descoperite doar șase asemenea copii, aparținînd fie domnitorilor Moldovei, fie unor mari boieri. Ni se pare, astfel, deosebit de semnificativ faptul că unul din aceste exemplare a aparținut lui Neculce, fiind scris la cererea și cu efortul său material. Faptul presupune cunoașterea de către cronicarul moldovean a acestei importante opere a literaturii prebaroce spaniole, răspîndită în zeci de ediții atît în Spania, cît și în Anglia, Franța, Italia, Germania, Olanda etc.

În sfîrșit, din biblioteca lui Neculce s-a mai păstrat și a ajuns pînă la noi și un voluminos manuscris de istorie universală, de aproape 1 000 pagini, aflat astăzi tot în colecțiile Bibliotecii Academice, catalogat sub numărul 4 793.

Acest manuscris — scris în mare parte de însuși Neculce — este un cronograf, o lucrare de tip special, larg răspîndită în cultura românească a secolelor XVII-XVIII. Dar ce erau aceste cronografe?

De la Neculce la Eminescu

Cronografele au circulat în cultura românească începînd cu mijlocul sec. XVII, cînd călugărul Mihail Moxa a tradus, din îndemnul episcopului Teofil de la Rîmnic, o astfel de scriere. Ele erau ample repertorii de istorie universală, cuprinzînd istoria lumii „de la facere” și pînă la mijlocul sec. XVII. Acestea suplineau lipsa unor lucrări științifice de istorie generală, oferînd cititorilor informații privind trecutul popoarelor din Orientul Apropiat (Iudeea, Chaldeo-Asiria), Grecia, Roma antică, Imperiul bizantin, Imperiul otoman. Adeseori, în cuprinsul lor erau intercalate și știri referitoare la trecutul istoric al românilor. Cronografele erau

de proveniență bizantină, scrierea lor fiind începută prin secolul VI, reluate apoi și completate pe măsura răspîndirii lor. Deosebita lor circulație în țările române ilustrează interesul pentru istorie existent în rîndurile unor largi categorii sociale, de la domnitori și mari boieri pînă la călugării mănăstirilor sau dascălii și preoții de la sat.

În țările române au fost răspîndite mai multe tipuri de cronografe, pătrunse fie prin filieră grecească, fie prin intermediu slav. Astfel, scrierea tradusă de Moxa avea la bază cronograful cronicarului bizantin Constantin Manasses, redactat în sec. XII. Moxa arată că a folosit pentru cronograful său „cărțile slavonesti”, respectiv o traducere din limba greacă a lucrării lui Manasses, precum și fragmente dintr-o scriere sirbească din sec. XV-XVI, care a circulat și în țările române. Cronograful lui Moxa prezintă — pentru prima dată în limba română — evenimente din cele mai îndepărtate timpuri și pînă la 1489. În partea finală a scrierii sale, a adăugat știri referitoare la Mircea cel Bătrîn, Iancu de Hunedoara, informații despre lupta antiotomană a românilor. Referindu-se, de pildă, la bătălia de la Rovine, Moxa redă în cîteva cuvinte întreg dramatismul înclătării, creînd o imagine de neuitat. „Și fu războiu mare cîtu se întuneca de nu se vedea vîzduhul de mulțimea săgeatelor, și mai pierdu Baziid oastea lui cu totul, iar pașii și voevozii pieriră toți, așa se vărsa sînge mult cît era văile crunte”.

Mult mai cunoscute și cu o circulație intensă la noi au fost cronografele traduse din limba greacă, cum au fost cele datorate mitropolitului Dorotei al Monembaziei, din Asia Mică, sau preotului venețian, originar din insula Cipru; Matei Cigala. Cronograful lui Dorotei a fost copiat la curtea lui Petru Șchiopul, după o versiune adusă în Moldova în 1588 de Ieroței, mitropolitul Monembaziei, care-l însoțea pe patriarhul Constantinopolului, Eremia II Tranos, în călătoria pe care acesta a întreprins-o

¹ *Magazin istoric*, nr. 4/1986.

prin Țara Românească, Moldova și Rusia. Petru Șchiopul „învățat desăvârșit — cum nota Ierotei — care știe limba turcă, greacă și română” a dispus copierea lucrării și aceasta, în 1631, a fost tipărită la Veneția sub titlul *Carte istorică cuprinzând pe scurt felurile și interesante istorii*. Publicată pe numele mitropolitului din acea vreme al Monembaziei, Dorotei, scrierea a fost închinată domnitorului Țării Românești, Alexandru Coconul (1623-1627). Ea cuprinde și un capitol în care este descrisă șederea mitropolitului Ierotei la curtea lui Petru Șchiopul. După cronograful lui Dorotei, și-a alcătuit Matei Cigala scrierea sa, intitulată *Noul compendiu de diferite istorii, începînd de la zidirea lumii și ajungînd pînă în anul de față, traduse în limba populară de către Mathei Cigala din Cipru*, lucrare publicată în 1637 la Veneția. Acest cronograf a fost tradus în limba română pe la 1660-1670 de către Pătrașco Danovici, ce a fost „supt vîlăstia domniei Moldovei logofăt al treilea și grămătic de scrișoare grecească”. Traducerea lui Danovici a fost cea mai răspîdită, fiind cunoscute peste 25 copii manuscrise ale ei, care au circulat pînă în veacul XIX, atît în Moldova cît și în Țara Românească și Transilvania.

Astfel, o copie din 1689 era datorată lui „Gavriil diac ot Bălțătești” și s-a aflat în Biblioteca Șcheii Brașovului. Conținutul scrierii este redat succint într-o însemnare de la fila 16: „Strîngere noaf să chiamă aceasta întru care sînt scrise multe istorii luate și adunate de în-

tru multe cărți ce spune întru dînsă de la zădirea lumii pînă întru aii [anii] cęști mai de apoi despre acmu, și pentru împărații creștinești și blagocinstivi [credincioși] cum au împărațit și pentru patriarșii Țarigradului pre rînd care cum și-au cumpătat viața și scaunul și împărații și patriarșii. Așjderea spune și pentru cum au luat turcii Țarigradul de la [im]părații creștinești și cîtă robie și străcare au făcut tur[cii] în Țarigrad; și apoi cîți împărați turci au împărațit... anume scriși și izvoditi de într-o carte ce să chiamă Turco [greț]iia care carte iaste scrisă în limba arăpască și turcească”. Cum aflăm din aceeași însemnare, Pătrașco Danovici mărturisește că „am silitu și am trudit de am scris această carte la viața mea pentru folosul tuturor și pentru [ca] să aibu și eu ertare și cuvîntare bună despre toți carii vor ceti aici într-această „carte”.

O altă copie a acestui tip de cronograf s-a aflat în biblioteca lui Mihai Eminescu. La el se referă marele nostru poet într-un articol din *Convorbiri literare* (an XI, 1877-1878, p. 198), citînd o pagină din această lucrare, „dovădă... că limba noastră e aproape neschimbată de două sute de ani și mai bine”.

O astfel de lucrare s-a aflat și în biblioteca lui Neculce. Este scrisă de mai mulți copişti, printre care deslușim și grafia cronicarului, îndeosebi în prima parte a manuscrisului. Elaborarea acestui cronograf a avut loc probabil îndată după întoarcerea lui Neculce din Rusia, unde pribegise împreună cu Dimitrie Cantemir¹.

¹ Magazin istoric, nr. 5/1985.

Din păcate, exemplarul ajuns pînă la noi este incomplet, lipsindu-i vreo 40 file de la început și 3-4 de la sfîrșit. În anii 1815-1822, manuscrisul a fost legat din nou, iar textul celipsea a fost completat, după obiceiul vremii, cu file albe, în intenția rescrierii paginilor lipsă.

O însemnare din 1857 a arhierului Narcis Crețulescu precizează că manuscrisul se afla la data respectivă la mănăstirea Sfîntul Sava din Iași. După primul război mondial, parohul bisericii a predat manuscrisul lui C. Angelescu, ministrul culturii, care l-a donat Academiei române, prin intermediul lui Nicolae Iorga, în ședința din 31 mai 1924.

Prezența acestei lucrări — alături de celelalte două prezentate aici de noi — în biblioteca lui Neculce constituie o mărturie sigură a interesului constant al cronicarului pentru lectura istorică, pentru aflarea faptelor nu numai din trecutul poporului său, ci și al altor țări și neamuri. Portretul cronicarului se întregeste astfel cu imaginea intelectualului dornic de a cerceta scrierile vremii, din care va folosi, de altfel, în redactarea cronicii sale în care, pe lîngă evenimentele domniei Moldovei, sînt cuprinse și știri din istoria universală. Prezența acestor trei importante lucrări manuscrise în biblioteca cronicarului ne ajută să întrezărim în personalitatea lui Neculce nu numai scriitorul cu un deosebit simț artistic, ci și pe cărturarul însetat de cunoaștere, strîngător de cărți rare, „cu cheltuială” și pasiune. ■

PLANSELE NOASTRE

Momente reprezentative din glorioasa istorie multimilenară a poporului român:

- ① **Dragoș Vodă**, pictură de Constantin Lecca;
- ②③ **Hora Unirii la Craiova**, celebra compoziție a lui Theodor Aman;
- ④ **1918. Marea Adunare de la Alba Iulia**, tablou de Virgil Alămașu (detaliu)

BUZIAȘ — O „OAZĂ” MEDITERANEANĂ

ÎN CÎMPIA BANATULUI

Dr. VASILE SMĂRĂNDESCU

Apa minerală — care a făcut vestită localitatea Buziaș — îl întâmpină pe vizitator încă în gară (stațiunea balneară propriu-zisă se află la aproape trei km distanță de stația de cale ferată) unde a fost descoperit un izvor mineral (captat la cișmea).

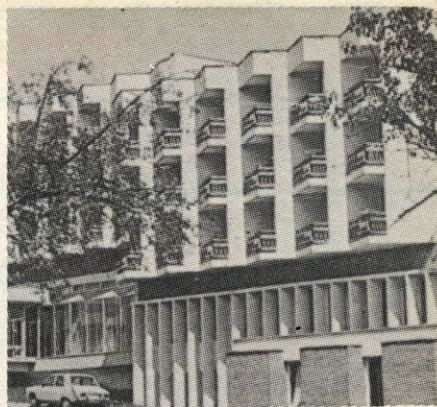
Documentar, localitatea este menționată în anul 1072, consemnarea figurind într-o listă a așezărilor din această parte vestică a României. Urmele de viațuire sînt însă mult mai vechi, descoperirile arheologice atestînd o locuire dacică, apoi daco-romană; din această perioadă avem și primele consemnări epigrafice care confirmă cunoașterea și folosirea izvoarelor minerale din zonă. Desigur, de-a lungul evului mediu, localnicii au cunoscut și folosit proprietățile tămăduitoare ale apelor de aici. Nașterea propriu-zisă a stațiunii a avut loc însă multe secole mai tîrziu. În anul 1805, au fost efectuate primele analize chimice care au demonstrat în mod științific proprietățile terapeutice ale izvoarelor minerale de la Buziaș. Au mai trecut alți 14 ani pînă la apariția primelor amenajări balneare și alte două decenii pînă la intrarea în folosință (1838) a primelor băi hidrominerale.

Construirea acestora a fost rodul activității neobosite a unui balneolog român (unul din primii noștri doctori specializați în această disciplină), Gheorghe Ciocîrlan (1764-1848), care între 1829 și 1848 a condus stațiunea. O dată importantă în istoria Buziașului o reprezintă anul 1853, cînd a fost inaugurat inițial stabiliment dotat cu instalații de băi, stabiliment ce avea să rămîna cunoscut sub denumirea de „Vila nr. 1 Parc” și care de peste un secol funcționează neîntrerupt, fîrîște cu numeroase îmbunătățiri aduse instalațiilor de terapie. În a doua jumătate a veacului XIX și în primele decenii ale secolului nostru au fost construite noi pavilioane și vile, așezate la marginea marelui parc ce a constituit și constituie mîndria stațiunii și, totodată, una din curiozitățile localității. Aceasta, fiindcă stațiunea Buziaș se află situată în plină cîmpie a Banatului (altitudinea 100 m), la poalele dealului Silagiului, unde predomină vegetația de stepă

și doar ici-colo se pot zări pîlcuri izolate de arbori. În acest peisaj climateric, parcul din Buziaș oferă o imagine contrastantă, de pădure luxuriantă. El își datorează existența în primul rînd izvoarelor minerale, deosebit de bogate în bioxid de carbon (comparabile cu cele de la Borsec și Bodoc), gaz care, în unele locuri, se află nu numai în compoziția apei, ci și în stare liberă, emanînd direct din pămînt (fenomenul cunoscut sub numele de mofete și utilizat, de asemenea, în terapie). Or, se știe că bioxidul de carbon reprezintă un factor esențial în dezvoltarea plantelor. În zona respectivă se resimt, de asemenea, influențele cliimei mediteraneene. Toate aceste elemente au determinat apariția parcului luxuriant, veritabilă „oază” în cîmpia Banatului, în care întîlnim numeroase specii de arbori specifici climatului mediteranean, în special aluni turcești și platani monumentali, curmali și diferite specii de palmieri (adăpostiți iarna în sere).

În parc se găsesc și cele trei izvoare principale de ape minerale pentru cura internă. Cu apă minerală este alimentat și strandul în aer liber (amenajat tot în incinta parcului) ca și instalațiile pentru băi. Băile cu apă minerală încălzită sînt recomandate în afecțiuni ale sistemului vascular, în boli cardiace și afecțiuni reumatismale. Mofetele (efectuate în amenajări speciale) completează tratamentul oferit în stațiune — aplicarea lui fiind îndrumată și supravegheată de un competent personal medical.

Innoirile aduse peisajului nostru turistic în ultimele decenii se constată și în stațiunea Buziaș. Vechilor pavilioane și vile, chioșcurilor și aleilor de promenadă din parc — realizate încă la sfîrșitul secolului trecut, și care dau un farmec aparte acestei stațiuni — li s-au adăugat construcții hoteliere moderne, între care hotelul „Parc”, dotat cu instalație completă de tratament în chiar incinta clădirii. Strandul și terenurile sportive oferă posibilități de destindere, după cum dealurile Silagiului, împodobite cu vii și livezi, ca și lacurile de acumulare Salcia și cel de pe Valea Silagiului, constituie

Ipostaze de ieri și de azi ale stațiunii balneoclimaterice Buziaș (județul Timiș), înprospătată în ultimii ani cu o serie de moderne ansambluri arhitectonice, între care hotelul Parc, dispunând de bază proprie de tratament

atracții pentru amatorii de drumeție. Un obiectiv interesant îl constituie și colecția de artă populară, cu piese de vestimentație specifice Banatului, de o neasemuită frumusețe și rafinament artistic.

În sfârșit, la Bazoș (17 km de Buziaș) un alt parc natural dendrologic, cuprinzând specii de arbori caracteristici Banatului și declarat monument al naturii, întregeste peisajul vegetativ al acestei zone a țării.

Semicentenar turistic

La Rușchița, în inima Munților Poiana Ruscă, avea loc, în urmă cu jumătate de secol, un eveniment puțin obișnuit. Din inițiativa unui grup de entuziaști pasionați ai drumețiilor montane din cadrul Clubului Turistic Bănățean, în 1936 a fost dezvelită o operă de artă *sui-generis*: Monumentul Turismului. Primul de acest fel în întreaga lume, el a rămas, după câte știm, până astăzi, un unicat în istoria turistică.

Desigur, semnificația acestui monument (reprodus în imaginea alăturată) este legată în primul rând de dragostea omului pentru natură, de dorința de a cunoaște și descoperi mereu noi frumuseți ale planetei noastre.

Pentru România, 1936 este însă un an important în istoria turismului și prin înființarea celei dintâi instituții de stat specializată în activitatea turistică. La 27 februarie 1936, a luat ființă Oficiul Național de Turism (O.N.T.), organism ce avea în atribuțiile sale îndrumarea și coordonarea întregii activități tu-

ristice, realizată până atunci prin activitatea entuziastă a unor asociații particulare de pasionați ai drumețiilor montane. Concomitent, oficiul avea rolul de a populariza, în țară și peste hotare, frumusețile peisajului românesc, pitorescul și farmecul plaiurilor țării.

De jumătate de veac, turismul — devenit nu numai un divertisment recreativ, ci și o activitate economică cu însemnată pondere — nu încetează să cucerească noi adepți. Statistici recente arată că, anual, trei miliarde de locuitori ai planetei participă, într-un fel sau altul, la diverse forme de turism: drumeții, excursii, sejururi în stațiuni, înscriindu-se astfel în cel mai sugestiv mijloc de cunoaștere și prietenie. Se îndeplinește astfel unul din rosturile dintotdeauna ale turismului, atât de sugestiv exprimat în versurile de pe monumentul din Rușchița: „Turistule... încearcă să prinzi din legile firii/știința divină, virtutea iubirii”.

Tr. LUPU

Viena 1936

RAPOARTE DIPLOMATICE DIN VIENA (IV)

Pentru istoria Austriei, ca și pentru aceea a întregului continent, anul 1936 a adus o serie de noi elemente care, dincolo de aspectul lor uneori contradictoriu, indicau, pentru observatorii atenți, direcțiile evoluției ulterioare a evenimentelor. Dacă până la mijlocul deceniului patru, îndeosebi până la agresiunea musoliniană împotriva Etiopiei, Italia fascistă fusese principalul sprijinitor și exponent al politicii revizioniste în domeniul relațiilor internaționale, după această dată, acest rol a fost preluat rapid și cu deosebită brutalitate de către Germania hitleristă. În cursul anului 1936, după ocuparea de către naziști a zonei demilitarizate renane (7 martie) și intervenția italo-hitleristă în Spania, la 25 octombrie, prin semnarea tratatului de colaborare germano-italiană, se puneau bazele alianței agresive cunoscută în istorie sub denumirea Axa Berlin-Roma, cu toate consecințele ei nefaste în degradarea întregului climat internațional. Fenomenul ascensiunii agresive rapide a hitlerismului se producea pe fundalul unei orientări a cercurilor politice occidentale care prin lipsă de hotărâre și concesiile repetate ulterioare va

avea urmări dintre cele mai grave pentru pacea și independența popoarelor. Poate nu atât de evident ca în anii imediat următori, în 1936 își fac totuși simțită prezența unele tendințe conciliatoriste în aprecierea unor evenimente generate de practicile naziste.

Din postul său de la Viena, Lucian Blaga înregistrează cu promptitudine impactul pe care aceste evenimente l-au avut în mod particular asupra situației interne din Austria, diplomatul român afirmând cu îndreptățire, la un moment dat, că multe din inițiativele cancelarului austriac își aveau originea „înainte de toate” în „politica de imitație sincronică pe care el o face, ținând seama de ceea ce se petrece în Germania”. Este o apreciere pe care, într-o formă sau alta, o vom reîntâlni în multe din rapoartele sale — documente de real interes pentru cercetătorul de specialitate, ca și pentru iubitorul de istorie, documente care, în afară de valoarea informațiilor și evaluărilor pe care le cuprind, se disting prin virtuțile stilului și limbajului mai puțin obișnuite în practica diplomatică, dar atât de proprii măștrilor cuvintului scris.

Acum, la încheierea acestei prime selecții din rapoartele diplomatice inedite redactate de scriitorul-diplomat în timpul misiunii sale la Viena, înțelegem mai bine aprecierea glo-

În imaginea de sus: Parlamentul din Viena.

bală pe care Lucian Blaga o făcea cu privire la anii petrecuți de el în Austria și formarea sa ca diplomat: „Noi, funcționarii legației din Viena, eram constrinși de istoria în marș să stăm la post în necurmată încordare. Cred că rar a existat pentru tinerii diplomați străini o școală mai bună decât aceea ce li se oferea la Viena în acea perioadă de vreo cinci ani înainte de Anschluss“.

La începutul anului 1937, Lucian Blaga este transferat pentru scurtă vreme și în aceeași calitate de consilier de presă de la Viena la Berna, unde mai lucrase la începutul carierei sale diplomatice. La sfârșitul aceluiași an 1937 este rechemat în centrul Ministerului de externe din București. Numit subsecretar de stat, la 3 februarie 1938 este împuternicit să exercite „toate drepturile ce sînt conferite ministerului din legile și regulamentele de organizare a serviciilor centrale și exterioare ale acestui departament [Ministerul de externe]“.

La 1 aprilie 1938 este numit trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Lisabona, ceea ce înseamnă, incontestabil, o recunoaștere a activității sale rodnice de pînă atunci. O lună și 18 zile mai tîrziu prezintă scrisorile de acreditare președintelui Republicii portugheze, generalul António Oscar Carmona. La Lisabona rămîne pînă la 1 aprilie 1939, cînd își încheie misiunea, întorcîndu-se în patrie. Referindu-se la acest moment,

avea să scrie: „În anul 1939, șase luni înainte de începerea celui de-al doilea război mondial, m-am întors în țară după vreo 15 ani de absență. Presimeam izbucnirea flagelului și nu doream deloc să rămîn pe undeva pe meleaguri străine. Voiam să fiu, în spațiu, în timp, în istorie, alături de poporul din care fac parte, voiam să mă împărtășesc din suferințele și din bucuriile lui“.

Privită prin prisma obiectivelor diplomației românești din perioada interbelică, activitatea lui Lucian Blaga, grăitor ilustrată de rapoartele sale — pentru prima dată puse în circuitul științific prin publicarea lor în revista Magazin istoric — s-a distins, cum subliniam și în numerele anterioare, prin acele trăsături pe care Nicolae Titulescu le avea în vedere atunci cînd, vorbind despre tipul „diplomatului ideal“, îl vedea ca pe „un rod al colțului unde te-ai născut“, un slujitor al intereselor majore ale țării și poporului cărora le aparținea.

Să urmărim, așadar, ultimele extrase din rapoartele vieneze ale lui Lucian Blaga. Facem precizarea că în preluarea textelor, în afara intreruperilor marcate prin trei puncte și a unor ușoare intervenții impuse de normele ortografice actuale, nu s-au efectuat nici un fel de intervenții. Completările din text marcate prin paranteze drepte, ca și notele din subsol aparțin redacției.

Constantin I. TURCU

1 ianuarie 1936

...Cancelarul Schuschnigg s-a adresat populației printr-un mesaj de Crăciun, făcînd un caldușos apel de conviețuire pașnică a cetățenilor și asigurînd poporul austriac de neclintita voință a guvernului de a menține pacea în aceste timpuri al căror caracter catastrofic e recunoscut chiar din partea oamenilor de stat ai marilor puteri... Cancelarul Schuschnigg și-a însoțit mesajul cu anunțarea unei largi amnistii politice. Se bucură de această amnistie o mulțime de participanți și conducători ai revoluției socialiste din februarie 1934¹ și ai loviturii naziste din iulie 1934, cu excepția acelor care s-au făcut vinovați de fapte foarte grave...

În mesajul de Crăciun Schuschnigg a ținut să sublinieze orientarea „europeană“ a politicii externe austriece. Aceasta era de altfel foarte necesar după reacțiunea pe care a provocat-o atitudinea Austriei la Geneva pe chestiunea sancțiunilor anti-

italiene². Cu acea ocazie, ministrul austriac Pflügl nu s-a mulțumit numai să declare că Austria nu poate să participe la sancțiuni, dar și-a însoțit declarația cu o seamă de lămuriri din care reieșea destul de penibil raportul de protector și protejat dintre cele două state...

În genere situația guvernului austriac este, de cînd Italia se găsește cu desăvîrșire angajată în Africa și în marea politică internațională, dintre cele mai puțin roze. La nesiguranța politică se adaugă și o gravă situație financiară, provocată în mare parte de rezistența cercurilor financiare engleze, care n-au voit să cedeze deloc pe chestiunea angajamentelor financiare austriece. Sub toate aspectele, situația guvernului dă o tot mai acută impresie de provizorat în funcție de situația internațională, a cărei evoluție nu poate fi prevăzută de nimeni. Un simptom interesant în această privință îl avem și în împrejurarea că președinția lui Miklas a expirat în noiembrie, dar acest fapt a fost trecut cu totul cu vederea,

el găsindu-se actualmente în situația unui „președinte autoritar“. În jurul președinției se fac tot la două săptămîni alte combinațiuni. Cel care se zbate mai tare pentru asigurarea poziției sale este desigur Starhemberg, despre care circulă din nou zvonuri că pipăie terenul înspre naști...

22 ianuarie

...Dintre evenimentele petrecute în Austria în ultima săptămînă semnalăm marea intrunire a Frontului Patriotic, care a avut loc în ziua de 19 ianuarie. Cu această ocazie ațit cancelarul Schuschnigg, cît și vice-cancelarul, prințul Starhemberg, conducător al Frontului Patriotic, au ținut importante discursuri în care se anunță că anul acesta va fi pentru mișcarea Frontului Patriotic un an de importante realizări. Partea oarecum senzațională au fost declarațiile lui Starhemberg cu privire la casa de Habsburg și legitimism. S-a verificat cu această ocazie încă o dată impresia ce o avem de cîțiva ani încoace despre procedeele politice ale lui „homo austriacus“ de astăzi.

¹ Se referă la insurecția muncitorilor austriece din Viena și alte orașe.

² Este vorba de sancțiunile adoptate de Societatea Națiunilor împotriva Italiei, după atacarea Abisiniei.

Conducătorii de astăzi ai Austriei au adoptat în ceea ce privește anume probleme foarte importante pentru Austria, dar dificile sub unghiul internațional, un procedeu pe care în rapoartele mele adesea, l-am numit „al etapelor infinitesimale”. Adică, o ființă care e urmărită și realizată pas cu pas, la intervale mai scurte sau mai lungi, după împrejurări, iar nu prin decizii categorice, sau prin fapte de anvergură, care ar putea să producă complicații internaționale. Metoda etapelor sau a înaintării lente spre ființă se aplică înadins, pentru a nu da puterilor internaționale adverse nici un prilej de intervenție hotărâtă. Dacă la început propaganda legitimistă pentru restaurație a fost doar tolerată în cadrul Frontului Patriotic, pe urmă privită cu simpatie, cu data de 19 ianuarie 1936 începe de fapt o epocă nouă în ceea ce privește relațiunea dintre programul Frontului Patriotic și programul legitimist. Prin declarațiile prințului Starhemberg, Frontul Patriotic adoptă în principiu programul legitimist ca fiind singurul în acord cu tradiția istorică a Austriei. Se dă deci libertate absolută propagandei pentru restaurația Casei de Habsburg, această propagandă fiind privită ca o chestiune absolut internă a statului austriac și se orientează înția oară în chip explicit întreaga mișcare a Frontului Patriotic pe linia legitimistă, rămânând ca restaurația să se facă într-un moment cînd împrejurările internaționale vor îngădui aceasta fără zguduiri.

Prințul Starhemberg a mai declarat că toate zvonurile, care îi atribuie lui intenția de a se substitui într-un fel sau altul împăratului Otto, sînt idioții patentate. De asemenea, ar fi pure invenții toate zvonurile care îi atribuie intenția de a face restaurația printr-un eventual putsch, căci împăratul Otto, el însuși, n-ar accepta o asemenea procedură, fiindcă o restaurație nu poate fi făcută decît de poporul austriac ca atare. Cu aceasta am fi ajuns la punctul cel mai misterios al declarațiilor prințului Starhemberg. A înțeles el prin această declarație că restaurația nu s-ar putea face decît printr-un plebiscit? Dacă da, atunci ideea

restaurației e împinsă chiar din partea conducătorilor politici de astăzi din Austria pe o linie fără speranță. Căci un plebiscit în Austria nu va da nici astăzi, nici mâine, nici poimîine o majoritate pentru restaurație. Acest lucru îl știu cel mai bine înșiși Starhemberg și cu Schuschnigg și întreg acest regim autoritar, care de 3 ani încoace se ferește nu numai de un plebiscit, și chiar și de niște simple alegeri politice, ca dracul de tămîie. Atunci cum rămîne cu plebiscitul pentru restaurație? Dacă Starhemberg s-a gîndit în adevăr la un plebiscit, atunci a fost cel puțin perfid la adresa Casei de Habsburg, iar dacă declarațiile sale față de Casa de Habsburg sînt în adevăr sincere, atunci au fost complet nesincere declarațiile sale cu privire la o eventuală restaurație pe baza voinței poporului. Avem impresia că nenumărările cu privire la declarația

rația prințului Starhemberg încep chiar printre legitimistii autentici...

8 aprilie

...La 1 aprilie cancelarul Schuschnigg a anunțat în fața Bundestagului austriac introducerea serviciului [militar] obligator, „cu sau fără armă”; legea a fost votată prin aclamație. Nu ne vom ocupa aici de consecințele internaționale ale acestei măsuri căreia guvernul austriac a căutat, fără a izbuti, să-i dea o formă juridică pentru a fi cît mai puțin în contradicție cu Tratatul de la St. Germain¹. Vom încerca însă să arătăm în ce moment a fost făcută această „lege” și care ar putea fi urmările politice interne.

¹ Semnat la 10 septembrie 1919 între Austria și puterile Antantei și prin care serviciul militar obligatoriu fusese abolit în Republica austriacă.

O unitate hitleristă pătrunde în zona demilitarizată a Renaniei

Măsura aceasta a reînarmării suverane a Austriei guvernul o pregătește de mult. De fapt s-a și procedat în etape la realizarea ei practică, încă înainte de a fi trecută ca „lege”. Promulgarea legii s-a făcut prin surpriză. După cum ni se spune din diverse cercuri, ea era plănuită de-abia pentru la toamnă. Ce a îndemnat totuși pe Schuschnigg să precipite lucrurile? E înainte de toate politica de imitație sincronică pe care el o face, fiind seama de ceea ce se petrece în Germania. Pentru a contracara succesele morale ale lui Hitler și pentru a nu rămânea în urmă cu „prestigiul”, Schuschnigg vine de fiecare dată, adică de câte ori Hitler înregistrează un succes, și el cu „senzația” sa. E un fel de politică „mimikry”...

Încetul cu încetul Austria își va constitui de acum armata regulată, pînă la 75 mii de oameni. Această armată odată constituită, se înțelege de la sine că scad enorm în însemnătate formațiunile Heimwehr ale lui Starhemberg (efectiv cam 20 000 milițieni, și vreo cîteva zeci de mii „rezervă” problematică). Acțiunile personale ale cancelarului Schuschnigg cresc vertiginos, iar steaua lui Starhemberg se întuneacă. Se împlinește acum ceea ce noi am tot subliniat în rapoartele noastre. Am spus de altă ori că aparențele de ascendențe ale lui Starhemberg nu trebuie să ne seducă...

Ni se spune că cercuri foarte catolice (Sturmüber Oesterreich, Neugheits-Weltblatt) încearcă acum să mai înfrîneze propaganda legitimistă pentru restaurație, ca să nu se complice situația. Totuși avem impresia că dacă legea serviciului [militar] obligator va fi înghițită din partea statelor Miciei Înțelegeri fără de o reacțiune categorică, procedeu „surprizelor” va fi aplicat la un moment dat și în chestiunea restaurației. Cu aceeași motivare: că ar fi o chestiune internă.

Din anume cercuri naziste sîntem informați că după cîlise se schizează o acțiune de destindere între guvern și național-socialism pe baza recunoașterii independenței Austriei. Ar fi vorba despre o acțiune care n-ar fi străină de planurile „pacific” ale lui Hitler și care e sprijinită cu toată puterea și

din partea lui von Papen. Totul se găsește însă numai în faza tatonărilor și totul depinde, natural, de evoluția evenimentelor internaționale...

9 iulie

...Tratatul în vederea unei normalizări a relațiilor austro-germane și în vederea chiar a unei înțelegeri între cele două state, tratative la care s-a revenit în ultimele zile, sînt, după informațiuni culese în cercuri naziste, de astă dată foarte serioase și destul de avansate. Ministrul Germaniei la Viena, von Papen, sub auspiciile cărui se poartă tratativele, speră chiar ca săptămîna viitoare să se ajungă la o platformă de principiu pentru înțelegerea proiectată. De notat că o asemenea eventuală înțelegere austro-germană nu ar însemna deloc o abandonare a politicii romane [de colaborare cu Italia] făcute pînă acum de guvernele Dollfuss și Schuschnigg, ci ar fi explicabilă numai în cadrul unei înțelegeri italo-germane. Ni se spune că Schuschnigg a intrat în aceste tratative numai foarte „contre coeur” și că o nedumerire care atinge proporțiile unei panici de capitulare a cuprins pe mulți funcționari înalți, care au adoptat în ultimii ani politica antigermană, poruncită de guvernele austriece. Că Schuschnigg n-a voit totuși să intre într-o discuție serioasă cu cercurile naționale [naziste], discuții conduse din partea guvernului cu o deosebită rivădă mai ales de noul subsecretar de stat Zernatto, secretarul general al Frontului Patriotic, nu se poate explica decît admitînd dorința expresă a lui Mussolini de a apuca acest drum.

Se pare că situația internațională îl îndrumă pe Mussolini spre o apropiere de Germania și că între cele două dictaturi a intervenit cel puțin un acord de principiu de a se sprijini reciproc în diverse chestiuni internaționale. Întîia consecință a acestei apropieri italo-germane (rămîne să se vadă dacă e numai o armă trecătoare în lupta pe care Mussolini o începe pentru obținerea recunoașterii anexării Abisinie, sau dacă e o schimbare definitivă de poziții) este, pentru

ambele părți, a chestiunii austriece. Se crede însă că și Vaticanul e cam obosit de lupta primejdioasă pe care catolicismul o duce în Germania și foarte plictisit de propaganda anti-catolică ce se face în Germania... Pentru noul drum, dictatura clericală din Austria ar putea găsi ușor ca pretext o întoarcere la testamentul cancelarului Seipel¹, care a formulat lozincă: „nimic fără Germania, nimic contra Germaniei”. În schimbul unei normalizări a relațiilor cu Germania și a unei recunoașteri implicite sau categorice formulate a independenței Austriei din partea lui Hitler, guvernul austriac ar putea să ofere o amnistie naționalilor [naziștilor] austriecei, o oarecare libertate de mișcare elementelor naționale [naziste] în cadrul Frontului Patriotic, peste cîiva timp chiar o colaborare la guvern, iar în politica externă o renunțare la diversele planuri de securitate în Europa Centrală și mai presus de toate bunăvoința imperiului roman [Italiei] în importante chestiuni internaționale de interes pentru Germania. Deocamdată nu se pot prevedea dimensiunile acordului austro-german, pentru care se lucrează...

15 iulie

În ciuda dezmințirilor oficiale date, încă astăzi e săptămîna, zvonurilor despre tratative austro-germane, înțelegerea între cele două state s-a realizat două zile mai tîrziu² în cadrul liniilor generale pe care vi le-am anunțat în raportul meu din 9 iulie. Înțelegerea a avut drept urmare imediată numirea în guvern a d-lui Glatze-Horstonau ca ministru fără portofoliu și ca valoros element de legătură între guvern și cercurile de orientare națională [nazistă]. Normalizarea raporturilor austro-germane se va face în etape, a căror desfășurare poate să dureze încă mult timp. Înțelegerea austro-germană are o încomensurabilă însemnătate: întîia internațională și al doilea internă austriacă.

¹ Ignaz Seipel, cancelar al Austriei (1922 - 1924 și 1926 - 1928).

² La 11 iulie 1938 s-a încheiat un tratat austro-german, prin care Germania se angaja să nu se amestece în treburile interne ale Austriei.

Din punct de vedere internațional, noul modus vivendi austro-german, produsul unei apropieri și al unui început de colaborare italo-germană înseamnă înainte de toate o gravă lovitură adusă ideii restaurației habsburgice. Se poate spune că împotriva voinței guvernului austriac, alcătuit din monarhiști convingși, ideea restaurației devine cu aceasta în adevăr inactuală. E adevărat că în comentariile austriece ni se spune că și restaurația este privită prin înțelegerea produsă ca o chestiune internă austriacă, dar aceasta ni se pare mai mult o mângiere dată legitimiștilor, care tocmai în ultimele săptămîni se vedeau așa de aproape de tîntă. Din parte-ne, nu credem că Hitler și-ar fi dat invoirea pentru acordul intervenit, dacă nu i s-ar fi dat din partea lui Mussolini și a guvernului austriac asigurarea că restaurația nu se va face. Ce-a cîștigat Hitler prin noua combinație? El a cîștigat întii suspendarea preocupărilor de restaurație care deveniseră foarte acute și care, dacă s-ar fi realizat, ar fi prezentat un mare neajuns în planurile de viitor ale Führerului. Hitler a cîștigat în al doilea rînd bunăvoința Italiei în problemele mari internaționale care au fost ridicate deodată cu ieșirea Germaniei din pactul Locarno¹. Ce cîștigă Italia și-a slăbit ce-i drept pozițiile de la Viena, dar cîștigă în schimb bunăvoința Germaniei în șantajul internațional ce-l face în vedere consolidării imperiului roman.

Din punct de vedere intern austriac înțelegerea austro-germană are de asemenea o imensă importanță. Evoluția internă merge aici spre o mare necunoscută. Legitimiiștii, astăzi în panică, vor fi miine descurajați. E o întrebare, dacă nu-și vor încerca într-un moment potrivit norocul printr-un „putsch”, sprijiniți poate de „heimwehristii” eliminați din viața politică. Național-socialiștii moderați, care vor intra de acum în Frontul Patriotic, vor cere, natural, tot mai mult colaborarea efectivă la conducerea statului. De aici va rezulta un

În prezența cancelarului Schuschnigg și a altor membri ai guvernului, Parlamentul austriac votează legea reintroducerii serviciului militar obligatoriu

alai întreg de fricțiuni interne care ar putea lua chiar grave proporții...

31 iulie

...La cîteva zile după încheierea acordului austro-german, președintele statului d. Miklas a acordat o largă amnistie național-socialiștilor care umpleau închisorile și taberele de concentrare ale Austriei. Mii de împricinăți urmau să se bucure de gestul de grație făcut în vederea destinderii politice interne potrivit liniilor stabilite prin acordul austro-german. În genere, presa austriacă a manifestat o vădită bucurie și speranță că prin acordul intervenit se va ajunge încetul cu încetul la raporturi normale între cele două state germane. Noi fricțiuni erau desigur de așteptat, dar nimeni n-ar fi crezut ca ele să aibă loc așa de curînd. În orice caz, presa internațională, care se alarma în

fața perspectivei unui bloc politic-militar austro-italo-german, are ceva de învîdat din această împlinare.

Incidentele grave au avut loc la 29 iulie, cu ocazia primirii la Viena a faclei olimpice². Oficialitatea a făcut tot posibilul ca această sărbătoare sportivă pusă sub semnul prieteniei dintre popoare să aibă un aspect în adevăr festiv. Zeci de mii de oameni au luat parte la primirea focului olimpic. Reprezentanții oficiali (între alții Starhemberg) au încercat să vorbească, arătînd importanța jocurilor olimpice. Dar publicul era pretutindeni amestecat cu grupuri tari de naști radicali, care au început să demonstreze împotriva guvernului, urlînd: „Heil Hitler”, „Un popor —

(Continuare în p. 61)

¹ La 7 martie 1936, Germania denunțase pactul de la Locarno și recucupase zona demilitarizată a Renaniei.

² Făclia olimpică era în drum spre Berlin, unde s-a desfășurat olimpiada din acel an (Magazin istoric, nr. 6 1979).

PRIMELE LUNI DE RĂZBOI

A. I. MIKOIAN

Evenimentele istorice nu aparțin numai trecutului. Victoria asupra Germaniei hitleriste și asupra fascismului a fost și este un exemplu mereu viu din acest punct de vedere. Ea rămâne un eveniment aproape de noi, în primul rând, pentru că a izbăvit omenirea de unul dintre cele mai mari pericole care au amenințat vreodată existența și ființa națională a popoarelor, viitorul civilizației umane.

Zdrobirea fascismului a reclamat jefte uriașe din partea a zeci și zeci de popoare aliate în coaliția antihitleristă. Al doilea război mondial, cea mai mare înclăștare militară a tuturor timpurilor, a angajat numeroase state, care cuprindeau 1,7 miliarde oameni. Operațiile militare s-au desfășurat pe întinderea a trei continente — Europa, Asia și Africa. Armatele combătătoare au numărat 110 milioane oameni. Peste 50 milioane de vieți omenești este prețul plătit de popoare în cursul celei de-a doua mari conflagrații a secolului XX.

Rolul hotărîtor în nimicirea hitlerismului l-a avut Uniunea Sovietică, ale cărei popoare au purtat greul războiului și au dat cele mai grele jefte și ale cărei armate au aplicat mașinii de război germane cele mai zdrobitoare lovituri. Armatele Uniunii Sovietice au nimicît pe frontul sovieto-german, principalul front de luptă al celui de-al doilea război mondial, cele mai numeroase forțe militare ale Germaniei naziste (607 divizii, adică 65-70 la sută din totalul efectivelor agresorului, acesta înregistrînd 10 milioane de militari pierderi, din totalul de 13,6 milioane oameni sacrificați pe toate fronturile de luptă de cel de-al treilea Reich). Faptul că Uniunea Sovietică a dus greul războiului împotriva Germaniei naziste este ilustrat și de cuantumul ridicat de pierderi înregistrate de popoarele sovietice (circa 20 milioane de morți, ceea ce echivalează cu 40 la sută din totalul pierderilor umane în timpul celui de-al doilea război mondial), de imensele sacrificii materiale (30 la sută din bogăția națională).

Conducătorii aliați au recunoscut și subliniat rolul esențial jucat de U.R.S.S. în înfrîngerea Germaniei hitleriste. Încă în 1942, președintele Franklin D. Roosevelt arăta că „armatele rusești au distrus și distrug mai multe forțe armate ale inamicilor noștri — soldați, avioane, tancuri, arme — decît toate celelalte țări unite, luate împreună”. Primul ministru al Marii Britanii, Winston Churchill, aprecia că U.R.S.S. este „puternica țară care

a înfruntat atacul total al mașinii de război germane, i-a sfărîmat coloana vertebrală și a izgonit pe tirani de pe pămîntul ei”.

O contribuție deosebit de importantă la înfrîngerea fascismului, a hitlerismului au avut-o forțele militare ale Statelor Unite ale Americii și Marii Britanii, precum și ale altor state, ampla mișcare de rezistență antifascistă a popoarelor din țările ocupate. Operațiile militare occidentale în Africa de nord și Europa de vest și de sud, bătăliile navale din Atlantic, Mediterana și Pacific au diminuat apreciabil forța agresorilor fasciști și militariști, le-au grăbit considerabil înfrîngerea. Numai în Europa, între 6 iunie 1944 și 9 mai 1945, de la debarcarea în Normandia pînă la sfîrșitul războiului, aliații occidentali au angajat peste 5,4 milioane militari.

Împreună cu celelalte popoare ale coaliției antihitleriste, poporul român și-a adus contribuția sa activă, cu întregul său potențial uman, militar și material, la înfrîngerea Germaniei naziste, înscriind o pagină de eroism în glorioasa sa istorie. Înfăptuind revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antilimperialistă din august 1944, în urma căreia întreaga armată română s-a alăturat Națiunilor Unite, poporul român, mobilizat de Partidul Comunist Român, dînd curs chemării „Totul pentru front, totul pentru victorie”, a participat cot la cot cu glorioasele oști sovietice la lupta împotriva Germaniei hitleriste.

Încă din prima zi a războiului hitlerist împotriva Uniunii Sovietice, partidul chemase întregul popor să se opună acestui război prin toate mijloacele. El inițiască și organizase puternice mișcări de masă pentru sabotarea mașinii de război fasciste, acțiuni de partizani, militase neobosit pentru unirea clasei muncitoare, a tuturor forțelor democratice și patriotice în vederea răsturnării guvernului dictatorial și lichidării dominației naziste, pentru ieșirea României din războiul hitlerist.

După 23 August 1944, poporul nostru a luptat cu toate forțele pentru a-și asigura libertatea și independența pînă la înfrîngerea deplină a fascismului, pînă la victoria finală, înscriind astfel o contribuție semnificativă la importanțele deplasări de forțe pe plan mondial, în favoarea cauzei progresului, libertății și independenței popoarelor.

La aniversarea victoriei, este firesc să stăruim mai ales asupra cauzelor care au provocat cel de-al doilea război mondial, asupra

factorilor care au determinat izbînda coaliției antihitleriste. Tocmai aceasta face ca aniversarea victoriei să reprezînte un eveniment de stringență actualitate. În acest sens, este necesar, cum arăta președintele Nicolae Ceaușescu, „ca popoarele să nu uite niciodată că cel de-al doilea război mondial a putut avea loc datorită politicii fascismului german, a fascismului în general, a politicii imperia- liste care urmărea dominația întregii lumi. Războiul a putut izbucni datorită lipsei de uni- tate și de fermitate a popoarelor față de poli- tica acestor cercuri fasciste din perioada res- pectivă“.

Aniversarea victoriei asupra fascismului se înserie astfel ca un prilej de a ne reamînti imperativul întăririi colaborării și unității tuturor popoarelor, a tuturor forțelor care doresc să nu se mai repete un nou război mon- dial, imperativul acțiunilor ferme pentru opri- rea curselor înarmărilor și înăptuirea dezarmă- rii, în primul rînd a celei nucleare, pentru solu- ționarea celorlalte probleme majore interna- ționale, stingerea conflictelor care oricînd pot escalada într-o conflagrație globală, înăptu- irea unei politici autentice de pace și cola- borare între națiuni suverane și egale în drepturi.

Paginile care urmează — reproduse, pre- scurtat, cu subtitlurile redacției Magazin isto- ric, după revista sovietică *Novaia i novei- shaia istoriia*, nr. 6/1985, unde au apărut pre- gătite pentru tipar de dr. S.A. Mikoian și dr. G.A. Kumanev, sub titlul În primele luni ale Marelui război pentru apărarea patriei — sînt extrase din memoriile eminentului om politic și de stat sovietic Anastas Ivanovici Mikoian (1895-1978). Gradul de interes al memoriilor lui Mikoian este sporit de fa- ptul că ele sînt primele memorii ale unui mem- bru al Comitetului de Stat al Apărării, creat la începutul războiului și care a concentrat, în acea perioadă, întreaga putere de stat în U.R.S.S.¹

Atît prin răspunderile pe care le-a deținut în conducerea de partid și de stat sovietică, cît și prin experiența acumulată în decursul îndelungatei sale activități, Mikoian a cunoscut în profunzime coordonatele politicii și ale relațiilor externe ale U.R.S.S., problematica vieții internaționale. După cum se știe, a făcut parte din Biroul Politic al C.C. al P.C.U.S. din 1937 și a deținut funcția de vicepreședinte și prim-vicepreședinte al Consiliului de Mini- stri, ministru al comerțului, răspunderi în coordonarea unor importante ramuri ale eco- nomiei (industria alimentară, aprovizionare, comerț), a avut de îndeplinit de-a lungul anilor importante misiuni de partid și de stat peste hotare, vizitînd numeroase țări din Eu- ropa, Asia și America, unde a stabilit contacte directe cu conducători a numeroase state, al unor partide comuniste, cu personalități pro- minente ale vieții publice. Una dintre ulti-

Noi eșaloane sovietice porneșc să înfrunte inamicul

¹ Primul volum al memoriilor lui Mikoian, *Pe drumul luptei*, referitor la perioada 1917-1920, a apărut în 1971 (vezi *Magazin istoric*, nr. 11, 12/1972).

mele sale misiuni importante a avut loc în Cuba, unde a fost trimis de conducerea de stat și de partid sovietică în perioada evenimentelor din cursul așa-numitei „crize a rachetelor”, din toamna anului 1962, când relațiile sovieto-americane au atins un grad de încordare extrem de periculos¹. În ultima perioadă a activității sale, A.I. Mikoian a fost președinte al Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. și apoi membru al Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S.

Personalități străine care l-au cunoscut și au avut contacte de lucru cu el au consemnat în memoriile lor aprecieri deosebite, atît pentru competența, cit și pentru abilitatea sa ca negociator, pentru capacitatea de a sesiza repede esența problemelor, particularitățile unei situații. Reprezentanții puterilor aliate la Moscova în timpul războiului au remarcat că Mikoian a fost una dintre cele mai active prezențe sovietice de rang înalt la întîlnirile organizate de corpul diplomatic în capitala U.R.S.S.

Intervalul de timp la care se referă fragmentele din memoriile lui Mikoian, pe care le publicăm acum, este perioada dramatică a preliminarilor agresiunii naziste împotriva U.R.S.S. și a primelor luni ale acestei agresiuni, perioada în care Hitler controla practic Europa continentală, unde nu mai avea de

făcut față nici unei operații militare. Marea Britanie cîștigase bătălia aeriană, dar în nici un caz nu era în măsură să ducă vreo operație militară pe continent. Statele Unite, cu puterea lor economică și militară încă nemobilizată, erau oficial neutre, iar ajutorul lor material pentru Marea Britanie demara cu relativă încetineală. După cum se știe, și fara noastră era practic sub ocupația militară a Germaniei hitleriste, care pregătea aici o bază de pornire a războiului antisovietic².

În acea perioadă, Uniunea Sovietică s-a văzut astfel nevoită să facă față, practic, singură asaltului puternic al mașinii de război naziste. Feldmaresalul Montgomery, locuitorul comandantului suprem al trupelor aliate din Europa de vest și comandantul trupelor britanice din Europa, observa că, „în timp ce Anglia și America își adunau puterile, armatele germane invadeau și prădau pămîntul Rusiei, provocînd distrugerii teribile și mari pierderi de vieți omenești. În acele prime zile, Anglia și America puteau da prea puțin ajutor, cu excepția furnizării unor echipamente pe cale maritimă. Rusia a fost obligată să suporte, aproape fără ajutor, atacul din plin al Germaniei pe uscat”.

Este momentul să citim însă ce scrie A.I. Mikoian.

Corneliu BOGDAN

„Raportam periodic numai lui Stalin”

În anii din ajunul Marelui război pentru apărarea patriei, partidul comunist a educat milioanele de oameni sovietici ca adevărați patrioți, gata oricînd să tină piept oricărui agresor, în spiritul nemuritoarelor idei ale marxism-leninismului. Din 1939 pînă la începutul războiului, efectivul forțelor armate a crescut de 2,8 ori, cifrîndu-se la peste cinci milioane de oameni. În cursul acestor doi ani și jumătate, s-au format 125 noi divizii.

La indicația Comitetului Central al partidului și a guvernului, comandamentul sovietic a luat măsuri de întărire a trupelor din regiunile militare aflate la granița apuseană a țării. Din 1939 pînă în iunie 1941, efectivul lor a

crescut de 2,5 ori. La începutul lui iunie 1941, circa 800 000 mobilizabili au fost chemați la convocări de instruire. La noile granițe apusene ale țării, a început construcția unor fortificații de apărare.

O deosebită importanță pentru apărare avea crearea rezervelor de stat și a stocurilor de mobilizare, care trebuiau să satisfacă cererile industriei și armatei în perioada trecerii economiei la producția de război. Din ianuarie 1939 pînă în ianuarie 1941, acestea au sporit la lămate de 2 ori, la aramă de peste 2 ori, la fontă de 5 ori, la zinc de 2,2 ori, la plumb de 1,6 ori.

A crescut, de asemenea, rezerva de produse alimentare și furaje. În caz de război, ele puteau satisface cererea frontului, vreme de 4-6 luni. În cursul ultimului an și jumătate dinaintea războiului, valoarea generală a tuturor rezervelor materiale de stat aproape s-a dublat, estimîndu-se la 7,6 miliarde ruble. Toate acestea permiteau ca, la nevoie, să accele-răm procesul de trecere a întregii economii naționale la U.R.S.S. la producția de război.

Despre modul în care s-au creat rezervele de materii prime strategice, cred că trebuie să povestesc mai amănunțit. În 1939, I.V. Stalin s-a gîdit, pentru eventualitatea unui război, să achiziționeze materiale strategice din care nu aveam suficiente și să creze rezerve. Absolut nimeni nu trebuia să știe acest lucru. Mi-a încredințat hotărîrea sa numai mie și mi-a ordonat să acționez în acest sens. Mi-a pus la dispoziție o cantitate de valută considerabilă.

Comisariatul poporului pentru comerțul exterior al U.R.S.S. [al cărui titular era A.I. Mikoian] avea în subordine Direcția vămilor, care dispunea de depozite pentru păstrarea mărfurilor de import. Am hotărît atunci să inițiez o organizație pentru achiziționarea și păstrarea materialelor strategice în cadrul acestei Direcții, dar, practic, independentă de ea. Ceea ce am și făcut. Organizația mi se subordona numai mie. Era condusă de inginerul Vasiliev, încadrat formal ca locuitor al șefului Direcției vămilor, în fapt însă total independent de

¹ El a stat în Cuba cîteva luni, trăind în această perioadă și o tragedie personală: încetarea din viață a soției sale, la a cărei înmormîntare nu a putut veni.

² Magazin istoric, nr. 11, 12/1985, 2/1986.

el. Răspundea numai în fața mea.

Într-un timp relativ scurt, am achiziționat din străinătate o cantitate apreciabilă de mărfuri și minerale strategice deficitare, de calitate superioară: cauciuc, staniu, cupru, zinc, plumb, aluminiu, nichel, cobalt, bismut, cadmiu, magneziu, mercur, diamante, ferowolfram, ferovanadiu, feromolibden, ferocrom, feromangan, ferotitan, ferossiliciu, concentrat de molibden. Inițial, am păstrat toate aceste rezerve în depozitele vâmlor, situate în raioanele de frontieră. Când pericolul de război a crescut, am hotărât să le mutăm mai departe de graniță.

În estul țării se aflau mari depozite de cereale. Le-am evacuat și am transportat acolo principalele rezerve strategice, depozitele intrând în subordinea Direcției vâmlor. Ele aveau un regim strict secret. Rezervele nu erau incluse în planurile de mobilizare și nici nu erau luate în evidență pentru acestea. Stalin se interesa mult de chestiune. Eu îi raportam periodic cum mergeau achizițiile, modul de constituire a rezervelor și de organizare a păstrării lor.

Industria de apărare îi trebuiau multe mașini-unelte noi, care ne lipseau. Pentru a umple acest gol, am făcut comenzi mari în Germania, în 1939, în valoare de 200 milioane mărci germane. Cu câteva luni înainte de a începe Marele război pentru apărarea patriei, Germania ne-a propus să înceteze onorarea comenzilor. În acest sens, am avut o întrevvedere cu reprezentantul german pentru probleme economice, Schnurre. În numele guvernului său, el ne-a propus insistent să anulăm o parte din comenzile noastre de mașini-unelte, în schimbul unei cantități corespunzătoare de aur. L-am ascultat, apoi, i-am spus că, personal, sînt împotriva acestei propuneri, deoarece contravine acordului semnat la Berlin, la 19 august 1939. „Dispuneți de o industrie dezvoltată de mașini-unelte — am adăugat —, aveți posibilitatea să vă îndepliniți obligațiile pe care vi le-ați asumat”.

L-am informat pe I.V. Stalin despre convorbirea cu Schnurre. În fața stăruinței germanilor, nu ne rămînea altceva de făcut decît să acceptăm propunerea lor.

Semnele prevestitoare — ignorete

Între timp, pericolul agresiunii fasciste împotriva U.R.S.S. creștea implacabil. În ultimele luni dinaintea războiului, existau multe semne care vesteau apropiatul atac pregătit de Germania hitleristă. Din cele mai diverse surse, soseau dovezi alarmante despre concentrarea trupelor germano-fasciste în zona granițelor apusene ale U.R.S.S. Hitleriștii începuseră să amenajeze acolo, într-un ritm accelerat, noi aerodromuri, depozite, căi de comunicație strategice și alte obiective militare. Numai în prima jumătate a anului 1941, avioane germane violaseră de peste 300 ori spațiul nostru aerian, efectuînd zboruri de recunoaștere. Există însă un ordin prin care ni se interzicea să le doborîm, pentru a nu oferi Germaniei un motiv de conflict armat.

I. V. Stalin, și noi toți, de altfel, știam că ciocnirea devenise inevitabilă, dar eram conștienți că cu cît vom amina mai mult războiul, cu atît vom reuși să acumulăm mai multe mijloace tehnice, să pregătăm mai bine armata roșie și țara pentru apărare, să întîmpinăm dușmanul în condiții mai favorabile nouă.

Desigur că simpla concentrare la frontiera noastră vestică a unui mare număr de trupe hitleriste impunea trecerea imediată în capacitate de luptă completă a trupelor din regiunile militare de frontieră. Urmăcind însă să amină ciocnirea armată cu Germania hitleristă, Stalin nu și-a dat acordul în acest sens. El socotea că asemenea măsuri ar putea constitui pretext pentru un atac împotriva noastră. Pe atunci era ferm convins că, în lunile imediat următoare, Hitler nu se va ho-

tări să lupte pe două fronturi, fără ca mai înainte să se răfuie cu Anglia sau să încheie pace cu ea. Făcea trimiteri la Bismarck și la alți conducători militari și de stat ai Germaniei care, pe baza învățămintelor istoriei și la analizele raportului de forțe, afirmaseră că Germania nu trebuie să lupte pe două fronturi, pentru că nu va obține victoria. Stalin avea o părere excelentă despre strategia acestor conducători.

Cu două zile înainte de război (ca locțiitor al președintelui Consiliului comisarilor poporului, răspundeam și de flota maritimă), pe la orele 7-8 seara, m-a sunat la telefon comandantul portului Riga, I.S. Laivins: „Tovarășe Mikoiian, în port sînt vreo 25 de nave germane: unele la încărcare, altele la descărcare. Am aflat că toate se pregătesc să părăsească portul mine, 21 iunie, chiar dacă încărcarea sau descărcarea nu s-a încheiat. Vă rog să-mi indicați cum să procedez: să le rețin sau să le las să plece”.

I-am răspuns că-l rog să aștepte: trebuie să mă consult în această problemă. Am plecat imediat la I.V. Stalin. Era cu cîteva membri ai Biroului Politic. I-am relatat despre telefonul comandantului portului Riga și i-am propus să reținem navele germane, pentru că situația aduce a pregătire de război. Nu se mai întimplase niciodată pînă atunci ca toate vasele, și cele nedescărcate și cele nelăncărate, să plece din port, în aceeași zi.

Stalin mi-a spus că dacă le vom reține, Hitler va avea un pretext să declanșeze război. De aceea nu trebuie împiedicată plecarea vaselor. Am transmis dispozițiunile corespunzătoare șefului portului Riga. Greselile comise în aprecierea momentului unui posibil atac al Germaniei hitleriste și-au avut rolul lor negativ, se arată în Tezele C.C. al P.C.U.S. 50 de ani de la Marea Revoluție Socialistă din Octombrie.

Simbătă, 21 iunie 1941, seara tirziu, toți membrii Biroului Politic ne-am adunat la Stalin, în apartamentul său din Kremlin. Am făcut un schimb de opinii asupra unor probleme interne și internaționale. Ca

de obicei, Stalin considera că în perioada următoare Hitler nu va începe războiul împotriva U.R.S.S.

La scurt timp, au sosit la Kremlin și comisarul poporului pentru apărare al U.R.S.S., mareșalul Uniunii Sovietice S.K. Timosenko, șeful Marelui stat major al armatei roșii, generalul de armată G.K. Jukov, și șeful Direcției operații al Marelui Stat Major, generalul-maior N.F. Vatutin. Ei ne-au comunicat că se primiseră informații de la un transfug, un subofiter german, că trupele germane au intrat în raioanele de plecare la ofensivă și că în dimineața zilei de 22 iunie vor trece granița noastră.

Stalin s-a îndoit de veridicitatea informației. „Nu cumva au trimis intenționat transfugul ca să ne provoace?”

Dar pentru că toți erau foarte alarmați și insistam să fie luate măsuri urgente, Stalin a convenit ca „pentru orice eventualitate” să transmită o directivă trupelor, în care să arate că pe 22-23 iunie este posibil un atac prin surprindere al unităților germane, atac ce ar putea începe prin unele acțiuni de provocare. Trupele sovietice din regiunile militare de graniță erau obligate să nu răspundă la nici o provocare și, totodată, să se afle în capacitate de luptă completă.

Ne-am despărțit pe la 3 noaptea. Peste o oră, m-au trezit: era război! Imediat, toți membrii Biroului Politic s-au adunat la Stalin. Acolo am citit informația că trupele dușmane au atacat granițele noastre, au bombardat Murmansk, Liepaia, Riga, Kaunas, Minsk, Smolensk, Kiev, Jitomir, Sevastopol și multe alte orașe.

Știri alarmante de pe front

Am hotărât să declarăm imediat stare de război în toate republicile de frontieră și în cîteva regiuni centrale ale U.R.S.S., să punem în aplicare planul de mobilizare (îl analizasem încă din pri-

măvară; el prevedea ce producție urmau să furnizeze întreprinderile după începerea războiului) și să trecem la mobilizarea rezerviștilor, începînd cu 23 iunie etc.

Am căzut cu toții de acord că este necesar să se vorbească la radio despre începerea războiului. I-am propus lui Stalin s-o facă el. A refuzat: „Să vorbească V.M. Molotov”, a spus el. Neluînd în considerare toate argumentele noastre, Stalin a rămas la părerea sa. Molotov a vorbit la orele 12 00. A citit textul apelului către poporul sovietic, întocmit și aprobat în cadrul ședinței Biroului Politic al C.C. al partidului¹.

În a doua zi de război, pentru conducerea acțiunilor militare, s-a constituit Cartierul general al comandamentului suprem al forțelor armate ale U.R.S.S., transformat, la 8 august, în Marele Cartier General. Stalin a participat activ la dezbaterile acestei probleme. Am convenit ca președinte al Cartierului general să fie comisarul poporului pentru apărare, mareșalul S.K. Timosenko, iar membri — șeful Marelui Stat Major, generalul G.K. Jukov, I.V. Stalin, V.M. Molotov, mareșalii K.E. Vorosilov, S.M. Budionni și comisarul poporului pentru flota maritimă militară, amiralul N.G. Kuznetsov².

Pe lângă Marele Cartier General s-a constituit un grup de consilieri permanenți, format din mareșalii G.I. Kulik, B.M. Sapozhnikov; generalul K.A. Merețkov; comandantul forțelor aeriene militare, generalul P.F. Jigarev; generalul N.F. Vatutin, comandantul apărării antiaeriene; generalul N.N. Voronov; N.A. Voznesenski; A.A. Jdanov; L.Z. Mehliš; A.I. Mikoian și alții.

În aceeași zi, s-a constituit Comisia Biroului Consiliului Comisarilor Poporului al U.R.S.S. pentru probleme cu-

rente, în care au intrat N.A. Voznesenski, N.A. Bulganin și A.I. Mikoian. Ea a analizat problemele prioritare și a adoptat măsuri urgente, impuse de situație.

Seara ne-am adunat la Stalin. Continuau să sosească știri alarmante. Cu unele regiuni militare lipsea orice legătură. Ne-am despărțit noaptea tirziu. Am așpit puțin, apoi fiecare dintre noi s-a apucat să-și pună treburile la punct. Ne-am sunat unul pe celălalt, am telefonat la Marele Stat Major, constatînd modul în care decurge mobilizarea, trecerea industriei la producția de război, cum stau lucrurile cu carburanții ș.a.m.d.

În cabinetul lui Molotov

În cursul zilei de 24 iunie, s-au luat o serie de hotărâri importante, printre care crearea Consiliului pentru evacuare și Biroul sovietic de informații, măsuri privind lupta cu desantul parașutist și cu diversioniștii inamici etc. În ceea ce privește spatele frontului, lucrurile nu stăteau rău. Deocamdată, nu aveam complicații serioase. Rămînea însă neclară situația din anumite sectoare.

Pe front, situația se schimba literalmente de la oră la oră. În acele zile, problema nu era cum să aprovizionăm frontul, ci cum să salvăm pentru el rezervele din raioanele apusene — alimentele, armamentul, muniția și echipamentele. Milioane de oameni, un număr imens de întreprinderi industriale, resurse agricole, alimentare, diferite bunuri materiale și culturale trebuiau toate transmutate, în cel mai scurt timp posibil, din zona frontului în spatele adînc al lui.

În următoarele patru zile (25-28 iunie) am depus un volum enorm de muncă. E suficient să amintesc doar că în acele zile am elaborat și aprobat în Biroul Politic 28 hotărâri, privind cele mai importante și urgente probleme

¹ La 23 iunie 1941, textul cuvîntării lui V.M. Molotov a fost publicat în ziare. Însoțit de o fotografie mare a lui I.V. Stalin.

² La 10 iulie, președinte al Marelui Cartier General a fost numit I.V. Stalin, care, la 19 iulie, a devenit comisar al poporului pentru apărare al U.R.S.S., iar la 8 august, concomitent, și comandant suprem al armatei.

ale armatei și ale economiei de război¹.

Pe lângă munca pe care o depunea în acele zile la Biroul Politic al C.C., la Consiliul comisarilor poporului al U.R.S.S. și la Comisariatul poporului pentru comerț exterior, a trebuit să port tratative, începând din 28 iunie, cu misiunea economică engleză sosită la Moscova.

În seara zilei de 29 iunie, ne-am adunat la Stalin, la Kremlin, cîțiva membri ai Biroului Politic. Pe toți ne interesa situația de pe frontul de apus, îndeosebi din Bielorussia, unde, în ajun trupele germano-fasciste ocupaseră Minskul. Legătura cu regiunea militară Bielorussia se întreprinsese. Încă nu sosiseră vești proaspete despre situația de acolo. Nu știam decât că nu aveam nici o legătură cu trupele frontului de apus. Stalin a telefonat mareșalului Timošenko. Acesta nu i-a putut spune nimic concret cum stau lucrurile pe frontul de apus.

Îngrijorat, Stalin ne-a propus să mergem cu toții la Comisariatul poporului pentru apărare și să lămurim acolo pe loc ce e de făcut. În cabinetul lui G.K. Timošenko, se mai aflau G.K. Jukov, N.F. Vatutin și alți cîțiva generali și ofițeri din Marele Stat Major. S-a încins o discuție destul de dură. Abia atunci a înțeles Stalin cu adevărat cît de grave erau erorile cu privire la aprecierea posibilității, momentului și consecințelor agresiunii Germaniei hitleriste. Am hotărît pe loc să fie trimiși reprezentanți de răspundere ai Cartierului general pentru a lua legătura cu regiunea militară Bielorussia.

A doua zi, în jurul orei 4.00, cînd în cabinetul meu se afla N.A. Voznesenski, a sunat telefonul de la cabinetul lui V.M. Molotov. Ne ruga să trecem pe la el. La Molotov se adunaseră deja cîțiva membri ai Biroului Politic al C.C. Dezbăteau necesitatea înființării, după modelul leni-

nist al Consiliului muncitorilor și țăranilor pentru apărare, a unui organ extraordinar pentru vreme de război — Comitetul de Stat al Apărării (C.S.A.), care urma a fi investit cu putere absolută în țară. Eu și Voznesenski am fost de acord. Ne-am înțeles ca

22-23 iunie 1941. Oamenii ascultă împietriți cutremurătoarea veste: război! (Fotografia reproduce din albumul Velikaia otecestvennaia 1941-1945, apărut în 1982, la Moscova)

C.S.A.-ul să fie condus de I.V. Stalin. Am hotărît să ne ducem la el. De cîteva zile se afla la așa-numita vilă „apropiată”, în pădurea de pe Muntele Poklonni.

L-am găsit în sufrageria mică. Stătea în fotoliu. Ne-a privit întrebător, apoi a spus: „De ce ați venit?”. I se simțea tulburarea și se vedea că face un efort să pară liniștit. Molotov i-a spus, în numele tuturor, că puterea trebuie concentrată în mîna unui singur organ, care să rezolve operativ toate problemele și să organizeze mobilizarea tuturor forțelor țării pentru a rezista

agresorului. Acest organ trebuia condus de Stalin.

Stalin s-a uitat la noi ușor mirat, apoi, după o mică pauză, a spus: „Bine”.

După aceea am discutat despre componența nominală a C.S.A.-ului și numărul membrilor lui. Au existat două propuneri: să aprobăm un comitet format din cinci sau din șapte oameni. Stalin s-a pronunțat pentru a doua propunere, respectiv pentru includerea în componența C.S.A.-ului a mea și a lui Voznesenski. Nu toți cei prezenți au fost de acord cu el.

Ca să punem capăt discuției și să încheiem acest punct, am cerut cuvîntul: „Propun ca în Comitetul de Stat al Apărării să intre cinci oameni. În ceea ce mă privește, în afara funcțiilor pe care le îndeplinesc, dați-mi însărcinări în domenii ale economiei militare, în care sînt mai priceput decât alți colegi de-ai mei. Vă rog să mă numiți împuternicit al C.S.A.-ului — cu toate drepturile unui membru al C.S.A. — în domeniul aprovizionării frontului cu produse alimentare, efecte militare și carburanți”. Așa s-a și hotărît. Voznesenski, la propunerea lui, a preluat conducerea producției de armament și muniții; Molotov — producția de tancuri, iar Maļenkov — industria aviatică.

În aceeași zi, 30 iunie 1941, s-a adoptat o hotărîre comună a Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S., C.C. al Partidului comunist (b) și Consiliului Comisarilor Poporului al U.R.S.S. privind formarea Comitetului de Stat al Apărării. Dispozițiile și hotărîrile lui aveau putere de lege pe timp de război; ele trebuiau aplicate fără șovăire de toate organele militare sovietice, de partid, de comsomol, de toți cetățenii sovietici. La 1 iulie, ziarul a publicat această hotărîre.

Centralizînd conducerea țării, Comitetul de Stat al Apărării a jucat un rol extrem de important în mobilizarea rapidă și maximă a resurselor materiale și umane, în asigurarea victoriei asupra fascismului. ■

(Va urma)

În românește de
Florentina DOLGHIN

¹ În continuare, A.I. Mikoian relatează pe larg despre aceste hotărîri și directive, care mobilizau întregul popor sovietic la lupta împotriva cotropitorilor fasciști, îndemnîndu-l, în condițiile marelui pericol în care se afla patria, să-și canalizeze eforturile pentru sporirea producției de război.

EVADATUL DIN KÖNIGSTEIN (II)

COLONEL RÉMY

După cum am văzut în numărul trecut al revistei, încă din prima zi a detenției sale în fortăreața Königstein, generalul Henri Giraud a început să-și pregătească evadarea, beneficiind atât de concursul unor conaționali aflați ca și el în prizonierat, cât mai ales de sprijinul din exterior al unei întregi rețele a rezistenței.

La sfârșitul anului 1941, generalul Giraud stabilise legătura permanentă cu exteriorul și prin intermediul corespondenței cifrate, a fost elaborat un ingenios plan de acțiune. Să urmărim în continuare, într-o traducere condensată, reconstituirea publicată în revista *Historama* din aprilie-mai 1979. Notele de subsol, marcate prin sigla n.a., aparțin autorului, iar titlul și subtitlurile redacției noastre.

Un om de afaceri bine „acoperit”

Fiecare colet destinat prizonierilor din fortăreață era deschis și controlat la sosire, apoi predat caporalului Nossent și Bourquin, care îl duceau destinatarului. Cutiile de conserve făceau însă excepție; din ordinul expres al generalului Genthe, ele trebuiau deschise în prezența celui interesat, iar conținutul era vărsat într-un recipient. Caporalul Nossent a reușit să evite controlul, strecurând paznicului german, care se ocupa de deschiderea cutiilor, un pachet cu țigări Gauloises și niște ciocolată, știindu-l mare amator de așa ceva. În felul acesta, prețiosul cablu din metal a ajuns fără necazuri în minile lui Giraud.

În acest timp, cei „de afară”, după ce-și luaseră toate

Generalul Henri Giraud

informațiile, au renunțat la „Kennkarte”, a cărei eliberare implica numeroase formalități, optînd pentru un simplu permis de conducere, suficient alsacienilor pentru a călători în Germania. Un industriaș din Mulhouse, Max Schieber, a procurat 200 permise în alb, pe care le-a adus la Lyon, calitatea sa de alsacian care vorbea bine germana ajutîndu-l să le treacă pe sub nasul controlorilor de la linia de demarcație situată la Chalon pe riul Saône. Unul dintre aceste permise a fost completat de căpitanul René Israel, originar din Lorena¹, pe numele de Heinrich Greiner, avînd fotografia generalului Giraud, „preluată” în laborator, astfel încît impozanta mustață a acestuia dispăruse, iar pe nas îi apăruse-

¹ Grav rănit în cursul arestării sale de către poliția nazistă la 13 decembrie 1943, René Israel avea să fie asasinat pe patul de spital de către Gestapo, la 15 iunie 1944, în timp ce mama sa dispărea în deportare — n.a.

ră ochelari². Înainte de a pleca spre Mulhouse, Max Schieber a fost solicitat de Lecoq să procure o serie de documente menite să asigure „acoperirea” numelui Heinrich Greiner, presupus inginer reprezentant comercial de textile și domiciliat la Sainte-Marie-aux-Mines. Erau necesare scrisori de afaceri, comenzi de mărfuri, mostre etc. „Toate vă vor fi preluate”, a spus Schieber.

Sotia lui Giraud a procurat hainele necesare: a obținut un permis să meargă acasă la Dijon (în zona ocupată) și la întoarcere a adus un costum, o pereche de pantofi, o cămașă, o pijama, o cravată și un pardesiu, toate destinate să-l îmbrace convenabil pe numitul Heinrich Greiner.

Mai rămînea să fie găsit omul care să-l aștepte pe acest Greiner la gara Bad-Schandau. Acesta a fost găsit cu ajutorul lui Hélène Studler — o călugăriță lorenă, care lucrase la ospiciul Sfîntul Nicolae din Metz și, intrată într-o grupă de rezistență, reușise, grație abilității și neînfricării de care dăduse dovadă, să organizeze fuga și apoi trecerea în zona liberă a peste 2 000 prizonieri de război francezi, fapt pentru care mai tîrziu, la 18 noiembrie 1944, avea să fie citată pe ordin de zi al armatei. Avînd informații că începuse să fie suspectată de Gestapo, călugărița reușise să fugă în zona neocupată, găsind refugiu la Lyon. Aici, maiorul de Linarès i-a cerut sprijinul pentru găsirea unui voluntar apt să se ducă la întîlnirea cu generalul în gara

² Gîndindu-se că s-ar putea ca îmbrăcămintea generalului să poarte inițialele H.G. (Henri Giraud), conjurații aleseseră numele Heinrich Greiner, pentru a face să corespundă inițialele — n.a.

Bad-Schandau; ea l-a recomandat pe tânărul Ioren, și el din Metz, Roger Guerlach, care participase cu îndrăzneală și abilitate la acțiunile de salvare a prizonierilor. Contactat de conjurați, Guerlach a acceptat imediat misiunea.

Vizită la un țărăn viticultor

Printr-o scrisoare redactată în cod „Denise”, Giraud era anunțat că data evadării fusese fixată pentru 17 aprilie 1942, ora 10 dimineața. Înainte, însă ca această scrisoare să fie predată generalului, un mesaj al lui Giraud era remis generalului Baurès, fostul șef de stat major al Armatei 7, pe vremea când aceasta fusese comandată de Giraud, de către camaradul acestuia, colonelul Fèvre, recent eliberat pe considerente de sănătate din fortăreața Königstein. În acest mesaj, Giraud îi anunța pe cei din Lyon că „panglica” (în limbaj clar, cablul) era gata și că aștepta ordinul de acțiune.

În același timp, Maurice Chavaux, viticultor dintr-un cătun situat lângă riul Loue, care separa „zona interzisă” de „zona liberă” a primit vizita unui dintr-o forță săi camarazi din război; acesta i-a prezentat pe un necunoscut, „flăcău chipes”, spunându-i că este un locotenent de vinători, care în prezent pregătește evadarea din Germania a unei importante personalități. „Am venit să vă întreb dacă ați voi să mă ajutați; dar, de la bun început, pun o condiție: în nici un caz această personalitate nu trebuie să fie prinsă. Repet: în nici un caz! Vreți să-mi dați mâna de ajutor de care am nevoie?” Chavaux a răspuns: „De ce nu?” Ofițerul, pe nume Henri Derringer, a mai adăugat: „Veți primi vizita cuiva care vă va

spune unde se află persoana în chestiune, în cazul în care ea va trece pe aici”.

Henri Derringer, alsacian, făcea parte dintr-un „grup de autoapărare” condus de colonelul Vigier și se ocupa de 18 luni să reunească în Alsacia, în Lorena și în Franche-Comté voluntari gata să reia lupta la semnalul convenit. Maiorul de Linarès îi arătase lui Derringer o valiză solidă pusă pe un fotoliu din biroul său, spunându-i: „O vezi? Conține îmbrăcăminte civilă pentru un general pe care vrem să-l ajutăm să evadeze din Germania. Mai sînt în ea documente de identitate false și bani în monedă germană. Valiza trebuie predată unei persoane care îl va aștepta la Mulhouse pe generalul în chestiune. Mai trebuie verificat dacă «acoperirea» acestuia a fost serios pregătită, în Alsacia, potrivit instrucțiunilor noastre; și mai trebuie să i se asigure ascunzătorile de care va avea nevoie pînă cînd va trece linia de demarcație”.

Privindu-l în ochi pe Henri Derringer, maiorul adăugase: „În interesul cauzei, acest general se va numi Heinrich Greiner. El nu trebuie prins în nici un caz. Acceptați misiunea?” Tânărul ofițer răspunsese: „E o onoare pentru mine!” De Linarès reluase: „Perfect! Aveți zece zile pentru a duce la bun sfîrșit această misiune. Și acum, iată amănuntele”.

Cu valiza încredințată de maiorul de Linarès, Henri Derringer trecuse cu bine în teritoriul ocupat. Fără să dea amănunte lui Jean Chauvot, unul dintre membrii rezistenței din această regiune, Derringer îi spusese doar că trebuie să fie pregătit pentru orice eventualitate. El trecuse apoi clandestin frontiera „zonei interzise” unde așa cum am văzut i-a făcut o vizită viticultorul Maurice Chavaux. După aceasta, s-a dus să-l vadă, tot în „zonă”, pe amicul

său Henri Veit, care conducea la Belfort o întreprindere de transport. Cu acesta a discutat transferul valizei la Mulhouse, în Alsacia. Veit a găsit soluția: „Adjunctul meu, Hugues Buchberger e din rezistență. El dispune de o autorizație specială de trecere a frontierei, în interesul activității noastre profesionale. Prin urmare, poate să ia valiza în portbagajul motocicletei sale și s-o treacă. Consultat, Buchberger fu de acord, dar atrase atenția că autorizația lui specială de trecere nu-l scutea de controlul vamal al valizei. Ceru deci să i se spună ce se află înăuntru. „Documente false și bani germani, totul ascuns în dublură”, îi explică Derringer. Vameșul care a făcut controlul la Chalon-sur-Saône n-a văzut nimic. Restul nu pune probleme: e vorba de un costum, un pardesiou, pantofi și lenjerie de corp”.

Costumul buclucaș

Cînd deschise valiza, Buchberger făcu o grimasă, desfiind costumul: „Nimeni n-o să mă creadă cînd voi spune că așa e al meu! Evadatul vostru trebuie să fie un gigant... Nu văd decît o soluție: voi îmbrăca eu costumul, suficient mîncile de la haină și pantalonii. Dacă trag combinezonul meu de motociclist peste el, nu se mai vede nimic. În schimb, voi pune în valiză propriul meu costum. Continuînd să cerceteze valiza, Buchberger, Derringer și Veit descoperiră pijamaua adusă și ea de la Dijon de doamna Giraud. Aceasta discusese monograma cu inițialele generalului, dar se vedeau pe pijama urmele (fusesse, desigur, o precauție inutilă, întrucît falsele documente indicau numele de Heinrich Greiner, deci cu a-celeași inițiale; mai mult chiar, această precauție era de natură să atragă atenția). În orice caz, Derringer, privind inițialele, își dădu seama cine era cel ce urma să evadeze: „Ia te

uită, făcu el: H.G.... Acum pricep de ce mi s-a spus că evadatul nu trebuie lăsat ca nici un preț să fie prins”.

Cele zece zile acordate lui Derringer încă nu se scurseseră atunci când acesta s-a prezentat maiorului de Linarès pentru a raporta că își îndeplinisese misiunea.

În ziua de duminică 12 aprilie, posedînd o falsă legitimație pe numele de Georges Jon, negustor de vinuri și o autorizație de trecere aparent perfect autentică, Roger Guerlach — tinărul recomandat de călugărița Hélène Studler —, trecu fără dificultăți prin punctul de control din gara Chalon-sur-Saône. El coborî din tren la Dijon și trase la un hotel, unde prezentă un nou document de identitate care îl arăta acum ca fiind muncitor voluntar în drum spre Germania, unde urma să-și reia activitatea de electro-tehnician; purta numele de Rudiger Gasser. A doua zi, plecînd la drum, se opri la Belfort unde luă legătura cu Henri Veit¹ și după 24 ore trecu și noua frontieră care despărțea Alsacia anexată de „zona interzisă”. Dar, contrar făgăduielii lui Veit, Hugues Buchberger nu-l aștepta la sosirea trenului în gara Mulhouse. Acesta fusese reținut mai mult ca de obicei la frontieră, și cei doi nu se întîlniră decît a doua zi de dimineață, în gară, în clipa cînd trenul de Strasbourg se punea în mișcare. Recunoscînd valiza pusă pe peron, Guerlach o apucă fără să schimbe un cuvînt cu aducătorul ei și sări într-un vagon, cu un suspin de ușurare: dacă pierdea acel tren, totul s-ar fi năruit. Dar o nouă neliniște îi strînse apoi inima: oare Max Schieber, pe care nu-l văzuse niciodată, va fi prezent la întîlnirea stabilită pentru ora 9 la hotelul Terminus din Strasbourg? Po-

trivit celor convenite, el urma să aștepte într-un loc anume al cafenelei hotelului, iar Guerlach trebuia să fie recunoscut după faptul că valiza avea în mîna dreaptă calza și un jurnal în stînga și că, punîndu-și în cuier pardesiul și pălăria avea să scoată din haină o batistă albă.

**„Bună dimineța,
Heinrich!”**

Schieber era prezent la întîlnire. Salutîndu-l cordial, ca pe o cunoștință veche, el îl conduse pe Guerlach într-un alt local din apropiere; unde îi dădu o nouă sumă de bani în „Rentenmarks”, un mers al trenurilor din Germania și cartele de alimente. Adăugă și niște pachete cu țigări, care — spunea el — se puteau dovedi utile. În sfîrșit, remise lui Guerlach și o serie de hîrtii care reprezentau comenzi comerciale, precum și mostre de mătase artificială, destinate să întărească „acoperirea” numelui Heinrich Greiner. Înarmat cu toate acestea, Roger Guerlach porni la orele 17 spre Dresda, unde sosi a doua zi de dimineață.

Era joi, 16 aprilie. Își depuse valiza la biroul de bagaje de mină al gării și rătăci un timp pe străzile orașului. Nevrînd să se facă remarcat în micuța gară Bad-Schandau, pretinsul Rudiger Gasser se duse la un hotel de mîna a doua din Dresda, unde petrecu noaptea în aceeași cameră cu un matelot din marina de război germană, avînd grijă să plece de acolo a doua zi, la primele raze de soare. Din trenul în care urcă apoi, zări strănica fortăreață Königstein, profilîndu-se severă pe virful ei de munte. Coborî în gara Bad-Schandau, de unde se grăbi să facă o recunoaștere a împrejurimilor. Din punctul unde se afla, se vedeau Elba și orașelul Königstein situat pe malul opus. Un drum, paralel cu linia ferată, se pierdea în pădurea vecină. Toc-

mai pe acel drum urma să sosească generalul, la orele 13. Guerlach privi la ceas în momentul în care sirena unei fabrici de cherestea din vecinătate porni să sune: era ora 13. Dacă evadatul nu s-ar fi prezentat în ziua aceea, întîlnirea urma să fie amînată pe a doua zi. Dacă nici atunci n-ar fi venit, totul trebuia anulat. De patru ori crezu Guerlach că omul care apărea de după cotitura drumului era generalul. Dar nu era decît un trecător oarecare. Flăcăul era îngrijorat: prezența lui în fața micii gări goale risca să atragă atenția. Dar, deodată, o siluetă înaltă apără de după cotitură, înaintînd, cum avea să spună Guerlach, „cu un pas calm și măsurat”. Apropiîndu-se, dobîndi, certitudinea că acela era omul așteptat. „Înaintînd hotărît spre el, cu tonul celui ce întîlnește un vechi prieten, îi strigai, bucuros, parola: «Morgen, Heinrich!» (Bună dimineța, Heinrich!). Întinzîndu-mi mîna, el răspunse doar «Morgen!» așa cum se convenise”.

Era stabilit că, după ce se schimba într-un desîș al pădurii, generalul Giraud să ia, împreună cu Guerlach, trenul de 13.40 spre Berlin. Dar, cercetînd noul mers al trenurilor germane dat de Max Schieber, Roger Guerlach constată că acesta fusese anulat. Primul tren spre Berlin sosea abia la ora 17. Și mai era ceva: în acea perioadă a anului, copacii erau încă desfrunziți, iar Guerlach constata că drumul din pădure era destul de circulat. Consultînd mersul trenurilor, el descoperi un tren spre Praga la ora 14.09. „Vă veți schimba în tren, domnule general. Luați un bilet pentru Praga. Eu voi lua unul pentru München. Pe drum vom mai vedea”.

În trenul compus din vagoane vechi de lemn, generalul desfăcu imediat un număr din *Frankfurter Zeitung* pentru a nu trebui să intre în vorbă

¹ Arestat în ajunul eliberării orașului, Henri Veit a fost asasinat de Gestapo la 13 septembrie 1944 — n.a.

cu niște ofițeri germani instalați în același compartiment. La rîndul său, Guerlach se apucă să caute toaleta unde să poată scoate din valiză documentele pe numele Heinrich Greiner, ca și noile documente destinate să-i schimbe și lui identitatea spre a i se pierde urma. Dar vagonul, tip vechi, avea toaleta în mijloc și atât de mică încît manevra nu era posibilă. Prin semne, îl făcu pe general să înțeleagă că trebuiau să coboare la prima stație. De acolo luară un alt tren care mergea spre Boemia și care, avînd garnitura nouă, dispunea de cîte o toaletă la cele două capete ale fiecărui vagon. De îndată ce trenul se puse în mișcare, Guerlach intră într-o toaletă, își luă noile sale hîrtii de legitimație și lăsă hainele destinate generalului, împreună cu tot restul de documente furnizate de Max Schieber. Giraud intră, la rîndul său, și reapăru puțin după aceea complet transformat, fără ca vreunul dintre călătorii înghesuți pe culoar să observe schimbarea.

Un alt tren... anulat

În numărul de miercuri, 22 aprilie 1942, organul de presă al poliției criminale germane reproducea fotografia lui Henri Giraud și amprentele lui digitale sub titlul *Un general francez evadat din lagărul de la Königstein*. Publicația adăuga că se oferă o primă de o sută de mii de Rentenmarks celui care va contribui la prinderea fugărilor. Fotografia, în care chipul generalului apărea cu o respectabilă mustață, era tocmai aceea a cărei nereușită îl determinase pe generalul Genthe să vrea s-o refacă. Ea nu corespundea cîtuși de puțin cu fața rasă și dominată de ochelari a respectabilului domn Heinrich Greiner, inginer textilist.

Poliția criminală nu așteptase de altfel data de 22 apr-

lie pentru a porni vinătoarea, informat fără întîrziere de evadarea generalului Giraud, pe care o considera ca o ofensă personală, Hitler ordonase să nu se precupească nimic pentru ca fugarul să fie împiedicat să iasă din Germania. Roger Guerlach își dăduse seama că urmărirea începuse atunci cînd, supraveghind mișcările pe peronul gării Nürnberg, văzuse doi ofițeri S.S. însoțiți de doi ostași înarmați și de doi polițiști în civil, urcînd în vagonul în care se afla și Giraud. Cînd sosiseră la destinație în micuța gară din Boemia, Guerlach sperase să prindă trenul de München, care ar fi trebuit să plece peste o jumătate de oră. Dar și acest tren fusese anulat. În această situație, el îi spusese lui Giraud: „Trebuie să modificăm complet planul, întrucît filierele stabilite pentru a vă conduce în zona liberă nu rămîn în vigoare decît 48 ore. Văd că la ora 16 aveam un tren pentru Nürnberg, de unde, via Stuttgart, putem ajunge la Strasbourg. După mine, e cea mai bună soluție, deoarece am trecut deja 48 ore de cînd ați ieșit de la Königstein și nu ne aflăm la mai mult de 250 kilometri de fortăreață”. Generalul se urcase, așadar, într-un vagon de clasa a doua, în timp ce Guerlach se instalase într-un compartiment de a treia. De acolo zărise în gara Nürnberg, urcînd în vagonul generalului pe cei doi S.S.-iști, însoțiți de soldați înarmați și de civili care miroseau a Gestapo de la o poștă. În vagonul lui, Giraud observase un locotenent din Afrika Korps. Trăgîndu-i corespunzător salut nazist, Giraud ceruse permisiunea să ia loc pe fotoliul liber din fața lui. Apoi, remarcînd că vecinul nu avea nimic de citit, îi oferise o revistă pe care o cumpărase pe drum. Aceasta îi permise să angajeze o discuție amicală cu ofițerul tocmai în clipa cînd începea controlul în vagon. Exact cînd echipa de control intra în compartiment, iar cei doi soldați barău ușa, el făcea un

cald elogiu lui Rommel, comandantul lui Afrika Korps. În timp ce alți pasageri dădeau legitimațiile, pretinsul Heinrich Greiner profetiza cu „convingere” că Rommel se va dovedi mai norocos ca Alexandru Macedon, depășind Indul și dînd mîna, în India, cu vitejii aliați japonezi. Cînd controlul ajunsese la el, dusese mîna la buzunar pentru a-și scoate documentele, dar S.S.-istul îl oprise cu un salut respectuos: „Heil Hitler, stimat domn”. „Heil Hitler, domnule locotenent-major”, răspunsese plin de condescendență generalul Giraud, reluîndu-și conversația cu luptătorul din Afrika Korps.

Trenul oprise în gara Stuttgart la ora 23.30, în timp ce ploua cu găleata. Primul tren spre Strasbourg pleca la 5 dimineața: în schimb, spre Metz era un altul la ora 1.15. „Eram nehotărîți, povestește Guerlach. Dacă plecam spre Strasbourg, însemna să luăm calea cea mai scurtă; dar asta ne obliga să stăm pe loc aproape șase ore. Dacă porneam la Metz, plecarea era rapidă, dar, la capătul drumului, ne așteptau primejdii mari, căci, fără îndoială, acolo unde Giraud fusese comandantul regiunii militare, înainte de război, paza era strasnic întărită, nemții fiind siguri că generalul ar fi putut găsi ușor acolo sprijin și găzduire. Stăteam și ne frămîntam ce să facem, cînd un incident grăbi luarea unei hotărîri. Descoperisem un individ în civil, care ne privea cu insistență și pe care talia înaltă a tovarășului meu de drum parea să-l intereseze foarte mult. Individul, îmbrăcat cu un impermeabil de culoare bej și cu o pălărie din fetru moale, nu ne lăsa nici o îndoială: era de la Gestapo... Firește, nici o ezitare nu mai era permisă; aveam să luăm primul tren, adică cel spre Metz”.

Încă de la plecarea sa din Lyon, Roger Guerlach trăia într-o tensiune nervoasă extraordinară. După o săptămînă de emoții, flăcăul se simțea epuizat în acea noapte de sîmbătă 18 spre duminică 19 aprilie, cînd călătorea cu generalul în trenul de Metz. El își aminti că, înainte de plecare, călugărița Hélène Studler

ti pusesă în valiză un flacon cu o soluție medicinală, spunându-i că e un excelent stimulent. Dar, avertizase ea, este foarte tare, nu trebuie depășită doza de trei linguri de supă pe zi. Căutând doctoria, nu mică îi fu uimirea constatând că flaconul era gol. Generalul, surizător, îi explică: „Mi-era sete și am găsit această limonadă care mi s-a părut atât de plăcută la gust că am băut, dintr-o înghițitură, toată sticla”. Guerlach rămase astfel cu buzele umflate. În gara Landau, cei doi călători coborîră și schimbă trenul după o așteptare de două ore. În timp ce era confundat în lectura ziarului *Völkischer Beobachter*, generalul Giraud auzi pe o alsaciană care, arătîndu-l șefului ei, spunea încet acestuia în franțuzește: „Ferește-te de tipul ăsta; uite ce mustră de prusac are!”

„Cel de-al patrulea partener a sosit”

După sosirea la Strasbourg, el se instală confortabil într-un compartiment de clasa întâi în trenul pentru Mulhouse, în timp ce Roger Guerlach se urcă, potrivit consemnului ce-i fusese dat, la clasa a doua. „E în regulă?”, îl întrebă două ore mai târziu Max Schieber, care, de 48 ore venea în gară la sosirea fiecărui tren de la Strasbourg. „E în regulă!”, răspunse Guerlach, arătînd spre vagonul următor; e în spate”. Cei doi se îndreptară spre ieșire, unde se opriră, așteptînd să se scurgă valul de călători. Cînd ultimul dintre aceștia trecu de controlul feroviarilor, Guerlach strigă stupefiat: „Extraordinar! Unde o fi?... A urcat totuși în tren, la Strasbourg... L-am văzut cu ochii mei... A așteptat pînă ce controlul polițienesc a trecut de vagonul lui și apoi s-a urcat”. Max Schieber avu o idee: „Atenție, gara mai are o ieșire... Acolo!” Luîndu-și picioarele în spinare, Guerlach alergă la ceaaltă poartă, dar reveni, uluit și disperat: generalul Giraud se volatilizase literalmente între Strasbourg și Mulhouse.

„Și totuși — gema Roger — l-am văzut! L-am văzut cu ochii mei, urcînd în vagonul lui, după ce a trecut controlul poliției”.

Era adevărat. La sosire la Strasbourg, Giraud și-a spus că n-ar fi rău să intre puțin la frizer, negîndîndu-se că era duminică și — pe de-asupra — ziua de naștere a lui Hitler. Găsind frizeria închisă, generalul se resemnase, aranjîndu-se puțin la lavaboul de la toaletă, după care revenise pe peron. Acolo așteptase ca poliția să-și termine controlul la vagonul său, după care urcase și el, liniștindu-l, astfel pe Guerlach, care privise tot timpul prin fereastra vagonului său. În urma acestei întîmplări, bravul Roger se plimba în sus și în jos pe peronele gărilor pe unde treceau, neurcîndu-se în tren decît în ultimul moment. Dar, la un moment dat, zdrobit de oboseală, se așezase în compartiment, permițîndu-și un moment de destindere. Generalul, nevăzîndu-l, bănuise că fusese împiedicat de controlul poliției să vină la tren și se hotărîse să coboare în gara orașului Selestat, în așteptarea trenului următor, de unde spera să-l vadă coborînd pe tovarășul său de drum. Dar, la Selestat i se spusese că trenul care figura în tabelul de călătorii fusese suspendat și că următorul de la Strasbourg spre Mulhouse nu avea să sosească decît după multe ore, urmînd să ajungă la destinație doar la orele 23. Dezorientat, Giraud se dusesese la hotel, unde își plătise o cameră pentru noapte, după care, ca să omoare timpul, asistase, pe stadionul municipal, la o partidă de handbal dintre echipa poliției din Strasbourg și reprezentativa jandarmeriei motorizate din Selestat.

Obosit, în pofida medicamentului Hélènei Studler, a revenit, după meci, la hotel, s-a urcat în cameră, s-a întins pe pat și a adormit. S-a trezit brusc abia la 20.45. Stupefiat, hotelierul l-a văzut pe „Herr Greiner”, care plătiese camera pe toată noaptea, trecînd ca o săgeată prin fața lui, cu valiza

în mînă, alergînd spre gară. Aici, generalul a sărit în ultima clipă în tren și — la ora 23 — a descins în gara Mulhouse, unde, firește, nu-l aștepta nimeni. Reținuse însă adresa mamei lui Max Schieber, desprîe care Roger Guerlach îi spusese că avea să-l găzduiască. Dar cum să descopere noaptea acea Rue du Reservoir (Strada Rezervorului) care, în plus, avea în mod sigur și numele schimbat cu o denumire germană? Amintindu-și că, înainte de război, dormise odată în acest oraș, la Hotel Europa, hotărî să se ducă acolo pentru a aștepta pînă a doua zi. Și-a lăsat, deci, valiza la „bagaje de mînă” și s-a dus la hotel. Să fi ghicit oare recepționarul de noapte că acest pasager fără bagaje e un personaj căruia Gestapoul ar fi încintat să-i pună unele întrebări? Fapt e că el l-a întrebato: „La ce oră doriți să fiți sculat? Să știți că poliția vine la 6 dimineața să strîngă fișele pasagerilor”. Sculat la 5, generalul s-a îmbrăcat de grabă și la ora 6.30 suna deja la poarta casei mamei lui Schieber. O doamnă în vîrstă păru la intrare. Era — așa cum avea să afle mai târziu — mătușa lui Schieber, doamna Elise Rapp. Surprinsă, ea l-a privit prin gratiile porții pe vizitatorul matinal. „Iertați-mă, doamnă, s-a scuzat Giraud, nu cumva așteptați, ieri, pe cineva?”. Prudentă, doamna a răspuns: „Nu știu nimic, domnule!” Dar, după o clipă, recunosînd pe vizitator, după descrierea ce i-o făcuse nepotul său Max, femeia a revenit: „Adică da, știu, intrați, domnule! Și repede!” Cîteva minute mai târziu, doamna Cécile Schieber, mama lui Max, telefona fiului său spunîndu-i: „Cel de-al patrulea partener a sosit!”.

Punînd jos telefonul, Max Schieber alergă la cel de-al doilea etaj al casei sale și bătu la ușa camerei unde dormea Roger Guerlach: „Scoală, strigă el. Partida are loc astă-seară”. ■

(Va urma)

Introducere, selecție
și versiune românească:
Leon SĂRĂȚEANU

CURSA SPRE ROMA (IV)

DAN KURZMAN

„Generalul Mark W. Clark
C.G. al Armatei 5
A.P.O. 464, U.S. Army
1 iunie 1944
Dragă mamă,

Am primit scrisoarea ta din 14 mai în timpul
bătăliei disperate din sudul Romei. Cred că
te-ai bucurat de succesele Armatei 5 în aceste
ultime săptămâni. Rezultatele sînt glorioase.
Acum luptele sînt foarte grele, dar fac tot po-
sibilul pentru a învinge ultima rezistență a inami-

cului dinaintea Romei. Sper să-i venim repede
de hac.

Ce bine că nu le-ai spus nimic ziariștilor
despre vizita mea din aprilie!¹ Știi, din pricina
isprăvilor armatei mele, toți sînt cu ochii pe
mine și trebuie să fiu atent să nu depășesc
măsura.

Sper să mă reîntorc curînd și să mă odih-
nesc lîngă voi toți.

Cu toată dragostea,
Wayne”.

0 zi mare

Scrisoarea comandantului
Armatei 5 americane către
mama lui reflectă tensiunea
care domnea pe frontul din Ita-
lia la 1 iunie 1944: trupele alia-

te lansaseră ultimul atac. Nu
mai rămăseseră de învins decît
două obstacole importante; ge-
neralul Lucian K. Truscott jr.,
comandantul Corpului 6 ame-
rican, trebuia să cucerească
Velletri, apărât de Divizia 36
germană pe Via Appia — Dru-
mul național 7 (în continuare

DN 7), iar compatriotul său,
generalul Geoffrey Keyes, co-
mandantul Corpului 2, urma
să ocupe Valmontone pe Via
Casilina — Drumul național 6
(în continuare DN 6), apărât
cu îndrjire de către Divizia
blindată „Hermann Göring”.
Dacă germanii nu ar fi reușit,

¹ Despre călătoria secretă a ge-
neralului Clark în S.U.A. s-a relatat
în Magazin istoric, nr. 3/1986.

doar printr-o minune, să le țină piept amindurora, era clar că, pînă la sosirea Armatei 8 britanice, una din aceste două forțe americane avea să-și croiască, prima, drum spre Roma. Mark Clark avea deci sorți de izbîndă.

Unul sau doi kilometri la zece minute

Pe 3 iunie, posturile de radio transmit o declarație a generalului Henry Maitland Wilson, comandantul forțelor aliate din Mediterana: „Nu se vor duce lupte de stradă în Roma, decît dacă germanii o vor apăra”. Or, germanii înșiși nu știu încă dacă vor rezista în oraș sau dacă îl vor distruge în lupte și sabotaje de ariergardă înainte de a-l abandona. Numeroase edificii publice, apeducte, poduri, alte instalații, sînt deja minate. Peste 100 kg de nitroglicerina se află în centrala telefonică din Palatul Viminal, o cantitate suficientă pentru a arunca în aer tot cartierul. În aceeași zi, generalul Heinrich von Vietinghoff, comandantul Armatei 10 germane, telefonază la cartierul general al mareșalului Kesselring, comandantul-șef al armatelor din Italia. Vrea să știe dacă a fost luată decizia majoră: va trebui, sau nu, să apere Roma.

— Nu s-a luat încă nici o decizie, i se răspunde. Führerul însuși va hotărî.

Așteptînd ordinul lui Hitler, Kesselring permite rămășițele Armatei 14 să se retragă. În timp ce luptele vor face ravagii în oraș, grosul trupelor ar putea să stabilească o nouă linie de apărare, mai în nord. Către ora 16, Kesselring îi telefonează direct lui Hitler. Îi declară fără menajamente că situația e disperată, că germanii trebuie să se retragă. Speră că nu va fi nevoit nici să apere, nici să distrugă Roma. Conform relatărilor ulterioare ale colonelului S.S. Eugen Dollmann, convorbirea este furtunoasă. Puțin după 16.15 mareșalul îl cheamă pe generalul von Vietinghoff și-i transmite dispozițiile lui Hitler — date

sub constrîngerea situației militare:

— În privința Romei, Führerul spune că nu e necesar să ne luptăm nici în oraș, nici la periferiile lui.

În zorii zilei de 4 iunie, Kesselring distribuie tuturor ofițerilor un memorandum prin care-i anunță că Führerul a dat ordin să nu se dea lupte de stradă în Roma, „acest important loc al antichității”. Kesselring apreciască că, la toate nivelurile, din considerente artistice, pilula înfrîngerii avea să fie înghițită mai ușor; este, de altfel, singurul argument capabil să-i calmeze pe cei mai singeroși dintre naziști: aceste brute se fălesc de a fi o elită deosebit de sensibilă la orice formă de artă!

În acest timp, cursa aliaților e în plină desfășurare. Simțămîntul că linia de sosire este atît de aproape e pe cale să transforme războiul într-o competiție sportivă punctată de scene de carnaval. Ici, cîțiva americani blocați de un baraj inamic s-au dat jos din mașini și îmbrățișează pămîntul tăvălindu-se în praf. Comentează întrecerea cu exuberanța crainicilor care transmit victoria echipei lor într-un meci de fotbal. Colo, o automitralieră nazistă a pătruns, din greșală, într-o coloană de tancuri americane; șoferul ei claxonează disperat, în vreme ce ofițerul, în picioare în turelă, îi blestemă pe conducătorii de blindate care nu se aliniază pentru a-l lăsa să treacă. Strigă tot timpul în nemțeasca lui pînă cînd e făcut să înțeleagă că e prizonier! În altă parte, un german apărut de pe un drum mărginaș împinge un cărucior plin cu batoane de ciocolată. După ce e arestat — și ușurat de comoară — se așază pe marginea șanțului și începe să plîngă. Peste tot, mici grupuri de soldați germani, complet buimăciți, merg la întîmplare, fără să se sinchisească de zgomotoasele coloane motorizate care îi depășesc.

Unitatea de blindate a colonelului Hamilton Howze, din cadrul Corpului 2 armată americană, e în fruntea convoiului de pe DN 6. Tancurile lui întîmpină o rezistență serioasă din partea ariergărzii germane

și pierde un timp prețios oprindu-se din cînd în cînd ca să tatonaze terenul. Din acest motiv, în pofida faptului că flancurile sînt complet descoperite, trimite în frunte un pluton însărcinat să „curețe” terenul. Cînd își dă seama că primul tanc e amenințat cu distrugerea, se găsește în fața unei probleme de conștiință. Într-un raport ulterior a scris că i-a fost extrem de greu să recurgă la astfel de misiuni sinucigașe. Dar, în acest fel, cu prețul cite unui singur tanc a putut avansa unul sau doi kilometri la fiecare zece minute. El a precizat: „Detestăm să-i văd pe acei oameni murind, dar continui să cred că sistemul merita sacrificii”.

Ca într-un western mediocru

Unitatea lui Howze face parte din Corpul 2 armată americană comandant de Keyes. Temîndu-se ca Truscott, în fruntea Corpului 6 și înaintînd pe DN 7, să nu-l depășească, Keyes organizează o patrulă de elită — 60 oameni în 16 jeepuri¹, reprezentînd fiecare unitate din Corpul 2. Ordin: „Întrați în Roma. Cu orice preț”. Și ca să fie sigur că lumea întreagă va afla despre Corpul 2 că a ajuns primul în Roma, alătură patrului și un cineast, doi fotografi și

¹ Creat de firma americană Wyllis-Overland, Jeepul a fost cea mai răspîndită mașină ușoară de luptă a armatelor aliate. În timpul războiului lui (au fost construite aproape 635 000). Numele vehiculului era o combinație între G.P. — inițialele sintagmei *General Purpose*, „scopul tuturor”, un fel de parolă în S.U.A. în timpul războiului, și numele unui îndrăgit personaj din filmele de desene animate, Eugen the Jeep, micul rozăr, însoțitorul lui Popeye marinul, creat de Walt Disney și binecunoscut fiecărui american ca fiind asociat cu faptele de bravură.

Jeepul cîntărea 1 400 kg, dispunea de un motor de 54 C.P. și de o autonomie de 350 km. Mașina și-a dovedit eficiența atît ca vehicul de recunoaștere și transport, cît și ca ambanță sau în tractarea pieselor de artilerie ușoară.

La începutul lunii ianuarie 1986, American Motor Corporation a hotărît încetarea producției autovehiculelor din generația Jeepului. Într-o 1941-1986 au fost produse peste 2 000 000 mașini Jeep.

un ziarist! Căpitanul Taylor Radcliffe, din Special Service Force (SSF) 1 e numit ad-hoc comandant. E celebru pentru curajul și ingeniozitatea dovedite. Cu nouă luni în urmă, fusese prins de germani și bătut cu sălbăticie; rezistase și nu răspunsese la nici una din întrebările lor. Când un obuz al aliaților căzupe pe casa în care era ținut prizonier, evadase și reușise să se întoarcă la camarazii lui. Acum pînă dește momentul cînd va putea țîșni din colană pentru a se situa în fruntea convoiului.

Dar Truscott nu e încă dispus să se dea bătut. I-o spune clar lui Michael Chinigo, corespondentul lui *International News Service*, atașat pe lîngă Corpul 6 armată, cînd acesta sosește, în jurul orei 23, la postul său de comandă... după ce participase la o conferință de presă convocată de Keyes. Pe un ton grav, Keyes declarase că a doua zi dimineața Corpul 2 va fi la porțile orașului și că generalul Clark va fi prezent la această intrare triumfală. Chinigo își face bagajele pentru a se muta în tabăra lui Keyes, cînd Truscott, morocănos, îl avertizează:

— Dacă vrei să fii primul ziarist la Roma, rămii cu noi, fiindcă oamenii mei sînt mai rapizi.

Surprins de o astfel de asigurare, Chinigo se conformează.

Truscott consideră că Divizia 1 blindată a generalului Harmon va fi cel mai bun „deschizător de pîrtie”. O „împinge”, așadar, punînd la bătaie toate mijloacele, pe DN 7. Îi repetă lui Michael Chinigo care-l însoțește:

— Dacă mai vrei să fii primul ziarist la Roma, ține-te după tancul din fruntea acestor coloane.

Tocmai atunci, generalul Harmon se apropie cu o hartă militară desfășurată. Din spatele unui mic depozit pierdut în cîmp o mitralieră împrăște gloanțe. Imediat, un tanc Sherman strîvește construcția cu neamț și cu mitralieră cu tot. Cei doi generali, care se aruncaseră la pămînt, se ridică... ușor sîfonați în amorul lor propriu. La o zvîrlitură de băț de gloria Romei, era cît pe-acî să fie omorîți. Ca într-un western mediocr!

Vina căpitanului Planès

La rîndul lor, francezii nu vor nici ei să abandoneze cursa. Sînt însă perfect conștienți că nu o vor putea cîștiga decît într-un mod clandestin, pentru că generalul Juin refuză să încalce ordinele lui Clark. Căpitanul Pierre Planès nu este însă omul care să se împiedice de niște formalități. Majoritatea forțelor franceze trebuiau să înainteze spre Roma, descriînd un larg arc de cerc, care le obliga să traverseze munții din est. Dar Planès și blindatele lui năvălesc ca niște pirați direct pe DN 6, ajungînd și întrecînd diverse unități americane. La 15 km de oraș sînt blocați însă într-un ambuteiaj. Planès decide să părăsească drumul național și să continue deplasarea pe unul paralel, mult mai prost, în schimb liber. Și mai decide că el, cu sau fără ordin, el personal, va fi primul în Roma.

În zorii zilei de 4 iunie, căpitanul Taylor Radcliffe se trezește într-un studio cinematografic de la periferia orașului. Cu cei 60 oameni ai săi din Corpul 2 selecționați de Keyes petrecuse noaptea fără să mai înainteze; era prea periculos să pătrundă pe întuneric în labirintul străzilor mărginașe. Dar, cînd cineva li semnaleză apropierea unui alt convoi — însoțit de o mulțime de zia-riști și fotografi — începe să avanseze pe via Tuscolana. La cele dintîi raze ale aurorei, Radcliffe, în primul din cele 16 Jeepuri, zărește în fața lui un viaduct care duce pînă în inima cetății. Bănuiește că e minat și, într-adevăr, geniștii secționează firele unei importante încercături explozive. Apoi, patrula sa intră în Roma prin poarta S. Giovanni, nu departe de basilica S. Giovanni în Laterano.

E 4 iunie, ora 6 dimineața. Cineastul începe să filmeze detaliile momentului istoric, cînd o violentă salvă de împușcături îi forțează să dea înapoi. Întreaga zi sînt ținuți la respect și împiedicați să repună piciorul în oraș.

Nu fusese o intrare triumfală, dar, fără doar și poate, Radcliffe a fost primul ofițer aliat ajuns la Roma.

25 minute mai tîrziu, un alt ofițer din SSF 1 conduce o patrulă de-a lungul unei căi ferate pînă aproape de centru. Repede, sînt și ei siliți să bată în retragere. Această patrulă făcea parte din unitățile blindate de avangardă comandate de Howze. Aproximarea lor îl determinase pe Radcliffe s-o ia la picior. În următoarele două-trei ore, avansează și alte unități în interiorul orașului, dar tot fără să pătrundă pînă în centrul istoric propriu-zis. Într-o confuzie totală, generalii Marshall și Eisenhower sînt anunțați că Divizia 88 americană ar fi sosit prima la Roma. Pentru moment, performanța lui Radcliffe e trecută sub tăcere pur și simplu din necunoștință de cauză.

La Roma domnește aceeași fierbere. La Vatican, în camerele rezervate ministrului plenipotențiar britanic pe lîngă Sfîntul Scaun, membrii legației se îngheșuie în fața unei ferestre care permite o vedere panoramică asupra Romei. Toate privirile scrutează străzile pe unde atîția germani au fugit în aceste ultime zile. Pentru moment, străzile și orașul par pustii. Toți așteaptă încordați și tăcuți, tulburați de amintiri dureroase. În fine, zăresc ceva mișcîndu-se; s-ar zice că e un șir de furnici. În venerabila clădire răsună chiote de bucurie. Diplomați, ofițeri și preoți aplaudă, se felicită, rîd nebușește, se bat cu palmele pe spate:

— Americani!

Americani? Fără știrea nimănui, Pierre Planès intrase, pe la 9 dimineața, în Roma... și reușise să se strecoare pînă în centrul istoric al orașului unde, acum, oamenii lui alcătuiau primul — și singurul! — contingent aliat. Ei fuseră văzuți de la fereastra Vaticanului. Abandonînd carele blindate pe șoseaua desfundată pe unde o apucase, Planès și ostașii săi conduseseră un șir de Jeepuri pe străzile straniu de goale ale bătrînei Rome pînă sub zidurile Vaticanului. Deși aproape toate stourile erau trase, soldații aveau impresia că, din spatele

fiecăruia, ochi nevăzuți îi pîn-deau. Poate romanii credeau că e vreo patrulă germană!

Jeepurile franceze ajung în Piazza di Venezia. Grupul lui Planès face un tur și pleacă, pe același drum pe unde venise, spre locul unde își lăsase tancurile. Ajuns acolo, puțin după prînz, Planès află de la ofițerul căruia îi încredințase tancurile spre păstrare că generalul de Monsabert, comandantul Diviziei 3 algeriene, fusese furios cînd aflase că unitatea lui (care aparținea acestei divizii) pătrunsese în Roma fără ordin.

— Vrea să vă vadă imediat, îi spune ofițerul. Fericea lui Planès se spulberă dintr-o dată. Dă goana la cartierul general. Îl salută spăsit pe general, care are un aer morocănos.

— Planès, latră Monsabert, meriți 60 zile de carceră.

Așa era! Ce-avea să zică Clark?

Planès își studiază atent bocancii. Generalul vine furios către el... îl strînge la piept și-l sărută pe amîndoi obrazii:

— Dar meriți și să te îmbrățișez!, îi spune surizînd pe sub mustățile cărunte.

O misiune specială

Între timp, generalul Frederik, comandantul unității SSF 1, conduce o bălăie pe DN 6; într-o mașină apare generalul Keyes.

— Ce te refi aici?

— Nemții!

— Peste cît timp crezi că vei putea intra în oraș?

— Nu înaintea serii. Mai sînt cîteva cuiburi de mitralieră pe care trebuie să le distrug.

— Generalul Clark vrea ca la ora 16 să fie în oraș.

— Da?! Și pentru ce? (pune această chestiune cu tonul cu care un altul ar fi întrebat: „Are vreo întîlnire?”)

— Trebuie să se fotografieze!

Frederik se întreabă dacă Keyes vorbește serios. Totuși răspunde:

— Spune-i generalului să-mi dea o oră. Dar nu se poate împiedica să adauge:

În balconul reședinței Ducelui, sergentul american John Vita salută victorios

— De ce e Clark așa de nerăbdător?

— O.K., îi răspunde, gîndindu-se la Normandia, Keyes; cred că trebuie să aranjăm astfel ca eliberarea Romei să apară în ziare cît mai curînd.

Cam la aceeași oră, un Jeep în care se află trei bărbați pătrunde, pe căi ocolite, în Roma. Unul dintre ei este François de Panafieu, însărcinat de Juin cu o misiune specială. Generalul de Gaulle

era de părere că Istoria nu putea uita Franța într-o zi atît de frumoasă. Îi ordonase deci lui Juin ca, prin orice mijloace, să-i înmîneze o scrisoare personală papei, înainte ca acesta să vină în contact cu ceilalți aliați. Vaticanul întreținea relații cu Vichyul, care, la rîndul lui, arătase un mare respect Bisericii. De Gaulle ținea să-l asigure pe Pius XII că e un creștin loial. Și să-l determine astfel să susțină Franța liberă.

— Vrem să ne ducem la Vatican, îi spune Panafieu unui tînăr italian. Poți să ne arăți drumul? Băiatul îi conduce de pe scara mașinii. Aliații nu s-au aventurat încă pînă în centru, care e pustiu. La o răscurce, le iese în față un grup de germani. Șoferul frînează brusc. Panafieu își descarcă pușca. Lovit mortal, un german cade. Jeepul accelerează, trece printr-un zid de foc și gonește, cu cauciucurile dezumflate, pînă la locuința ghidului. Hotărîsc să rămînă acolo pînă va trece pericolul. A doua zi dimineața, Panafieu ia legătura cu cardinalul Tisserant, care-i promite că va înmîna deîndată scrisoarea papei. Mai tîrziu, Panafieu va primi crucea de război, deoarece își riscase viața pentru ca papa — și Istoria — să știe că francezii fuseseră printre primii în bălăie destinată salvării Romei.

Conform sfatului lui Truscott, Chinigo, de la *International News Service*, urmărește tancul din capul Diviziei 1 care coboară pe DN 7 spre Roma. Deodată, Chinigo vede un soldat german instalîndu-și mitraliera în spatele unui tuș. Îi ordonă șoferului să oprească, sare din mașină cu pușca în mînă, fuge către individ și-i strîgă pe nemțește:

— Nu trage! Războiul s-a sfîrșit! Vino cu mine și n-ai să pățești nimic; sînt ziarist.

Neamțul ridică mîinile și se urcă docil în spatele mașinii. Între timp, tancurile au dispărut. Chinigo îi spune șoferului să nu-și bată capul și să dea zor spre Roma. Deși ziarist, Chinigo a făcut un prizonier.

În aceste clipe cînd aliații intrau, în fine, în Roma, Chinigo ținea cu tot dinadinsul să fie primul slujitor al presei

în orașul eliberat. Și reușește. La ora 16 îi ordonă șoferului să-l ducă la Hotel Piazza, unde știa că urmau să fie găzduiți corespondenții de presă. Jeepul traversează orașul în viteză. Pe Corso sînt blocați de o mulțime de germani, care se retrag în goană. Prizonierul din spate tace milc. Ajuns la hotel, Chinigo bate în ușa de sticlă; un om de serviciu îi face semn că nu poate intra. Buzele lui articulează clar: — *E chiuso!* Ziaristul îi arată insigna americană de pe caschetă și articulează și el: — *A-me-ri-ca-no!*

Buimăcit, omul îi face semn să intre prin spate. Cîteva minute mai târziu, Chinigo, cu arma sub braț, îi explică unui funcționar că hotelul va fi cartierul general al întregii prese aliate. Semnează în registru și rezervă pentru el și „anturajul” lui apartamentul regal.

Un prizonier incomod

Totuși Chinigo are o problemă: prizonierul. Nu putea să-l predea autorităților militare pentru că acestea nu intraseră încă în oraș sau, cel puțin, nu în cartierul respectiv.

— Chemaiți un polițist italian, îi cere portarului.

Dar nici unul nu e de găsit. Străzile sînt goale, cu excepția cîtorva grupuri de nemți fugind care încotro. Păstrează cîteva timp prizonierul într-una din camerele apartamentului regal, apoi decide să iasă și să caute el însuși un polițist. Împreună cu șoferul și cu neamțul se duce la postul cel mai apropiat, în via Veneto, și-i cere polițistului de gardă să-l găzduiască pe prizonier o noapte. Dar italianul, de frică să nu fie amestecat în cine știe ce încurcătură, refuză politicos. Chinigo, blestemînd, se întoarce la mașină, ferm hotărît să găsească pe cineva care să-i ia neamțul de pe cap. Trecînd prin fața Hotelului Excelsior își amintește deodată că acolo e sediul Cartierului general german. Imaginația de ziarist îi se aprinde. Jeepul se oprește și... Chinigo intră. Îi salută, sigur de el, pe cei patru ger-

mani care fac încă de gardă și se adresează recepționarului:

— Sînt un ziarist american. Aș vrea să-l văd pe generalul Maelzer (comandantul german al Romei).

Apatic, ca și cum ar fi supraviețuit, printr-o minune, sfîrșitului lumii, germanul bombăne:

— Mă duc să văd.

După cîteva timp, se întoarce. Generalul Maelzer regreta enorm că nu putea primi un american. Se pregătea să plece. Îl sfătuiă pe vizitator să părăsească hotelul dacă nu cumva voia ca germanii să-l rețină.

Chinigo ridică din umeri și profund decepționat — din punct de vedere profesional — se urcă în mașină. Prizonierul lui îl așteaptă pașnic. Și totuși cu ajutorul celor din garda generalului Maelzer, care erau înarmați, ar fi putut ușor să fugă sau... să inverseze rolurile. La Piazza, ziaristul se

destinde la o masă veselă cu refugiați italieni care se ascundeau în hotel. Prizonierul mănîncă singur în luxoașă cameră în care Chinigo, în așteptarea aliaților, a trebuit să-l închidă. Imediat după masă, ziaristul se culcă. Ziua, trepidantă și insolită, îl epuizase.

În aceeași seară, Peter Tompkins, un ofițer american trimis de OSS (Oficiul Serviciilor Strategice) cu cîteva luni înainte la Roma, pentru a organiza o rețea, îi așteaptă nerăbdător pe cei cu care întreținuse — cu prețul unor mari eforturi și sacrificii — legături neîntrerupte prin radio. Aude copiii strigînd și iese pe stradă. O fetiță îi explică:

— Sînt la Sf. Pavel!

— La mănăstire? Cine, americanii? Ești sigură?

— Da, da; mi-au dat o cutie de conserve cu un fel de boabe de fasole într-un sos roșu.

O rație — Cl, gîndește Tomp-

5 iunie 1944, ora 8: la bordul Jeepului său, generalul Mark Wayne Clark intră în Roma

kings; nici o îndoială, numai americanii puteau îndrăzni să distribuie astfel de conserve, imposibil de mâncat, unor inocenți. Și se precipită spre piața Venetiei. Luminat de flacăra de la mormîntul soldatului necunoscut, un șir lung de camioane și Jeepuri pătrund în piață. Mulțimea se agită în jurul lor. Dar, dintr-o dată, Peter Tompkins simte că e ridicol să le apară înainte în costumul lui civil, murdar și prost croit, nebarbierit și nepieptănat cum este, ca să le spună cine e și prin cîte trecuse. Și totuși nu poate rezista tentației de a i se adresa unui tânăr locotenent:

— Vă rog... ați putea... să-mi dați o țigară? N-am fumut o țigară americană de cinci luni.

Locotenentul îi întinde o Lucky Strike.

Întîrziere la Municipio

5 iunie, ora 7.30. La fel ca altă dată, sute de oameni se îmbulzesc în Piazza Venezia din inima Romei. Toate privirile sînt ațintite asupra faimosului balcon al bătrînului palat. Un om în uniformă își dă ıfose, salută cu brațul ınfins, își pune mîinile ın șold și măsoară, de sus, mulțimea ın extaz. Urlă cît poate, mai-muțărindu-l pe Mussolini:

— Victorie! Victorie! Victorie!

Mulțimea rîde și aplaudă; oratorul continuă ıntr-o italiană stîlcită:

— Nu pentru Mussolini, nici pentru fasciști sau nemți, ci pentru aliați!

Aclamații și strigăte cutremură piața. Din balcon, sergentul John A. Vita salută grațios „bunul său popor”. John Vita și-a ținut promisiunea făcută mamei sale, de origine italiană: „O să fiu printre primii soldați americani care vor ajunge la Roma! O să mă cațăr ın balconul lui Mussolini și, o să vezi, am să fiu mai bine decît el”. Mai-că sa izbucnise ın rîs. Dacă l-ar vedea acum! La picioarele lui, romanii îi sorb cuvintele, cuprinși de euforie. ın tot ora-

șul, cîntece și dansuri îi unesc, ıntr-o aceeași beție, pe soldații aliați, pe membrii rezistenței și poporul din Roma.

Către ora 8, generalul Clark și statul lui major ıntră ın Roma. Se îndreaptă către Municipio, pe Capitoliu, sediul dintotdeauna al oficialității romane, pentru a se ıntîlni cu autoritățile italiene, inclusiv șefii rezistenței care îi vor preda, oficial, orașul. Dar coloana de Jeepuri greșete drumul, deși nimeni nu vrea s-o recunoască, și, nu foarte supărați de incident, Clark și ofițerii lui își rup gîturile admirînd orașul¹. Se opresc ın piața Sf. Petru. Un cleric se apropie și le spune ın engleză:

— Bun venit la Roma! Cu ce vă pot fi de folos?

Ușor jenat, Clark îl roagă să le arate drumul spre Capitoliu. Preotul le indică direcția și-l ıntreabă pe Clark cum se numește. „Mark Clark”, răspunde, pe un ton de cuceritoare falsă modestie, generalul. Cînd sosesc ın Piazza di Venezia, străzile sînt ticsite de italieni zgometoși care se strîng din ce ın ce mai mulți. Cu prețul unor eforturi uriașe, Jeepul reușește să-și croiască drum pînă la Capitoliu. Clark și ceilalți coboară ıncîntați de primire. Se îndreaptă către Municipio cu aplombul și demnitatea potrivite unor ınvingători istorici. Dar ușa e ınchisă și nimeni nu-i așteaptă. Clark bate fără ca cineva să-i răspundă. Se poate imagina un cuceritor victorios care nu poate să pătrundă ın Municipio? Se privesc ofensați unii pe alții, pînă la sosirea... portarului. Acesta îi primește, cerîndu-și mii de scuze. Cu-

¹ ın memoriile sale, intitulată *Calculated Risk*, generalul Clark relatează astfel ıntrarea trupelor sale ın Roma: „Americani sînt entuziasmați și nu se mai saturează admirînd vestigiile trecutului despre care au citit ın cărțile lor de istorie. ıntr-una din aceste zile, unul dintre braviuștii noștri soldați lansează cea mai bună poantă a campaniei din Italia. ın timp ce contemplă rînela anticului Colosseum, el trage o fluierătură și apoi exclamă: «Ia te uită! n-aș fi crezut că bombardamentele noastre au provocat asemenea stricăciuni ın Roma!»”.

rînd apar și ceilalți protagoniști: generalul Truscott jr., generalul Keyes, generalul Juin și reprezentantul Romei, generalul Bencivenga, ın fruntea a numeroși șefi ai rezistenței. Bencivenga se amuză să-l tachineze pe Clark, spunîndu-i că răneste mîndria romană ocupînd Municipio care trebuie să rămîna numai sub control italian.

La centrul provizoriu de presă domnește o animație extraordinară. Corespondenții își bat la mașină articolele, se duc ın goană la cenzură să obțină aprobarea textelor, vor să știe cum vor fi expediate. Apare un ofițer de la relațiile publice, care anunță că generalul Clark convoacă o conferință de presă. Ziariștii dau ın năvală ın Municipio, unde îl găsesc pe Clark, foarte destins, radios, sprijinindu-se de o balustradă ce domină piața. Cineaștii și fotoreporterii sînt deja la treabă. Clark pozează ın fața Romei, orașul atît de rîvnit. ınconjurat de ofițeri, declară cu o ındiferență afectată:

— Ei bine, domnilor, nu-mi propuseseam să țin o conferință de presă aici; n-am făcut altceva decît să-mi adun statul major ca să-mi comentăm situația. Totuși, accept cu plăcere să răspund la ıntrebările dumneavoastră. Este o zi mare pentru Armata 5, pentru trupele franceze, britanice și americane ale acestei armate, care au contribuit la victorie!

Ceva mai tîrziu, istoricul Eric Sevareid, care era de față, a scris: „Acestea au fost cuvintele «nemuritoare» pronunțate de unul dintre marii ınvingători ai lumii moderne, cuceritorul Romei. La o primă vedere, nu era o zi mare pentru omenire, nici pentru aliați, nici pentru toți cei care suferiseră și care doriseră cu disperare pacea. Era o zi mare pentru Armata 5”. ■

Selecție de text,
versiune românească și note:
Ana Maria ȘEBĂNESCU

1605 — Canada

„LOCUL UNDE APELE SE STRÎMTOREAZĂ”

ANNE MERRIMAN PECK

Explorările începute de Jacques Cartier (Magazin istoric, nr. 3/1983), trimisul regelui Francisc I (1515-1547) în Canada, au fost întrerupte mai bine de jumătate de secol din pricina atât a războaielor dintre Franța și Spania pentru supremație în Italia (1494-1559), cât și a singeroaselor războaie religioase (1562-1598) din Interiorul Franței. Refacerea țării și restabilirea autorității regale de către Henric IV (1589-1610) au permis Franței să reîntre în cursa pentru acapararea de teritorii dincolo de mări. Protagonistul acestei noi etape din colonizarea Canadei a fost francezul Samuel de Champlain (c. 1567-1635), întemeietorul orașelor Port-Royal — reconstituit azi cu maximă fidelitate, de către muzeografi, în Interiorul uriașului Parc național de istorie, de pe țărmul golfului Annapolis — și Quebec.

Modul în care pasiunea pentru explorări s-a împletit cu „goana după aur”, pretextul științific al găsirii unei treceri spre India prin nord-vest s-a imbinat cu dorința personală de înavușire, îndeosebi datorită comerțului cu blănuri, toate acestea pe fondul rivalității politice franco-engleze, ne sînt relatate de cercetătoarea canadiană Anne Merriman Peck. Din aceeași lucrare a sa, intitulată *The Pageant of Canadian History (Parada istoriei canadiene)*, din care am reprodus peripețiile lui Jacques Cartier din anii 1534-1541, prezentăm în paginile următoare cititorilor noștri capitolul Francezii pretind un imperiu în America de Nord. Textul este redat într-o formă prescurtată. Titlul și substituirile aparțin redacției.

A.M.S.

În fiecare vară, nave de pescuit bace și bretoni veneau în golful St. Lawrence pentru a pescui foci, balene și morse; din grăsimea lor se făcea un ulei numit *train*, întrebuințat pentru iluminat.

În micul golf Tadoussac, de lângă gura fluviului Saguenay, pescarii, înaintea de a se imbarca pentru întoarcere, topeau untura de pește și puneau uleiul în butoaie. Tot pe țărni, în fața copacilor din pădurea întunecată, indienii își instalau vara corturile, iar bărcile lor pluteau în jurul navelor franceze ancorate. În urma vizitelor lui Cartier, băștinășii învățaseră să folosească cuțitele, securile și ibricile de fier, ceea ce le ușurase considerabil existența. În schimbul acestor prețioase articole, cerute în continuare, vindeau tot ce aveau: pește, carne, blănuri. Negoful cu blănuri era deja foarte rentabil când pălărierii francezi au descoperit că blana fină de pe burta castorului era materialul ideal pentru ultraelegantele pălării cu boruri largi, atunci la modă. Astfel, indienii au putut vinde totuși castorii pe care puteau să-i vînză, iar comerțul cu blănuri a cunoscut o și mai mare înflorire.

Un leac pentru scorbut

La începutul secolului XVII, acest comerț a fost monopolizat de coroana franceză, de către Henric de Navarra, urcat pe tron ca Henric IV. Era decis să transforme Franța într-o mare putere și, din acest punct de vedere, era convins de utilitatea imperiilor de dincolo de mări. Henric IV concepea colonizarea teritoriilor anexate fără cheltuieli din partea coroanei, respectiv prin cedarea monopolului comerțului cu blănuri unor nobili ambițioși, în schimb obligației ca aceștia să găsească și să transporte coloniști care să populeze îndepărtatele ținuturi. Pentru o primă încercare l-a ales pe tânărul Samuel de Champlain, în egală măsură militar și marinar pasionat. Champlain își petrecuse o mare parte din tinerețe navigând și, nu cu mult timp în urmă, regele Henric II trimisese în fruntea unei flote să viziteze Indiile de Vest și Mexicul.

În 1603, din ordinul regelui Henric, Samuel de Champlain a pornit în prima sa călătorie spre Canada. Îl însoțea pe nobilul hughenot de Pontgravé, care se ducea la Tadoussac să cumpere blănuri. În timp ce de Pontgravé negocia cu indienii, Champlain explora Saguenayul, admirînd adîncimea apelor sale întinse și impunătoare promontorii care aveau să fie numite Cape Trinity și Cape Eternity.

În anul următor, Champlain și de Pontgravé au pornit într-o nouă călătorie, avînd, de această dată, misiunea de a explora coasta Atlanticului. Exploratorii au înconjurat peninsula Nova Scotia și s-au îndreptat spre sud, pe apele unui fluviu pe care l-au numit St. Croix (acum graniță dintre statul din nord-estul S.U.A. Maine, și provincia din sud-estul Canadei, New Brunswick). Acolo, pe o insulă, Champlain a hotărît să construiască un fort unde să-și petreacă iarna. Alegerea s-a dovedit nefecită, pentru că, din cauza frigului, gheața plutitoare i-a izolat pe francezii de uscat și i-a împiedicat să vineze. Proviiziile le-au înghețat și era cît pe-acî să moară cu toții de foame. Deși oamenii au primit cidru bun, de Normandia, în cantități uriașe, mulți s-au îmbolnăvit grav de scorbut și nu au mai putut rezista pînă la venirea primăverii, care i-ar fi scăpat de suferințe.

Odată cu dezghețul, unii dintre ei s-au reîntors în Franța ca să aducă provizii și noi coloniști, în timp ce Champlain și de Pontgravé au continuat să navigheze în căutarea unui loc mai bun. Au ajuns pînă la golful Fundy, remarcînd forța mării, și au descoperit riul St. John cu minunatele sale cascade strălucitoare. Au trecut apoi printr-un loc strîmt, între stînci, numit astăzi Digby Gut, ajungînd într-o nesfîrșită întindere de ape liniștite despre care Champlain a notat plin de entuziasm: „aici s-ar putea adăposti în siguranță două mii de nave”. Golfului i-a dat numele Port Royal (Golful Annapolis, în vestul peninsulei Nova Scotia).

Colibele din bușteni ridicate pe insula nepermisoare din iarna ce trecuse au fost demontate și transportate pe țărmul acestui golf, aproape de gura unui riu. Era anul 1605 cînd Champlain și oamenii săi au început să ridice prima localitate franceză, numită Port Royal, din America de Nord. El și-a pus oamenii să taie copaci și să-i despică în scînduri, pentru a clădi și alte locuințe modeste cu acoperișuri ascuțite din lemn. Au fost construite două bastioane, cîte unul pe fiecare parte a drumului de acces, prevăzute cu platforme pentru tunuri. Schițele proiectelor s-au păstrat împreună cu relatările de călătorie ale lui Champlain, iar așezarea a fost reconstituită întocmai, pe locul celei originale, pentru ca vizitatorii de azi să poată vedea cum au trăit francezii în prima lor așezare canadiană.

Ordinul Bunei Dispoziții

În curînd s-au întors navele din Franța, aducînd un număr însemnat de coloniști. Printre ei se afla eruditul Marc Lescarbot, avocat și om de literă. Lui îi datorăm relatarea captivantă *Istoria Noii Franțe*, povestea oamenilor de la Port Royal în primii ani după întemeiere.

Coloniștii s-au apucat să desțelenească pămîntul pentru a-l cultiva cu grîu, secară și orz. Champlain a săpat gropi adînci în pîraiele care traversau pășunile și le-a populat cu pești, ca să aibă oricînd la îndemînă hrană proaspătă pentru oameni. La rîndul lui, Marc Lescarbot conducea munca agricultorilor, pentru că el credea mai mult în cultivarea pămîntului decît în exploatarea metalelor. În același timp, pregătea în secret un spectacol de teatru, folosind drept actori în timpul repetițiilor pe soldații săi. Champlain și cei care îl însoțeau au fost uimiți și încîntați să asiste la reprezentarea, avîndu-l ca personaj principal pe Neptun, jucat pe faleză în stilul clasic al epocii.

Iarna se apropia și Champlain făcea planuri care să-l ajute să mențină sănătatea

și buna dispoziție a coloniștilor din Port Royal în timpul lunilor de viscol, ger și zăpadă. A instituit astfel Ordinul Bunei Dispoziții, acceptat cu entuziasm și de ofițeri, și de oamenii de rând. În fiecare zi, unul din membrii Ordinului era numit maestru de ceremonii și era însărcinat cu procurarea vinului sau a peștelui, pentru masă. Vinătorii, francezi sau indieni, aduceau rațe, găște, prepelițe, elani, biberi, iepuri și alte soiuri de vinat din care bucătarii găteau, sub supravegherea maestrului de ceremonii, cele mai savuroase mâncăruri franțuzești. Seara, când ofițerii se strîngeau în sala comună, în fața unui bustean ce plîpia într-o vatră de piatră, indienii micmac, prietenoși, se înghesuiau să-i privească și să-și primească porția de pîine. Maestrul de ceremonii, purtînd în jurul gîtului gulerul Ordinului, cu un baston în mînă și un șervet pe braț, apărea de la bucătărie. În urma lui veneau alți membri, fiecare ducînd tăvi cu mâncăruri aburinde.

Familii de indieni stăteau de jur-împrejur, reze-mîndu-se de pereți, și priveau cu admirație la cupele care treceau de la un mesean la celălalt, la francezii care se distrau mîncînd bine și discutînd cu aprindere. Membertou, șeful indienilor, și cîțiva dintre luptătorii săi mînceau la masă cu ofițerii.

Pînă în 1607, acești francezi, care au adus în casele lor dintr-un ținut virgin ceva din spiritul galic și din manierele franceze, au fost singurii europeni de pe întreaga coastă a Atlanticului (pînă în Florida). Pe urmă, englezii au înființat o colonie la Jamestown, în Virginia, și, cîrînd după aceea, a început pe coastă rivalitatea dintre englezi și francezi. În 1613, în vreme ce oamenii se aflau la muncă pe cîmp, în zonă au apărut corăbii engleze. Samuel Argall din Virginia explora coasta și era hotărît să desființeze avanpostul francezilor. Construcțiile au fost arse și oamenii împrăștiati printre indieni. Timp de o sută de ani, reconstruit din nou în golful Annapolis, Port Royal a trecut din mînă în mînă, după

cum Franța și Anglia se aflau în stare de pace sau de război în Europa, sau după cum se iscau conflicte între coloniștii francezi și englezi, în probleme legate de zone de pescuit sau terenuri agricole.

Între timp, Champlain, după ce pusese bazele Port Royalului, s-a dedicat activității ce avea să-l pasioneze toată viața, aceea de explorator al Lumii Noi pentru Franța. În 1608, el a navigat în sus pe fluviul numit de Cartier „Drumul Gata Făcut Spre Canada” (St. Lawrence). Tărmurile erau la fel de minunate în solitudinea și grandoearea lor ca atunci cînd Jacques Cartier, descoperitorul, trecuse pe acolo cu mai bine de o jumătate de secol în urmă. Nu mai rămăsese nici urmă din satul Stadacona și huronii-irochezii fuseseră alungați de triburi algonchine care populaseră, la rîndu-le, coasta.

Champlain a ales tărml de la poalele stîncilor pentru o nouă așezare, construită după un plan mai complicat decît cel conceput pentru Port Royal. Iată cum descrie el însuși modul în care a procedat: „Am folosit imediat o parte din oamenii mei la tăierea copacilor din locurile unde urma să construim; pe unul l-am pus să taie lemnele cu fierăstrăul, pe altul să facă o magazie și să sape șanțuri; un al treilea l-am trimis la Tadoussac cu barca să aducă tot ce putea găsi, ca hrană. Prima construcție pe care am ridicat-o a fost depozitul în care să ne adăpostim proviziile, lucru care s-a realizat datorită strădaniei generale și atenției mele deosebite... Am ordonat ca de jur-împrejurul construcțiilor noastre să fie săpate șanțuri late de cincisprezece picioare¹ și adînci de șase picioare. În exteriorul șanțurilor erau platforme pentru tunurile ce urmau a fi aduse din Franța și grădini îmbelșugate în preajma așezării”.

Astfel, acest înțelept și întrepid francez a pus — pentru regele și țara lui — temeliile Quebecului, „locul unde apele se strîmtorează” în limba indienilor algonchini. În fortul lui din lemn, sub stîn-

ca ce-l străjuia, micul grup de francezi își ducea viața într-o singurătată liniștită. Unicii lor vecini erau niște sălbatici nestatornici, care apăreau și dispăreau după anotimp, asemeni păsărilor.

Soarta lui Hudson

Toamna, indienii veneau în colibele din scoarță de copac din afara așezării și pescuiau țipari pe care îi uscau și îi afumau; iarna, mișunau prin păduri la vînătoare de elani, căprioare și biberi. Champlain notează că pe frig băștinășii se înveșmîntau din cap pînă-n picioare cu blănurile animalelor pe care le vînau și

În p. 57: un sat indian vîștinăș (desen anonim în cărțune)

René de Laudonnière, conducătorul uneia dintre primele expediții franceze în Canada (1664)

¹ Un picior = 30,5 cm.

că, atunci când se deplasau, purtau încălțări largi și de formă ovală. Francezii au adoptat și ei această „modă”, de îndată ce zăpada a acoperit cărările din păduri. În acea primă iarnă de la Quebec, numai 8 din cei 128 oameni au supraviețuit frigului, foametei și scorbutului, dar Champlain s-a arătat de neînduplecat. Primăvara, când au sosit corăbii cu provizii și întărituri pentru garizoană, el a reorganizat viața în fort și apoi a pornit în căutarea unor noi terenuri împreună cu prietenii indieni. Plutind încet de-a lungul coastelor insulei St. Lawrence, a zărit Mont Realul lui Cartier, dar a constatat că așezările unde acesta își făcuse prieteni printre băștinași, Hochelaga, ca și Stadacona, dispăruseră. Pe țărmul insulei se putea construi, așa cum a hotărât, un fort pentru comerțul cu blănuri.

Micile ambarcațiuni indiene au navigat pe fluviul Richelieu spre lacul care avea să poarte, mai târziu, numele lui Champlain. Când algonchinii au zărit o așezare irocheză pe țărm, s-au așezat în poziție de luptă. Cele două tabere de războinici au dansat și au strigat toată noaptea în jurul focurilor, adresându-și unii altora provocări în așteptarea bătăliei de a doua zi. În zori, când irochezii au zărit ieșind din pădure oameni albi cu arme de foc care au ucis cîteva dintre căpeteniile lor, au rupt-o la fugă îngroziiți. Algonchinii au fost încințați de victoria atât de ușor reputată și s-au arătat gata să se întoarcă cu Champlain la Quebec.

Călătoria prin ținuturile sălbatice a trezit și mai mult interesul și curiozitatea lui Champlain. În următorii 25 ani, ori de cîte ori se putea rupe de treburile din Quebec, sau nu se afla în Franța, unde încerca să stîrnească interesele regelui pentru teritoriile descoperite dincolo de mări, exploratorul pornea prin păduri sau pe firul apelor împreună cu indienii. A fost primul francez care a mîncat amestecuri nu prea îmbietoare scoase din oalele de gătît, în timp ce fuma pipa păcii și

stătea la sfat cu războinicii cu pielea arămie.

În discuțiile prietenești avute cu indienii, aceștia îi spusese că triburile din nord, care veneau la Saguenay cu blănuri, zăreau de pe teritoriile lor „marea sărată”. Era vorba de golful Hudson, dar Champlain credea că se refereau la mult căutatul drum spre Asia. S-a lăsat cu cerit de visul de a descoperi această cale, urmărind un cîrd de gîste sălbatice, prin păduri. Dar, pe cînd Champlain se preocupa de „marea” din nord, un explorator englez o și descoperise. În 1609, Henry Hudson (c. 1550-1611) îmbarcat pe corabia Discovery, a navigat prin strîmtoarea căreia i-a dat numele, petrecîndu-și iarna pe țărmurile golfului, de asemenea botezat cu numele lui. Și el era în căutarea trecătorii de nord-vest. Soarta însă nu i-a fost prielnică. Și-a sfîrșit viața pe apele înghețate. Echipajul său răzvrătit l-a părăsit, lăsîndu-l într-o barcă, la voia întîmplării, și s-a întors în Anglia fără el. Descoperirea lui i-a stimulat pe mulți navigatori englezi să-și caute trecătorele din apele cu ghețuri ale golfului Hudson, dar fără să reușească. Astfel, visul unei rute care să înconjure continentul păs-trînd direcția nord a continuat să preocupe mințile explora-torilor.

Farmacistul agricultor

Între timp, încet-încet, Quebecul se dezvoltă. Franța avea în America de Nord două avanposturi, Quebec și Port Royal, dar între ele existau mii de mile de sălbăcie. Singura cale de comunicație între cele două colonii era o lungă și periculoasă călătorie pe mare.

Monarhii și nobilii francezi s-au ocupat prea puțin de dezvoltarea Acadiei, cum avea să fie numită regiunea, pentru că interesul lor se limita exclusiv la profitul pe care puteau să-l obțină din vînzarea blănurilor, Port Royal trecea atât de des de sub o stăpînire sub alta, coloniștii erau într-atît de hărțuiți de

războaiele locale, încît așezarea nu avea cum să devină rapid o colonie puternică.

În 1621, cînd ținutul se găsea sub control englez, regele Iacob I (1603-1625) a cedat dreptul de a coloniza Acadia unui nobil scoțian, Sir William Alexander. Numele regiunii a fost schimbat cu acela de Nova Scotia, i s-a dat un steag și un blazon care, în treacăt fie spus, s-au păstrat pînă astăzi. Baronii de Nova Scotia erau obligați să trimită oameni care să se așeze pe pămînturile lor de peste mări. Dar, nu după multă vreme, Acadia se afla din nou sub stăpînire franceză.

Champlain nu și-a pierdut niciodată curajul și n-a încetat să lupte, deși companiile de comerț care guvernau, de fapt centrele coloniștilor nu-i acordau nici un sprijin. Obiectivul acestora era să cumpere blănuri de la indienii și nu să se stabilească acolo. Locuitorii pîlcului de case de lemn de sub stîncă erau mai degrabă soldați și aventurieri decît oameni aflați în căutarea unei noi patrii. Nu erau interesați în cultivarea pămîntului, iar mulți preferau vîntătorile prin păduri, cu arme sau cu ajutorul curselor, alături de indienii. Colonia depindea de navele care aduceau anual provizii din Franța, de vreme ce local se producea atît de puțină hrană. Sufereau adeseori de foame, hrînindu-se cu țipări uscați sau cu carnea animalelor cînd și dacă le puteau vîna.

În acei ani de început, la Quebec trăia totuși un bun agricultor, prieten al lui Champlain de pe vremea Ordinului Bunei Dispoziții de la Port-Royal, Louis Hébert era un farmacist parizian, care se reîntorsese la Paris și apoi, cînd Champlain îi rugase să vină cu el la Quebec, își lichidase afacerile și se îmbarcase încă o dată ca pionier, împreună cu soția și copiii. Hébert le-a asigurat coloniștilor medicamente și leacuri din plante, dar totodată a cultivat cu pasiune și pămîntul ce i-a fost repartizat.

În timp ce ceilalți coloniști au rămas în așezarea înghe-

RAPOARTE DIPLOMATICE DIN VIENA (IV)

(Urmare din p. 39)

suită de sub stînci, Louis Hébert și-a ales un teren împădurit situat ceva mai departe. Printr-o muncă fantastică a tăiat copacii și a transformat locul în ogor agricol. Nu după multă vreme, gospodăria lui de pe creastă era singurul loc înfloritor și tihnit din întreaga așezare. Și-a construit o casă și acareturi solide, înconjurată de cîmpuri de cereale și pășuni pentru vite. În perioada de început, la Quebec erau prea puține femei, astfel încît d-na Hébert și ficele sale duceau o viață destul de izolată. Ele însă își înțelegeau bine misiunea de pionierat și își transformaseră gospodăria într-un minuscul și primitor centru de civilizație.

Pe virful stîncilor, Champlain a construit un fort și o casă pentru el, apoi a adus-o din Franța și pe soția sa, Hélène. În pofida vieții dure pe care era nevoită să o ducă, ea își petrecea timpul instruind copiii indienilor și, probabil, frecventînd familia Hébert, unde regăsea ceva din obiceiurile de dincolo de ocean.

În timp ce coloniile engleze de pe coasta Atlanticului se dezvoltau rapid, pentru că cei care veneau, veneau cu gîndul de a-și construi case și a se stabili acolo, Quebecul rămînea mic și sărac, numărînd cel mult 100 locuitori. Așezarea nu era destul de fortificată, după cum s-a dovedit, atunci cînd englezii, aflați în război cu Franța, au trimis, în 1629, o flotă pentru a o cucerii.

Champlain avea să vadă crinii francezi detronați, el însuși fiind luat prizonier. Cînd, în 1632, s-a încheiat pacea, Quebecul, Port Royalul și Acadia au fost înapoiate francezilor. Un an mai tîrziu, Champlain s-a întors în Canada, de data aceasta în calitate de guvernator al Noii Franțe. Acest conducător curajos și devotat care servea Franța fără să se gîndească la profitul personal, mai avea doar doi ani în care să se ocupe de destinul coloniei: a murit în 1635, în ziua de Crăciun, în orașul pe care-l întemeiasă pe promontoriu. ■

**În românește de:
Lidia SIMION**

un imperiu!" Demonstrațiile au luat proporții cum de mult nu s-au mai pomenit la Viena. A trebuit să intervină poliția, făcîndu-se sute de arestări. Comuniștii de asemenea s-au folosit de prilej răspîndind foite volante roșii cu texte ca: „Nici Habsburg — nici Hitler". A doua zi guvernul anunță sistarea amnistiei administrative, care fusese acordată condiționat...

15 octombrie

...După ce prințul Starhemberg a fost debarcat din guvern în iunie, cancelarul Schuschnigg a luat în sfîrșit zilele acestea hotărîrea definitivă și categorică de a desființa efectiv organizațiile paramilitare cu caracter politic. Cu aceasta, steagurile Heimwehrului trec la muzeu, unde vor putea fi contemplate de istoricii viitorului. Într-un moment cînd reprezentanții, învîrjmaștii ei între ei ai Heimwehrului, Starhemberg și Fey, ridicaseră tocmai din nou capul în speranța, sprijinită de puteri străine, că vor fi invitați să intre iarăși în guvern, cancelarul Schuschnigg a dat lovitură de grație organizațiilor lor. Pentru a lichida complet trecutul, Schuschnigg și-a dat demisia și și-a refăcut din nou cabinetul cu exact aceleași personalități de mai înainte. Această misterioasă desfacere și refacere a guvernului avea rostul să dezlege pe reprezentanții Heimwehrului (Baar-Bearenfels, Draxler etc.) de orice legături și angajamente față de Heimwehr, ceea ce acești miniștri au acceptat cu entuziasm în schimbul slujbei ministeriale.

Pentru a completa tragicomedia Heimwehrului, Starhemberg, despuat de orice posibilitate de a reacționa, și-a semnat el însuși capitularea printr-un manifest adresat heimwehriștilor de a nu se opune forțelor statului. Cu aceasta se încheie istoria mișcată a organizațiilor heimwehriste din Austria... ■

Poetul tragic grec Euripide (480-406 î.e.n.), supranumit „filozoful scenei", l-a întrebant odată pe compatriotul său Socrate (469-399 î.e.n.) ce părere are despre cugetarea filozofului materialist Heraclit din Efes (c. 540-c. 475 î.e.n.), „panta rhei" (totul curge).

Socrate a tăcut un timp, apoi a răspuns calm:

— Ceea ce am înțeles din filozofia lui pare minunat. Vreau să adaug însă că fiecare om ar trebui să fie un înător excelent, dacă nu va voi să se înce în acest torent universal!

Victoria, regina Marii Britanii și Irlandei (1837-1901) și împărăteasa Indiei (1876-1901), aprecia foarte mult cartea *Alice's Adventures in Wonderland* (Alice în țara minunilor), care l-a făcut cunoscut în întreaga lume pe autorul ei, Lewis Carroll (1832-1898). Dornică să nu piardă nimic din scrierile autorului preferat, regina Victoria a cerut să i se aducă, fără întîrziere, orice nouă lucrare a acestuia. Procedînd la aplicarea strictă a dispoziției primite, bibliotecarul regal i-a pus reginei pe masa de lucru următoarea carte publicată de creatorul povestirilor despre Alice: *Privire rezumativă asupra delerminanților, o nouă metodă de calcul*. Anturajul Curții uitase să o informeze pe regina Victoria că numele adevărat al scriitorului Lewis Carroll era Charles Lutwidge Dodgson, distins matematician, lector de logică simbolică la Oxford. Abia în 1869, regina s-a putut delecta cu *Fantasmagorii și alte poezii*, iar peste alți trei ani cu povestirea *Alice în țara oglinzii*. Mai înainte, primise totuși studiul lui Dodgson, intitulat *Tratarea algebrică a celei de-a cincea cărți a lui Euclid*. Dar, pentru a „înlătura" orice încurcătură, autorul specifica: „Domnul Dodgson nu pretinde și nici nu recunoaște vreo legătură cu cărțile care nu sînt apărute sub semnătura lui".

POSTA MAGAZIN ISTORIC

EROILOR INDEPENDENȚEI

Prof. GEORGE TUDORICĂ, din București, ne trimite câteva date privind monumentul Independenței din Ploiești, ridicat în memoria celor 250 eroi din Batalionul II Vânători din Ploiești căzuți în bătălia pentru cucerirea redutelor Grivița I la 30 august 1877. În noiembrie 1890 s-a format un comitet de ploieșteni care a luat hotărârea ridicării acestui monument. Suma necesară lucrării a fost strânsă prin subscripție publică din toată țara, în care scop au fost lansate 11 700 scrisori și 3 000 liste de subscripție. Operă a sculptorului George Vasilescu, din Craiova, monumentul a fost executat în Italia din grănit de Baveno (Piemont) și bronz. Inaugurarea a avut loc la 12 octombrie 1897, în prezența a peste 30 000 persoane venite din întreaga țară. Înalt de 14 m, monumentul este alcătuit dintr-un obelisc înconjurat de statuile a patru ostași vânători, în mărime naturală. În vârful obeliscului se află un vultur de bronz care ține în cioc drapelul Batalionului II Vânători.

Atât în primul cît și în al doilea război mondial, monumentul a avut mult de suferit. Pe o placă de marmură albă, fixată pe postamentul monumentului se poate citi următoarea inscripție: „Acest monument a fost ridicat de cetățenii orașului Ploiești pentru a cinstea vitejia ostașilor români în Războiul de Independență din 1877-1878. Dăruit în timpul celui de-al doilea război mondial, el a fost restaurat în 1954 și inaugurat la 28 august, cu prilejul celui de-a X-a aniversări a însoțirii armatei organizată și condusă de Partidul Comunist Român”.

1927 SAU 1928?

Cînd a fost descoperit celebrul coif de la Polana Cotofenest? În 1927, cum am citit în *Magazin Istoric*, nr. 12/1982, sau în 1928, cum apare în nr. 8/1983? — ne întreabă GH. UNGUREANU, din Ploiești. Că în cazul multor descoperiri întâmplătoare, părerile scelzează. Unii iau drept dată reală descoperirea sa efectivă (so pare, 1927, dar sînt și păreri care socotesc că a fost găsit împreună cu mai multe obiecte, înstrăinate între timp, în 1920), alții consideră că e mai corectă data la care descoperirea a devenit publică — adică în 1928. Fiește însă că aceste amănunte au mai puțină importanță. Cu adevărat semnificativă rămîne piesa în sine, valoarea sa artistică și istorică cu totul deosebită.

NOI PRIETENI ȘI ABONAȚI

PETRE D. NICU, din Brăila, ne scrie: Semnatul acestei scrisori s-a născut în același an cu revista, însă ceva mai tîrziu, în luna august 1967 (primul număr al *Magazinului Istoric* aparține din aprilie 1967). Am absolvit școala generală de 10 ani, iar acum lucrez într-o întreprindere brăileană. Referindu-se la interesul cu

care urmărește revista, cititorul nostru notează: Am reușit să-mi completez aproape întreaga colecție, datorită sprijinului pe care mi l-ați acordat, publicîndu-mi în noiembrie 1984 solicitarea pentru numerele ce-mi lipseau. M-am hotărît să popularizez *Magazinul Istoric* în rîndul prietenilor și colegilor mei, atrăgînd noi prieteni ai revistei, dintre care unii s-au și abonat.

Călduroase felicitări cititorului nostru brăilean pentru frumoasa sa inițiativă.

„ARES“

NICOLAE KOSLINSKI, din București, ne semnalează că fotografia de la p. 60 din numărul 2/1986 al revistei noastre nu sîntăsească brieul „Mircea“ (cum am scris noi), ci nava școală „Ares“ a marinei militare elene, care a făcut o vizită la Constanța și Brăila în 1934.

Mulțumim pentru precizarea colaboratorului nostru. Ea vine să rectifice o eroare apărută în presa de acum 50 ani, respectiv în ziarul *Universul* din 17 februarie 1936, de unde am preluat atît fotografia cît și precizarea conform căreia în imagine se afla brieul „Mircea“. Fotografia respectivă a apărut în rubrica în București, acum 50 ani, rubrica pe care, cum am precizat, o alcătuim pe baza prosei timpului.

Parafrazînd un vechi dicton, putem spune că, lată, eroarea are pictoare scurte, chiar și după cînel decenii.

CURIERUL ELEVILOR

Noi scrisori primite de la cititorii nostri din școli, în cadrul dialogului inițiat de revistă între elevii pasionați de istorie cărora — după cum am precizat și în numerele anterioare — le vom înlesni să comunice între ei, publicîndu-le, totodată, mîle corespondențe pe teme de istorie locală și regională, ca și noutăți descoperite de ei. Astfel, ne-au scris:

MARIUS ONETIU, Liceul de matematică-fizică „Horea, Cloșca și Crisana“, din Alba Iulia: Anul acesta am participat pentru prima dată la concursurile organizate de dv. Mulțumesc redacției pentru articolele publicate, care întregesc în noi, tinerii cititori, cunoștințele dobîndite la lecțiile de istorie.

IOAN BERGHIAN, Liceul industrial „Avram Iancu“, din Alud, jud. Alba: M-a bucurat mult inițiativa redacției de a înlesni schimburi de scrisori între noi elevii, pasionați de istorie. În acest fel sîntem ajutați a ne îmbogăți cunoștințele noastre de istorie, acumulate în cursul școlii.

În continuare, Ioan ne solicită unele date privind cetatea Alba Iulia. Și amintim că pe această temă am publicat un articol în nr. 5/1975, SORIN CONSTANTIN LUPĂȘCU, din Craiova: Cu toate că am numai treisprezece ani, mă consider un vechi cititor al revistei dv. Cunoștințele de

la orele de curs îmi sînt întregite de articolele din paginile revistei.

GABRIEL CORNELIU PICLER, clasa XII, Liceul industrial nr. 4, din municipiul Gh. Gheorghiu-Dej, jud. Bacău, B-dul Republicii, bl. 66, ap. 15: Doresc să corespund cu alți elevi iubitori de istorie.

Așteptăm, în continuare, vești de la cititorii și corespondenții noștri din școli.

Reamintim, totodată, că în 1987, cînd revista va împlini 20 de ani de existență, pe lîngă concursul anual obișnuit, *Magazinul Istoric* va organiza un concurs special pentru elevi și studenți, în vacanța de vară. Un indemn pentru a vă asigura din timp toate numerele revistei din 1986 și 1987.

PE SCURT

P. BACIU, din Arad, dorește să cunoască suprafața și populația țării noastre în perioada interbelică. Anuarul statistic al României. 1939-1940, București, 1940, dă următoarele cifre: Suprafață—295 049 kilometre pătrați; Populație (în 1939) — 19 933 805 locuitori.

MIHAIL ROȘOGA, din Tirgu Jiu: Atît răspunsul trimis de tatăl dv., Nicolae Roșoga, cît și cel al dv. au fost luate în considerare ca exacte în cadrul concursului Victoria.

Ing. E. TARANGUL, din Sibiu: Mulțumiri pentru fotografia din 1917, reprezentîndu-l pe ofițerul din Marele Stat Major al Armatei 1 Române.

DOCUMENTARE

Mulțumim următorilor cititori pentru materialele trimise pe care, dat fiind în primul rînd spațiul restrîns al revistei, nu le putem publica, dar pe care le păstrăm ca material documentar.

VALERIA TEODOREANU, din București: două cuvîntări ale folcloristului Gh. Cernea despre trecutul așezării făgărășene Palos, vechi sat românesc, al căror locuitoriu au participat la importante evenimente, printre care revoluția lui Horea (nr. 10, 11/1984).

Prof. ANDREI INDRIES, de la Școala generală Crăreț, jud. Bihor: o succintă trecere în revistă a trecutului comunei Finis (aflată la 3 km depărtare de Beluș), străveche așezare românească atestată documentar din anul 1291.

EMIL LAURENTIU, din București, judecător pensionar, doctor în drept: însemnări privind istoricul orașului Dumbrăveni, jud. Sibiu (odinoară Băstășlan).

POSTA MAGAZIN ISTORIC

IN SATUL REUSENI...

ION MARTOLEA, învâtor, din satul Strîbă, com. Udești, jud. Suceava, ne scrie despre trecutul istoric al satului Reuseni, din județul Sucevei, una dintre cele mai vechi așezări din zona fostei capitale a Moldovei. Prima atestare documentară a Reusenilor (Răosenilor) datează din sec. XV, decenul trei, din vremea lui Alexandru cel Bun, cînd satul a trecut din proprietatea lui Răvaș-Suceava. În aceea a credinciosului boier al voievodului, Stroici. Atestarea cronicărească însă a Reusenilor se leagă nemijlocit de anul 1451, cînd aici și-a găsit sfîrșitul tragic Bogdan II, tatăl lui Ștefan cel Mare. Scie Uroche,Văleatul 6963 (1451). După doi ani a domniei lui Bogdan Vodă, scrie Iepetșeful cel moldovean c-au venit fără de veste Pătru Vodă, ce l-au poreclit Aron și au aflat pe Bogdan vodă în satul Răsenii, din jos de țirgul Sucevei și l-au lovit vineri în răvărșatul zorilor, octombrie 16. Și acolo l-au tăiat capul lui Bogdan Vodă. Deci a statut la domnie Aron vodă".

În anul 1468, septembrie 21, Reusenii sînt amintiți într-un document prin care domnul Moldovei, Ștefan cel Mare, dăruiește pe lingă alte sate și jumătate din Răoseni și un loc de moară pe Suceava, unde a fost stăpîn Petir Tătarul, credinciosului său boier Șteful Crînsescu.

Fîind o așezare destul de binecunoscută, Reusenii au făcut parte multă vreme din ocolul domnesc al Sucevei, împreună cu Bosanci, Ipoțestii, Ungurași și Mireni — dispărute în secolul al XVII-lea, precum și Salcea, astăzi centru de comună.

În anul 1774, luna octombrie, și satul Reuseni care avea o populație destul de mică (33 locuitori) adăpostiți în cele 9 gospodării, este încadrat în teritoriul Moldovei de Sus, ocupat de Austria, aflîndu-se la numai 2 km de granița stabilită. Comisia austriacă de delimitare și inventarierea moșilor și satorilor constată, în 1783 luna ianuarie, că Reusenii se învecinau cu satele Plăvălari, Securiceni, Udești și Rus-Mănăstioara. Din documente rezultă că populația locale bătîșina și s-a adăugat, chiar din ultimele decenii ale sec. XVIII, un număr de familii de bîciari ardeleni, care, cu toată granița frontieră dintre Ardeal și Bucovina, au ajuns și pe aceste meleaguri, ale Reusenilor.

LEGĂTURI

TUDOR STANCIU, din București: În completarea prezentați făcute lui Ioan Bianu în nr. 1/1986 al revistei, unde și-a reproduș și din însemnările sale inedite din anii 1966-1947 din București aflați sub ocupație străină, vă semnalizez că o fișă bibliografică a lui I. Bianu a apărut în vol. I al lucrării *Antevărsii culturale 1986*. Prezentări bibliografice, București, 1985. Lucrarea, în două volume, este întocmită de Evelyn Fonea, redactor principal și V. Coman Ghileu, bibliotecar. În cadrul Serviciului Referințe științifice al Bibliotecii centrale de stat a R.S. România, sau a cărei egidă apare, în cele două volume sînt prezentate următoarele personalități culturale: Jacob Grimm, A.P. Cehov,

I. Bianu, Al. Manzon, J.S. Bach, M.I. Caragiale, Bettina von Arnim, W. von Humboldt, C.A. Rosetti, G. Lukács, E.E. Kisch, V. Hugo, Horațiu, E. Bloch, Velasquez, D.H. Lawrence, Chr. Fiechtenmacher, Niels Bohr, Fr. Mauriac, Gh. Ionescu-Sișești, M. Sorbul, N. Hortolomei, L. Rebreanu, Mark Twain, N. Labis, Pierre de Ronsard.

Reproduc, din cele selectate în lucrare, două însemnări ale lui I. Bianu. Prima, o succintă profesiune de credință: „Tot sufletul, toată puterea mintii mi l-am dat, fără crînjare, datoriei de a servi scopul vieții mele, hotărît de la început, din copilărie, de a servi dezvoltarea culturii neamului".

Și a doua, despre istorie și limbă: „Istoria și limba sînt factori esențiali ai vieții unui popor; într-unul el își vede strămoșii săi din generație în generație lucrînd, luptînd și suferînd, iar cealaltă este mijlocul prin care în fiecare minut gîndurile și simțirile noastre le comunicăm celor apropiați de noi. Istoria și limba sînt cele mai intime și mai tîrziu legături care unesc pe oameni într-o națiune".

PENTRU ABONAMENTE

Ce mă sfătuiți să fac? ne întreabă abonatul revistei noastre **CĂLIN ZOTEA**, din com. Vinători Mici, sat Vinători, Mar, jud. Giurgiu, după ce ne aduce la cunoștință unele dificultăți în primirea abonamentului, care fie că-mi parvine cu întârziere, fie nu-mi sosește deloc. În această situație, ce să fac? Să renunț la abonament și, implicit, și la Magazin Istoric?

Statul nostru, adresat atît dv., stimate Călin Zotea, cît și tuturor celorlalți cititori și abonați ai revistei noastre, este de a nu renunța la abonamentul dv., chiar atuncî cînd întâmpinați unele dificultăți în primirea lui, datorate defectunilor care mai apar în unele locuri în difuzarea revistei. Vă rugăm doar să ne semnalați cu promptitudine orice deficiență în primirea revistei Magazin Istoric pentru a o putea transmite organelor competente care, sîntem siguri, vor acționa și în viitor — ca în altă cazuri pînă acum — pentru eliminarea dificultăților pe drumul revistei către cititori și abonați ei.

NU LA NOI

I.M. IONESCU, din com. Cepari — Mărăști, jud. Argeș; **SUCIU LUP**, din com. Brata, jud. Bihor; **VASILE DUMITRU**, din Medgidia; **ANGHELINA PETRESCU**, din Iași: După cum am precizat și cu alte prilejuri, nu avem posibilitatea să vă trimitem din lucrările prezentate în cadrul rubricii Cărți sosite la redacție. Pentru procurarea volumelor solicitate, adresîți-vă Librăriei „Carnea prin poștă", str. Pitar Moș, nr. 5, București.

CERERI ȘI OFERTE

COSTICĂ IONAȘCU, str. Izvorului, nr. 1, Segarcea, jud. Dolj, solicită colecția completă.

NICOLAE MARC, alea Polenței, nr. 7, bl. A 1, sc. C, ap. 20, Timișoara, solicită: nr. 8-12/1977; 1-3/1975; 1-6/1988.

NICOLAE ARGAN, str. Rahmănov, nr. 2, sc. A, ap. 5, București, solicită: nr. 11/1983.

PETRU FLESCA, str. Republicii, nr. 5, bl. C 5, sc. C, ap. 13, Iași, solicită: nr. 8-5/1967; 7/1969; ofera: nr. 9/1967; 1, 10/1968; 4, 9, 11, 12/1970; 1-3, 5, 8/1971; 10/1972; 5/1973; 3, 4/1974; 12/1980; 11/1981; 6, 7, 9/1982; 1/1983.

DORINEL SAVA, sat Cîndești, com. Dumbăveni, jud. Vrancea, solicită: nr. 1-4/1967; 1-2/1968; 4/1970; 2/1971; 7/1980.

LEONID VLAD, str. Oborului, nr. 1, bl. Ab 3, sc. 3, ap. 60, Brăila, solicită: nr. 1, 4, 5/1967; 11/1968; ofera: nr. 6, 12/1968; 1, 3, 6, 9/1969; 1, 2, 7/1970; 9/1971; 7, 8/1972; 3/1977; 6, 9/1978; 7, 10/1980; 3, 11, 12/1981; 11/1982; 9/1983.

MIHAI CRISTEA, com. Suletea, jud. Vaslui, ofera: nr. 1, 3, 5, 6, 9-12/1969; 1-4, 6, 7, 9, 11, 12/1970; 5/1972; 9, 10/1973; 2-5, 7, 9-12/1974; 1-7, 9-12/1975; colecția 1970-1982.

ALEXANDRU SÔCĂCI, str. Victoriei, nr. 124, Tîrgu Jiu, ofera colecția 1975-1984.

SOCIETATEA DE DĂRE LA SEMN

„BUCUREȘCI”

— 1980 —

DOMINICĂ 6 DE MAI 1980

A XXVII-a Sărbătoare Aniversară a fondării Societății.

PROGRAMUL SĂRBĂTORII:

1. *ser de dansuri - dansuri de salon în găsirea Sărbătorii.*

2. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

3. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

4. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

5. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

6. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

7. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

8. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

9. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

10. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

11. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

12. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

13. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

14. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

15. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

16. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

17. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

18. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

19. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

20. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

21. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

22. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

23. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

24. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

25. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

26. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

27. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

28. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

29. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

30. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

31. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

32. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

33. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

34. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

35. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

36. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

37. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

38. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

39. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

40. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

41. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

42. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

43. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

44. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

45. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

46. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

47. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

48. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

49. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

50. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

51. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

52. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

53. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

54. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

55. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

56. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

57. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

58. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

59. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

60. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

61. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

62. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

63. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

64. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

65. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

66. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

67. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

68. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

69. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

70. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

71. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

72. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

73. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

74. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

75. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

76. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

77. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

78. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

79. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

80. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

81. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

82. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

83. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

84. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

85. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

86. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

87. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

88. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

89. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

90. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

91. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

92. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

93. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

94. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

95. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

96. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

97. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

98. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

99. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

100. *Discursuri de deschidere și de încheiere.*

DARE LA SEMN 1980

În completarea articolului în slujba unui scop național (nr. 3/1981), **LUCIAN ZOTEA**, din București, ne trimite fotografia de mai sus, după un anunt pentru o serbare a Societății de dare la semn „București”. Înființată în 1982, societatea sportivă respectivă numără printre membrii ei de onoare, personalități de frunte ale vieții politice și culturale românești, precum M. Kogălniceanu, V.A. Urochici, C.A. Rosetti, Nicolae Grișorescu.

CONTENTS (Romanian History) C. Popișteanu Historical Consistency ● I. Ceaușescu The Party of the Country's Independence, Dignity and Freedom ● N. Copolu 8 May 1921 ● I. Ardeleanu 1936. The Political Trial of Brașov ● M. Mușat The Anti-Hitler War — a War of the Entire People ● L. Zaharia The Romanian Armoured Forces in the Battles for the Liberation of Austria ● S. Pascu Czereș and Voivodes of Transylvania ● G. Strempele Medieval Romanian Libraries and Manuscripts ● C.I. Turcu Lucian Blaga (1895-1961) as a Diplomat (IV) ● V. Smărăndescu Buziaș — a Mediterranean Oasis in the Banat Plain

SOMMAIRE (Histoire roumaine) C. Popișteanu Une continuité historique ● I. Ceaușescu Le parti qui assure l'indépendance, la dignité et la liberté de la patrie ● N. Copolu Le 8 Mai 1921 ● I. Ardeleanu 1936. Le procès politique de Brașov ● M. Mușat La guerre contre Hitler, une guerre du peuple tout entier ● L. Zaharia Les unités blindées roumaines dans les luttes pour la libération de l'Autriche ● S. Pascu Czereș et voïvodes de Transylvanie ● G. Strempele Bibliothèques de manuscrits médiévaux roumains ● C.I. Turcu Lucian Blaga (1895-1961) diplomate (IV) ● V. Smărăndescu Buziaș — une oasis méditerranéenne dans la Plaine du Banat

СОДЕРЖАНИЕ (Румынская история) К. Попиșteану Историческая последовательность ● И. Чаушеску Партия независимости, достоинства и свободы Родины ● Н. Кополу 8 Мая 1921 г. ● И. Арделяну 1936. Политический процесс в городе Брашове ● М. Мушат Антигитлеровская война — война всенародная ● Л. Захария Румынские танкисты в боях за освобождение Австрии ● Ш. Паску Князи и воеводы Трансильвании ● Г. Штремпель Средневековые румынские библиотеки и рукописи ● К.И. Турку Лучиан Блага (1895-1961) — дипломат (IV) ● В. Смărăндеску Бузиаш — средиземноморский «оазис» в Банатской равнине

INHALT (Rumänische Geschichte) C. Popișteanu Geschichtliche Konsequenz ● I. Ceaușescu Die Partei der Unabhängigkeit, Würde und Freiheit des Vaterlandes ● N. Copolu 8. Mai 1921 ● I. Ardeleanu 1936. Der politische Prozess in Brașov ● M. Mușat Der antihitleristische Krieg — der Krieg des ganzen Volkes ● L. Zaharia Die rumänischen Panzerschützen in den Kämpfen für die Befreiung Österreichs ● S. Pascu Knease und Voïwoden von Transilvaniens ● G. Strempele Sammlungen rumänischer Handschriften aus dem Mittelalter ● C.I. Turcu Lucian Blaga (1895-1961) — der Diplomat (IV) ● V. Smărăndescu Busiasch — eine „Mittelmeeroase“ in der Banater Ebene

SUMARIO (Historia română) C. Popișteanu Consecuență istorică ● I. Ceaușescu El partido de la independencia, de la dignidad y la libertad de la patria ● N. Copolu El 8 de Mayo de 1921 ● I. Ardeleanu 1936. El proceso político de Brașov ● M. Mușat La guerra antihitleriana — guerra de todo el pueblo ● L. Zaharia Los tanquistas rumanos en las luchas por la liberación de Austria ● S. Pascu Principes y voïvodos de Transilvania ● G. Strempele Bibliotecas de manuscritos medievales rumanos ● C.I. Turcu Lucian Blaga (1895-1961) — diplomata (IV) ● V. Smărăndescu Buziaș — una „oasis“ mediterránea en la Llanura del Banato

ABONNEMENTS : ROMPRESFILATELIA — Sectorul export-import presă, București,
Calea Griviței, nr. 64—66, P.O.BOX 12—201, telex : 10376 psfir.

magazin istoric

București, Intrarea Ministerului nr. 2, parter — Sectorul 1, Oficiul poștal nr. 1, Căsuța poștală 1-702, Cod 70 100.

REDACȚIA : Gheorghe David, Florentina Dolghin, Ioan Lăcustă, Ioana Ursu Năstășel, Ana Maria Șerbănescu, Marian Ștefan
TEHNOREDACTOR : Anton Tănase
CORECTURA : Georgeta Apreotești,
Constanța Avram

PREZENTAREA ARTISTICĂ : Radu Ion Popescu

Apare lunar, se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei. Abonamentele se fac la oficiile P.T.T.R., factorii poștali și difuzorii din întreprinderi, instituții, școli etc., de la orașe și de la sate. Prețul unui număr — 6 lei, abonamentul pe 6 luni — 36 lei, pe un an — 72 lei.

Tiparul executat la Combinatul poligrafic „Casa Scintei” — București

magazin istoric

ANUL XX NR. 5 (230) MAI 1986